

Székely Klára

Az Európai Unió fejlődésének alapismeretei

Szombathely

2012

A kötet az Európai Unió Jean Monnet Programjának (Learning EU at Schools) támogatásával az 'Expanding Horizons'c. pályázat keretében készült, a Savaria University Press gondozásában.

Székely Klára

Az Európai Unió fejlődésének alapismeretei I.

1. kiadás 2012

Lektorálta: Dr. Stipkovits Ferenc docens

ISBN 978-963-9882-94-2ö

Minden jog fenntartva.

Nyomdai munkák: Pápai Nyomda Kft. Pápa, Veszprémi u. 1.

Felelős vezető: Horváth Csaba Ügyvezető

Tartalom

Tartalom.....	2
Bevezetés.....	3
1. Az európai integráció értelmezése.....	5
2. Az integráció fokozatai.....	7
3. Az Európai Unióhoz vezető integrációs folyamat főbb lépéseinek kronológiája.....	9
4. A fejlődéstörténet rövid áttekintése.....	11
5. Az Európai Unió pillérei.....	14
6. Magyarország és az európai integráció.....	20
7. Az Európai Unió közösségi politikái.....	34
8. Az Európai Unió jogrendje.....	49
9. Szemelgetés az EU legfontosabb szerződéseiből.....	54
10. Az Európai Unió és az Információs Társadalom.....	58
11. Hasznos segítségek az oktatáshoz.....	64
12. Feladat lehetőségek az ismeretanyag átadásához.....	67
13. Az Európai Unió intézményrendszere.....	70
14. Az Európai Unió Tanácsa (Council of the European Union).....	81
15. Az Európai Unió Bizottsága (Comission of the European Communities).....	86
16. Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Communities).....	92
17. Az Európai Ombudsman.....	96
18. A Számvevőszék (Court of Auditors).....	99
19. Az Európai Unió konzultatív szervei.....	108
20. Az Európai Pénzügyi Intézet (European Monetary Institute).....	115
21. Reformvita az Unióban.....	118
22. Fogalomtár.....	120
Felhasznált irodalom:.....	130
Summary.....	131
Contents in English.....	133

Bevezetés

Jelen kiadványunk abból a célból készült, hogy egy konkrét pályázat keretében megvalósuló képzéshez segédeszközként szolgáljon. Az Expanding Horizons' projekt célja, hogy a közoktatásban résztvevők számára friss ismereteket adjon az Európai Unióról, ugyanakkor az infokommunikációs technológiák alkalmazásával párosítva, az ismeret átadási folyamatot segítse. Miért szükséges Európai Unió ismeretek oktatása az általános és középfokú oktatásban résztvevők számára?

2004 óta tagja Magyarország az Európai Uniónak, mégis állandóan tapasztalható, hogy a magyar állampolgárok keveset tudnak az EU kialakulásáról, működéséről, felépítéséről, fejlődéséről. A politika iránti közömbösség megmutatkozik az EU iránti közömbösségben is. A közömbösség kialakulásának talán legfontosabb oka a releváns ismeretek hiánya. Ez az ismerethiány jelen van a közoktatásban is. Amúgy is kevés idő fordítható a társadalmi ismeretek oktatására a rendkívül zsúfolt oktatási kínálatban. Ezen belül pedig még kevesebb idő és energia jut az EU-ra általánosan. Egy – egy speciális EU-ra koncentrálo tanulmányi vagy műveltségi verseny megszervezése jelenthet csak üdítő kivételt ebben a helyzetben.

Az Európai Unió működésének tanulmányozása során alapvető jelentőségű az intézményrendszer felépítésének megismerése és a döntéshozatali folyamatok átlátása. Az integráció egy folyamatos fejlődésen keresztül jelenik meg a mindennapokban is és a nagypolitikai eseményekben is.

A tagországoknak és az állampolgároknak ehhez a folyamatosan változó szövetségi rendszerhez kell alkalmazkodniuk, ennek részeseként kell megtalálniuk azokat a lehetőségeket, amelyek a tanulásban, a kutatásban, a gazdaságban rendelkezésre állnak és esélyeket adnak. Számtalan alkalommal szembesülhetünk azzal a ténnyel, hogy a bonyolult döntéshozatali eljárások, az egyes intézmények működésének rendje, az uniós jog érvényesülésének mechanizmusa megemészthetetlen, követhetetlen ismeretként jelenik meg a tanulóknak, és a tanároknak előtt. Holott ezek az ismeretek szükségesek ahhoz, hogy sikeres uniós állampolgárok legyenek a magyarok is. Szükségesek ahhoz, hogy a magyar önkormányzatok, a magyar vállalkozások megtalálják a számukra előnyös érvényesülési formákat, ne induljanak eleve hátrányos helyzetből az ismeretek hiánya miatt abban a nagyon szoros versenyben, amit az Európai Unió egységes és belső piacának színterén kell megvívni.

Ennek a jegyzetnek alapvetően az a célja, hogy a legfrissebb változásokat is megmutatva adjon képet az Európai Unió legfontosabb döntéshozó intézményeiről.

Az egyes döntéshozatali folyamatok megértéséhez a konzultatív szervek működésének szerkezetét is tartalmazza a jegyzet. Ezzel együtt olyan folyamatosan bővíthető képet kívánunk kialakítani a tanároknak, amely könnyebbé teszi számukra az uniós ismeretek átadását a tanulóik részére.

A jegyzet tartalmaz egy részletes fogalommagyarázati részt, ahol a legfontosabb unióval összefüggő kifejezések, fogalmak találhatóak betűrendes felsorolásban. Ennek is a fő célja, hogy a tanárok segítséget kapjanak a friss, releváns uniós ismeretek tanításához.

Az Expanding Horizons projekt célja, hogy igényt fejlesszen a pedagógusokban arra, hogy tanítványaik számára használható, friss ismereteket akarjanak közvetíteni és ehhez a rendelkezésre álló legmodernebb oktatási eszközöket használják fel. Tagadhatatlan, hogy nem minden magyar iskola rendelkezik ezekkel a jó minőségű, modern infokommunikációs eszközökkel. Mégis szükséges, hogy minél nagyobb létszámban készüljenek fel a pedagógusok arra, hogy az IKT eszközök gyors terjedése megállíthatatlan. Olyan tudást kell szerezniük, amelynek birtokában alkalmazni tudják az oktatást segítő eszközöket, hogy a tanulóik számára friss, ugyanakkor érdekes, élvezhető formában átadott ismereteket biztosítsanak.

A diákok rendkívül fogékonyak a technikai újdonságokra. A tanulást segítheti a modern eszközök használata azzal is, hogy érzelmileg közelebb hozza a megtanulandó információt a tanulókhöz. Az Expanding Horizons' projekt keretében az Európai Unió kialakulásának, fejlődésének, működésének ismereteit tekintik át a résztvevők abból az aspektusból, hogy az IKT eszközparkja milyen tanítási segítséget nyújthat ezen ismeretek átadásához.

Szombathely, 2012-04-25

A Szerző

1. Az európai integráció értelmezése

Európa fogalomként nemcsak egy földrajzi területet jelöl, hanem sajátos társadalmi-gazdasági, történelmi alakulatok sorát, kultúrát és civilizációt, értékrendet és magatartásformákat is. Európa története igen gazdag, s földrészünk a sokféleségben keresi, építi sajátos arculatát, egységét.

A kifelé irányuló nyitottság, a fölfedezések iránti vágy, hajlam, politikai és gazdasági érdekek, a befolyás kiterjesztésének szándéka párosult az európai civilizációs vívmányok elterjesztésével. Az emberiség történetének kezdeteitől lakott a kontinens. A lakosság történelmileg folyamatosan emelkedő lélekszáma párosulva a gyors gazdasági fejlődés során kialakuló viszonylagos nyersanyag és energiaszegénységgel, a gazdasági fejlesztés fontos kényszerítő erejévé vált. A legészakibb területeket kivéve Európa a mérsékelt égövben fekszik, ami - szó szerinti értelemben is - kedvező klímát biztosít a gazdasági fejlődés számára. Politikailag már a kép sokkal bonyolultabb.

Európa több évezredes történelmének fő fejlődési vonulatai kezdetben a földközi-tengeri, majd a tágabb nyugat- és közép-, valamint észak-európai térségben húzódtak.

Oroszország és Törökország is jelentős szerepet játszott az európai történelemben, de mindkettejük területének túlnyomó része Ázsiában fekszik, s eurázsiai fekvésükből következően az utóbbi kontinenshez erősen kötődik. Kontinensünk sok vonatkozásban kivételes szerepet játszott a történelemben, s számos téren gazdagította az emberi civilizációt. A legkiemelkedőbb az a kulturális, civilizációs értékrendi hatás, amellyel hosszú ideig a fejlődés élvonalában járt, sőt vívmányait elterjesztette, befolyását pedig kiterjesztette más kontinensekre.

Az integrációról elmondható, hogy egyszerre cél és folyamat jellegű. A célok időnként nagyon távolinak tűnnek, a folyamat pedig ellentmondásos, gyakorta érdekellentéteket gerjesztő. A történelem számos integrációról ad ismereteket, amelyek rendszerint a katonai hódításra épültek. Így jöttek létre nagy birodalmak,

amelyek aztán szerepüket betöltve átadták helyüket ilyen vagy olyan módon más birodalmaknak.

Egyedülálló a történelemben, hogy szuverén országok szabad elhatározásukból, saját érdekeik felismerésével hozzanak létre egy gazdasági alapú szövetséget, amely aztán folyamatosan fejlődve teljesedik ki a politikai unió irányába.

Az Európai Unió történelme annak bizonyítéka, hogy az összehangolt érdekek mentén lehet kölcsönösségi alapú együttműködést sikeresen megvalósítani. Éppen az érdekek összehangolása a legkényesebb pontja az EU létezésének. Az euro szkepticizmus hívei leginkább abban látják az EU bukásának okát, hogy a gazdasági érdekeket már nem lehet tartósan összehangolni ennyi féle ország esetében. Túl sok a különbözőség a tagországok fejlettségi szintje és nemzeti érdekei között.

A jövő kérdése, hogy találnak – e megoldást erre a nagyon is valóságos problémára az EU mindenkori vezetői.

2. Az integráció fokozatai

Az együttműködő országok közötti gazdasági kapcsolatok szorosabbá válása elérhet egy olyan szintet, hogy számos gazdasági, földrajzi és egyéb feltétel megléte, valamint az országok vezetőinek politikai szándéka esetén indokoltá válik e kapcsolatok intézményes szabályozása. Aszerint, hogy a gazdaságok milyen mértékben fonódnak össze, és milyen szervezetségi szinten állnak a következő fokozatokat különböztetjük meg:

Preferenciális (= kedvezményes) övezet. Ennek részesei kedvezményeket nyújtanak egymásnak, s ezzel megkönnyítik a partnerországból származó áruk bejutását a piacukra. Ez a kedvezmény korábban jellemzően kölcsönös volt.

Szabadkereskedelmi övezetről akkor beszélünk, ha két vagy több ország szerződést köt arról, hogy mindenféle ipari termékeiket kölcsönösen vámmentesen szállíthatják egymás piacaira, de a többi országgal szemben ki-ki a saját tetszése szerinti vámokat alkalmazhatja. Legismertebb példája ennek a formának az 1961-ben létrejött Európai Szabadkereskedelmi Társulás, közismert angol rövidítéssel az EFTA (European Free Trade Association).

Vámunió akkor jön létre, ha a benne részt vevő országok nemcsak az egymás közti vámokat szüntetik meg, hanem közös vámokat is megállapítanak a kívülálló országokból származó árukra. A vámunió általában a mezőgazdasági termékekre is vonatkozik.

A közös piac a vámuniónál annyival jelent többet, hogy a benne részt vevő országok nemcsak az áruk és a szolgáltatások egymás közötti forgalmát nem akadályozzák vámokkal és más, azokhoz hasonló eszközökkel, hanem lehetővé teszik azt is, hogy a partnerországok állampolgárai munkát vállaljanak egymás országaiban. (Erre a lehetőségre a munkaerő szabad áramlásaként szoktak hivatkozni.) Ugyanígy nem állítanak akadályt az elé, hogy az egyik ország állampolgárai üzemetek, üzleteket létesítsenek a másik országban (vagy akár egész gyárat, bankokat vásároljanak, esetleg ezek részvényeinek csak bizonyos hányadát szerezzék meg), valamint megtakarításaikat, pénzüket a partnerországok bankjaiban helyezték el. Ezt a közgazdasági szaknyelv a tőkeáramlás szabadságának nevezi.

Fontos tudnunk, hogy az *áruk, a szolgáltatások, a munkaerő* és a *tőke* szabad áramlására az EK-val kapcsolatban "*a négy alapszabadság*"-ként szoktak hivatkozni.

Egységes ("belső") piac. Ez a fogalom azt az állapotot jelöli, amikor a szervezeten belül szinte teljesen megszűnik a nemzeti piacok elkülönülése; az egyik országban működő vállalat számára a partnerországban történő értékesítés vagy beszerzés alig különbözik a hazai piacon lebonyolított eladástól és vásárlástól. Ugyanez érvényesül a tőkeáramlásra is.

A gazdasági unió fokozatát akkor érik el az integrációban részt vevő országok, ha nemcsak az egységes piacnál említett különbségek tűnnek el, hanem a tagországokban közös gazdaságpolitika érvényesül, és az integrációs tömörülésben közös pénz van forgalomban.

Ezt a fokozatot kívánja elérni, illetve megvalósítani az Európai Közösség az 1992 februárjában aláírt Maastrichti Szerződésben meghatározott gazdasági és monetáris (pénzügyi) unió kialakításával.

A politikai unió az integráció legmagasabb fokozata, amely gyakorlatilag egyetlen, közös államot jelent. Az természetesen valószínűsíthető, hogy ez az európai állam valamiféle államszövetségként, konföderációként jön majd létre, vagyis a részt vevő államok nem mondanak le szuverenitásuk egészéről.

3. Az Európai Unióhoz vezető integrációs folyamat főbb lépéseinek kronológiája

- **1949. április 4.** Megalakult a NATO
- **1950. május 5.** Megalakult az Európai Tanács
- **1951. április 18.** Az NSZK, Franciaország, Olaszország, és a Benelux államok létrehozták az Európai Szén és Acélközösséget (Montánunió)
- **1957. március 25.** A „Hatok” (A Montánunió tagjai) megalakították az Európai Gazdasági Közösséget
- **1967. július 1.** A „Hatok” egyesítik korábbi integrációs szervezeteiket, és az után Európai Közösségnek nevezik magukat
- **1968. július 1.** Megvalósult a Vámunió, ami korszakos jelentőségű az integráció gazdasági fejlődésében.
- **1973.** Nagy-Britanniát, Írországot, Dániát felveszik az EK-ba innentől „Kilenceknek” is hívták a szervezetet
- **1979.** Létrejött az Európai Monetáris Rendszer (EMS)
- **1981. január 8.** Görögország felvétele az EK-ba
- **1983. május 17.** Az Egységes Európai Okmány aláírásra került
- **1986. január 1.** Spanyolország és Portugália is tagállam lett, ezzel befejeződött a „Déli Bővítés”.
- **1992. február 7.** A Maastrichti Szerződéssel létrejött az Európai Unió
- **1993. január 1.** Megvalósult az egységes belső piac
- **1994. január 1.** Magyarország felvételét kérte az Európai Unióba.

- **1995. január 1.** Ausztria, Finnország és Svédország az EU tagja lett
- **2001 - 2003** Alkotmányozó folyamat, amely sikertelenül ért véget.
- **2001. február 26.** Nizzai Megállapodás elkészülése
- **2003. február 1.** Nizzai Megállapodás hatályba lépése
- **2004. január 1.** A „keleti bővítés” folyamatának sikere. Magyarország, Lengyelország, Csehország, Szlovénia, Szlovákia, Észtország, Lettország, Litvánia, Ciprus, Málta egyszerre lettek az Európai Unió tagjai.
- **2007. január 1.** Románia és Bulgária tagfelvétele
- **2009. december 1.** Lisszaboni Szerződés
- **2011. január 1.** Magyarország első EU elnökségi félévének kezdete
- **2011. július 1.** Lengyelország első EU elnökségi félévének kezdete.

4. A fejlődéstörténet rövid áttekintése

Az Európai Unió azzal az egyértelmű céllal jött létre, hogy véget vessen a szomszédos európai országok közötti ismétlődő, véres háborúknak, melyek közül a legrettenetesebb a második világháború volt.

1950-re kézzelfogható közelségbe került az Európai Szén- és Acélközösség létrehozása. Ez jelentette az első lépést az európai országok gazdasági és politikai egyesítése, a tartós béke biztosítása érdekében. A közösség hat alapító tagállama: Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország.

Az ötvenes évek a Kelet és a Nyugat közötti hidegháború jegyében zajlottak. Minden ország a III. világháborúra készült, a gazdasági törekvéseket ennek rendelték alá. A nehézipar, mint a hadigépezet alapja, kiemelt fejlesztési ágazat volt mindenütt. A „hatok” viszont aláírták a Római Szerződést, és ezzel létrejött az Európai Gazdasági Közösség (EGK), más néven a közös piac.

A hatvanas évek az „ifjúsági kultúra” születésének időszaka. A világszerte tizenéves rajongók tömegeit vonzó beategyüttesek, elsősorban a Beatles feltűnése hozzájárul a kulturális forradalom térhódításához, a generációs szakadék növekedéséhez. Az integráció területén a gazdasági növekedés töretlen, amit az is elősegít, hogy az alapító országok közötti kereskedelemben megszűnnek a vámok. Megegyezés született az élelmiszer-termelés közös szabályozásáról is, ezzel sikerül leküzdeni az élelmiszerhiányt; hamarosan már az élelmiszer-felesleg okozott fejtörést. 1968 májusát a párizsi és nyugat-németországi diáktüntetések tették emlékezetessé; számos társadalmi és magatartásbeli változás forr össze „a 68-as nemzedék” nevével. A fogyasztói társadalom ellentmondásai komoly ellenkezést váltottak ki a fiatal értelmiségből.

1973. január 1-jén Dánia, Írország és Nagy-Britannia csatlakozott az Európai Közösséghez, és ezzel kilencre nőtt a tagállamok száma. Anglia és Írország politikai ellentéte mellett komoly gondot jelentett az is, hogy a Brit Nemzetközösség - amely szintén egy integrációs közösség – tagjainak termékei Anglián keresztül bekerülhettek olcsón a belső piacra. Dánia esetében a tagság kérdésében való belső megosztottság jelentett problémát. Rögtön a tagfelvétel után tárgyalni kezdtek a kilépésről, amely jogilag nem megoldott kérdés még ma sem. A tárgyalások eredményeként Dánia tagja maradt az integrációnak, ám Grönland tartomány nem.

Az 1973. októberi rövid, ám véres arab-izraeli háború eredményeként energiaválság és gazdasági nehézségek köszöntenek be Európában. Véget értek az utolsó jobboldali diktatúrák Európában: 1974-ben Portugáliában megbukott a

Salazar-rezsim, a következő évben pedig Spanyolországban meghalt Franco tábornok. Rendszereik helyére demokratikus átalakulás következtében szabadon választott politikai erők által alakított kormányok léptek, amelyek tagfelvételt nyújtottak be Görögországgal együtt az Európai Közösségekhez.

Az EK regionális politikája keretében megkezdték a munkahelyteremtést és az infrastruktúrafejlesztést célzó átutalások folyósítását Európa elmaradottabb területei számára. Növekedett az Európai Parlament uniós ügyekben gyakorolt befolyása, és 1979-ben Európa polgárai első ízben választhatták meg közvetlenül európai parlamenti képviselőiket.

1981-ben Görögország csatlakozásával tízre bővült az EK tagjainak száma; öt évvel később Spanyolország és Portugália is belépett az integrációba. 1986-ban aláírták az Egységes Európai Okmányt. Ez a szerződés fekteti le az alapját annak a nagyszabású, hatéves programnak, amelynek célja volt, hogy az európai integráció problémáit az uniós országok közötti kereskedelmi forgalom szabad áramlásának biztosításával, azaz az „egységes piac” létrehozásával oldja meg. Sorsdöntő politikai átalakulások közepette

1989. november 9-én leomlott a berlini fal, 28 év után újra megnyílt a Kelet- és Nyugat-Németországot elválasztó határ, a két ország hamarosan újraegyesült. A közép- és kelet-európai kommunista rendszerek bukásával Európa népei közelebb kerültek egymáshoz.

1993-ra megvalósult az egységes piac és a négy alapszabadság: az áruk, szolgáltatások, személyek és tőke szabad áramlása, amely a gazdasági integráció magasabb fokozatába lépést tette lehetővé. A kilencvenes években két újabb szerződés született: 1993-ban az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés, 1999-ben az Amszterdami Szerződés. A közös európai problémák sorában megjelent a környezetvédelem ügye, és felmerül, miként valósítható meg az együttes cselekvés a biztonság és a védelem területén.

1995-ben három új taggal bővült az Unió: csatlakozott Ausztria, Finnország és Svédország. Egy apró luxemburgi település, Schengen adta a nevét annak a megállapodásnak, amelynek eredményeként fokozatosan megszűnik az útlevél-ellenőrzés az országok közötti személyforgalomban. Fiatalok milliói tanulnak külföldön uniós támogatás segítségével.

Európa keleti és nyugati részének politikai megosztottsága végleg megszűntnek nyilvánítható, amikor 2004-ben nem kevesebb, mint 10, majd 2007-ben további két új ország csatlakozott az EU-hoz. 2008 szeptemberében a

világgazdaságot pénzügyi válság rázta meg, ami az uniós tagállamok szorosabb gazdasági együttműködéséhez vezet.

A Lisszaboni Szerződést valamennyi uniós tagállam ratifikálta még az előtt, hogy 2009. december 1-jén hatályba lépett volna. A szerződés modern intézményeket és hatékonyabb munkamódszereket biztosít az Unió számára.

Az új évtized súlyos gazdasági válsággal kezdődik, ugyanakkor annak reményével is, hogy a „zöld” és klímabarát technológiákba való befektetések, továbbá a szorosabb európai együttműködés tartós növekedést és jólétet fognak eredményezni.

5. Az Európai Unió pillérei

EURÓPAI KÖZÖSSÉG	KÖZÖS KÜL-, ÉS BIZTONSÁGPOLITIKA	BEL-, ÉS IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS
Az Egységes Európai Okmánnyal módosított Római Szerződés	Közös külpolitika	Szorosabb együttműködés:
Intézmények demokratizálása	Rendszeres együttműködés	Menekültügyi politika
Állampolgárság	Közös állásfoglalások és akciók	A tagországok külső államhatárainak átlépését szabályozó előírások
Új jogkörök Megnövelt jogkörök Gazdasági és pénzügyi unió:	Közös biztonságpolitika, a Nyugat-európai Unióra (WEU) alapozva	Bevándorlási politika
· közös (egyetlen) valuta		Küzdelem a kábítószer ellen
· Európai Központi Bank		Harc a nemzetközi bűnözés ellen

· közös pénzpolitika		vámügyi, rendőrségi és bírói együttműködés
· a gazdaságpolitikák összehangolása		

1. Táblázat A Szerző saját szerkesztése

Az első pillér: AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK

Az első pillér, az Európai Közösségek a három korábban is működő Közösséget (EGK, ESZAK, Euratom) foglalja magába. Annyi változást valósított meg a Maastrichti Szerződés, hogy átnevezte az Európai Gazdasági Közösséget Európai Közösséggé, ezzel is utalva e Közösség általános jellegére. A három Közösség közül az Európai Közösség, mint általános hatáskörű szervezet működik, azaz az EK Szerződést kell alkalmazni minden olyan területen, amelyre a pontosan lehatárolt hatáskörű ESZAK és Euratom Szerződések nem térnek ki.

Mindezek alapján az első pillér hatáskörébe tartoznak az egységes piac létrejöttét, és működését, azaz a négy alapszabadságot (az áruk, a szolgáltatások, a munkaerő és a tőke szabad áramlását) szabályozó rendelkezések, továbbá a Gazdasági és Pénzügyi Unió megteremtéséből és működéséből származó feladatok, valamint az ezeket ösztönző, illetve megvalósító közös politikák és közösségi tevékenységek.

Ez utóbbi kettő között az a különbség, hogy a közös politikák, olyan területekre vonatkoznak, ahol a Közösség fellépése kizárólagos (pl. kereskedelempolitika, agrárpolitika, halászati politika stb.), míg a közösségi tevékenységeknél, amelyeket szokás közösségi politikáknak is nevezni, az Unió és a tagállamok egyaránt foglalkoznak az adott területtel (pl. környezetvédelmi politika, iparpolitika, szociálpolitika, stb.) (Szabó és Székely, 2012)¹

¹ Szabó Sándor és Székely Klára (2012): *Víziók, szerződések és a megvalósuló politikai gyakorlat* 20.o.

A második pillér: A KÖZÖS KÜL-, ÉS BIZTONSÁGPOLITIKA

A Közösségek szerveződésének kezdetén még nem volt tervbe véve, hogy az integráció külpolitikai célú is lenne, az alapítószerződésekbe nem került be semmilyen közös külpolitikára irányuló utalás. A Közösségek csupán a vámunióból és a közös piacból következően külgazdasági politikájukat egyeztetették.

A gazdasági együttműködés sikerén felbuzdulva azonban hamar felismerést nyert, hogy a világgazdasági hatalommá fejlődő EK nem maradhat politikailag gyenge, és a Közösségnek gazdasági potenciáljának megfelelő nemzetközi politikai szerepet kellene vállalnia. A cselekvés azonban lassan haladt, és ennek két fő oka volt. Egyrészt a tagállamok az önálló külpolitika folytatását mind a mai napig a szuverenitás egyik legfontosabb tényezőjének és fokmérőjének tekintik, ezért nehezen válnak meg annak közvetlen irányításától. Másrészt több tagállam is az EK-t sokáig nem is tartotta illetékesnek a kül-, és biztonságpolitikai kérdésekben, és elsődleges fórumként más intézmények (mindenekelőtt a NATO) szerepét hangsúlyozták.

A **Maastrichti Szerződés** a közös kül-, és biztonságpolitika fő céljaiként az Unió közös értékeinek, érdekeinek és függetlenségének megőrzését, az Unió és tagállamai védelmének és biztonságának erősítését, a béke fenntartását, a nemzetközi biztonság megerősítését, a nemzetközi együttműködés, a demokrácia, a jogállamiság, az emberi és az alapvető szabadságjogok fejlesztését határozta meg. A Szerződés kötelezte a tagállamokat, hogy tevékenységüket a nemzetközi szervezetekben hangolják össze. A tagállamok jogi kötelezettségeként fektette le, hogy tartózkodniuk kell minden olyan cselekvéstől, amely ellentétes az Unió érdekeivel, vagy ronthatja az Unió nemzetközi összetartó erejét. Ugyanakkor ezzel szemben a Szerződés aláhúzta, hogy az Unió politikája nem befolyásolhatja az egyes tagállamok védelem- és biztonságpolitikájának sajátosságait.

A **Maastrichti Szerződés** előrelépett a védelempolitika területén is, miután NATO kereteiben védelmi-biztonsági szervezatként működő Nyugat-Európai Uniót (NYEU angolul: Western European Union – WEU) az Unió fejlődésének integráns részeként határozta meg, rámutatva a két szervezet közelítésének szükségességére.

A Szerződés szerint a közös kül-, és biztonságpolitika magában foglal minden, az Unió biztonságával kapcsolatos kérdést, beleértve a közös védelmi politika lehetséges kialakítását, ami idővel elvezethet a közös védelemhez. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy míg korábban az Európai Közösségek azt az álláspontot képviselte, hogy a katonai együttműködésért kizárólag a Nyugat-Európai Unió, a politikai, gazdasági kérdésekért pedig az EK felelős, a Maastricht-i Szerződés a NYEU-t már az Unió fejlődése integráns részének nevezi, és azt kívánja, hogy a NYEU esetenként hajtsa végre az Európai Unió azon döntéseit, amelyek védelmi jellegű feladatokkal járnak.

Harmadik pillér: A BEL-, ÉS IGAZSÁGÜGYI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A közösségi szintű bel-, és igazságügyi együttműködést az Európai Közösségek eredeti szerződése nem tartalmazták. Az EK fő céljából, a közös piac létrehozása és működtetése iránti igényből azonban levezethető az erre vonatkozó törekvés. A közös piac egyik feltétele a munkaerő szabad, korlátozások nélküli áramlása a tagállamok között. Ez az alapelv a Közösségen belül az évek során, és főként az egységes piac kiépítésének igényével párhuzamosan, egyre szélesebb értelmezést kapott, és a munkaerő helyett, egyre inkább az összes személyre vonatkoztatva, már a személyek szabad áramlásának biztosítására - és ezzel összefüggésben a belső határok fizikai és technikai felszámolására – törekedtek.

Ez a célkitűzés mindenekelőtt abból fakadt, hogy a határokon történő ellenőrzések megszüntetésével, a személyek szabad áramlásával válnak az integráció előnyei igazán érzékelhetővé a polgárok számára. A határok és határellenőrzés nélküli egységes belső piac kialakításának igénye, valamint a tagállamok belső biztonságát egyre jobban veszélyeztető illegális migráció, szervezett bűnözés, terrorizmus terjedése azonban azt is megkövetelte, hogy a tagállamok bel- és igazságügyi tevékenységüket egyeztessék egymással, s a koordináció magasabb szintjét alakítsák ki.

Ezt felismerve - a politikai integráció kiépítésének jegyében - határozták el a tagállamok az Európai Unió Szerződés kidolgozásakor, hogy a bel-, és igazságügyi együttműködést a létrehozandó Európai Unió egyik új elemévé teszik. Mivel azonban ez a terület mélyen érinti a tagállamok nemzeti szuverenitását, ezért nem kívánták a közösségi intézmények hatáskörébe utalni, hanem meghagyták saját szuverén fennhatóságuk alatt, és csak kormányközi szintű együttműködést alakítottak ki.

Ennek eredményeként jött létre az ún. bel-, és igazságügyi [angolul: Justice and Home Affairs - JHA] együttműködés, a harmadik pillér, függetlenül a közösségi ügyektől, illetve a szintén kormányközi alapon működő közös kül-, és biztonságpolitikai együttműködéstől.

A **Maastrichti Szerződés K. cikke** rendelkezett a bel-, és igazságügyi együttműködésről, s ezen belül a K.1. cikk sorolta fel azokat a területeket, amelyeket a harmadik pillérben megvalósuló kormányközi együttműködés körébe utaltak. Ezek a következők:

- menekültügyi politika;
- tagállamok külső határainak ellenőrzése;
- bevándorlási politika és harmadik országok (nem-tagállamok) állampolgáraival kapcsolatos kérdések (ezen személyek belépése, kilépése, tagállamokon belüli mozgása, tartózkodása, bevándorlása, letelepedése, családegyesítése, munkavállalása);
- kábítószer elleni küzdelem;
- nemzetközi csalások elleni küzdelem;
- igazságszolgáltatási együttműködés a polgári jog területén; igazságszolgáltatási együttműködés a büntető jog területén; vámügyi együttműködés;
- rendőrségi együttműködés a terrorizmus, a kábítószer-kereskedelem és a nemzetközi bűnözés egyéb formái ellen, illetve ezek megelőzése céljából.

A bel-, és igazságügyi együttműködés legfőbb szerve a Tanács, ahol a tagállamok felelős miniszterei a felsorolt kérdésekben konzultálnak és egyeztetnek, közös álláspontot alakíthatnak ki, egyezményeket fogadhatnak, és közös intézkedéseket határozhatnak el. Mivel az együttműködés a tagállamok szuverenitásának legérzékenyebb területeit érinti, ezért a döntéseket egyhangúan hozzák, kivéve az eljárási kérdéseket, valamint az egyezmények végrehajtását szolgáló intézkedéseket, mely esetekben minősített többséggel döntenek.

A Tanács munkáját ezen a területen is segíti a COREPER, valamint egy speciális szakértői egyeztető fórum, az ún. K4-es Bizottság, amely nevét a Maastrichti Szerződés megfelelő cikkéről kapta, s amely döntés-előkészítő szerepet játszik, továbbá koordinálja a nemzeti kormányzati apparátusok működését. A K4-es Bizottság keretében külön munkacsoportok foglalkoznak az egyes szakkérdésekkel.

A Maastrichti Szerződés a Tanács mellett a többi közösségi szerv szerepeivel kevésbé foglalkozik. A Szerződés szerint ugyanakkor a tagállamok a Bizottságot bevonhatják a harmadik pilléres együttműködésbe. Az Európai Parlamentet - a második pillérhez hasonlóan - rendszeresen tájékoztatni kell. A Bíróság nem bír joghatósággal az együttműködés keretében folyó tevékenység fölött, de a Tanács felhatalmazhatja a Bíróságot állásfoglalásra.

A bel-, és igazságügyi együttműködés témakörébe, de a közösségi jogviszonyokhoz (az EK Szerződéshez) tartozik, hogy a Maastrichti Szerződés 100. c. cikke megteremtette a közös vízümpolitika alapját is. Ezek szerint a Tanács, a Bizottság javaslata alapján, a Parlamenttel konzultálva meghatározza azon harmadik országok körét, amelyek állampolgárai számára a belépés vízumköteles az EU tagállamaiba. A Tanács által kiadott listán szereplő országok állampolgáraitól minden tagállam köteles vízumot kérni.

6. Magyarország és az európai integráció

A magyar-EGK kapcsolatok fokozatos kiépítése, normalizálása több lépcsőben, igen lassan valósult meg, s éppen két évtizedet vett igénybe (1968-1988). Tulajdonképpen az integrációs folyamatokban való részvétel Magyarország számára a szocialista tömbben való tagság mellett bizonyos mértékű szabadabb politizálást tett lehetővé elsősorban a kereskedelempolitika területén

Az EGK és Magyarország kapcsolatainak fejlődése a következő fő szakaszokra osztható:

- 1968-1971: az agrárágazatban ún. technikai megállapodások megkötése. A magyar agrárexport biztosítása céljából a magyar fél garanciát nyújtott arra, hogy bizonyos árnál olcsóbban nem szállít az EGK piacaira, cserébe az EGK a kivetett pótvám (ún. pótlefölözés) alól bizonyos határig mentesítést nyújtott.
- 1973: Magyarország csatlakozott a GATT-hoz.
- 1975: a Helsinkii Egyezményben a résztvevők rögzítették: "törekednek arra, hogy fokozatosan felszámolják a kereskedelem fejlesztésének mindenféle akadályát."
- A KGST-EGK párbeszéd első szakasza (1973-1981) sikertelen maradt.
- 1978-1981: Magyarország ágazati megállapodásokat kötött az EGK-val az acélipari, majd a textilipari termékekre, végül a juh- és kecskehús kivitelére, amelyekben önkéntesen vállalta exportjának részleges korlátozását, az exportot sújtó korlátozások részleges csökkentéséért cserébe.

Magyarország és az Európai Közösségek gazdasági kapcsolatainak fejlődése

Az ágazati megállapodások a gyakorlatban azt jelentették, hogy Magyarország önkorlátozást vállalt az érintett szektorokban az EK-országokba irányuló kivitel mennyiségére, árára és a szállítás ütemezésére vonatkozóan, cserébe viszont az EK vállalta, hogy nem alkalmaz további egyoldalú importkorlátozást. A textiliparban az első magyar-EK ágazati megállapodást még két újabb követte (1978-1982, 1983-1986 és 1987-1991). Az önkorlátozás itt is főleg abban állt,

hogy Magyarország termékcsopontonként tételesen vállalta: a megadott mennyiségen felül nem szállít az EK-tagállamokba.

Magyar részről a GATT 1982. novemberi miniszteri értekezletén kezdeményezték átfogó kétoldalú megállapodás megkötését az EK-val. Az 1983-84-ben, Brüsszelben folytatott szakértői megbeszéléseken magyar részről kinyilvánították a készséget magyar-EK külön megállapodás létrehozására, ha az EK felszámolja a Magyarországgal szemben alkalmazott megkülönböztetéseket, és a megállapodás lényeges gazdasági előnyöket biztosít Magyarország számára. Kiderült azonban, hogy az EK nem kívánja a többi KGST-országtól lényegesen eltérően kezelni Magyarországot, sem kereskedelempolitikai, sem politikai szempontból.

Mind a világpolitikában, mind az EK-val való kapcsolatokban minőségi változást hozott Mihail Gorbacsov, a szovjet politika 1985-ben megválasztott új irányítója, aki már hivatalba lépésének évében kapcsolatokat kezdeményezett az EK soros elnökével és az Európai Parlamenttel. 1988 júniusában aláírták a KGST és az EGK közös nyilatkozatát, amely szerint "... a felek fejleszteni fogják az együttműködést az illetékességüknek megfelelő és a közös érdekeket képviselő területeken".

A magyar-EK megállapodáshoz vezető megbeszélések már 1985-ben megkezdődtek. Abban, hogy az EK a KGST-tagok közül elsőként Magyarországgal kezdett el tárgyalni, a magyar kezdeményezésen kívül valószínűleg szerepet játszott az is, hogy az Európai Parlament is eredményesnek ismerte el az 1968 óta tartó magyar gazdaságpolitikai reformfolyamatot. A tárgyalások ennek ellenére sem bizonyultak könnyűnek. Nem sikerült előrejutni a mezőgazdasági termékek kereskedelmében, s a Magyarország GATT-tagságából eredő teljes liberalizációnak (beleértve a bevétel mennyiségi korlátozásának feloldását) is csak fokozatos, 1995-ig történő megvalósítását rögzítették. A megállapodást Magyarország csak az EGK-val kötötte, így az nem ölelte fel az Európai Szén- és Acélközösség hatáskörébe tartozó árukat.

A Magyarország és az EGK között létrejött 1988. évi első átfogó kereskedelmi és gazdasági együttműködési szerződés alapvetően a legnagyobb kedvezmény elvén alapuló szerződés.

E szerződés az ipari termékek kölcsönös kereskedelmére vonatkozott, az acél és a textilipari termékek kivételével, amelyekre a korábbi külön ágazati megállapodások maradtak érvényben, és nem érintette a mezőgazdasági termékeknek az EK agrárrendtartása szerinti szabályozását. A megállapodás fő célja a szokásos nemzetközi kereskedelmi feltételek biztosítása volt. Ezzel összefüggésben a Közösség vállalta a Magyarország irányába fenntartott diszkriminatív korlátozások több menetben, legkésőbb 1995. december 31.-ig való eltörlését.

A szerződés lehetővé tette védőintézkedések meghozatalát abban az esetben "ha a Közösség és Magyarország közötti kereskedelemben bármely terméket olyan megnövekedett mennyiségben vagy olyan körülmények között hoznak be, hogy az komoly kárt okoz, vagy komoly kár okozásával fenyegeti a hasonló vagy azzal közvetlenül versenyző termékek hazai termelőit". (*Kereskedelmi és Gazdasági Együttműködési Szerződés az EGK és Magyarország között 1988*)

A megállapodás előírta, hogy megvizsgálják; milyen kölcsönös engedményeket nyújthatnának egymásnak a felek a mezőgazdasági termékek kereskedelmében, továbbá tervbe vették a gazdasági együttműködés előmozdítását (például az ipar, a mezőgazdaság, a műszaki-tudományos együttműködés, az energetika területén). A felek vállalták, hogy ezt elősegítendő megkönnyítik a gazdasági és kereskedelmi tájékoztatások cseréjét, kedvező környezetet alakítanak ki a beruházások, a vegyes vállalatok létrehozására és a szabadalmak hasznosítására.

A hosszú és nehéz tárgyalások eredményeként létrejött szerződés a korábbi helyzethez képest lényeges előrehaladást jelentett. A magyar érdekek szempontjából azonban nem volt teljesen kielégítő, mivel egyebek között nem biztosította Magyarország számára a diszkriminációmentes elbánást, és lényeges mennyiségi korlátozások maradtak érvényben. Ezeket az EK a rendszerváltás küszöbén, 1990 januárjában megszüntette.

Az 1990. márciusi választások után megalakuló új magyar kormány programjában az első pillanattól kezdve kiemelt szerepet kapott az Európához való "visszatérés" kérdése, és stratégiai célként megjelent az Európai Közösséghez való csatlakozás igénye.

A rendszerváltástól a társulásig

1988 szeptemberében az akkori politikai, kereskedelempolitikai és gazdasági rendszerek viszonyát tükröző magyar-EGK megállapodás a két fél viszonyát szerződéses alapokra helyezte és normalizálta, de ennél többet nem lehetett várni az adott helyzetben. 1989-ben azonban gyors történelmi változások mentek végbe, amelyek elvezettek a békés rendszerváltáshoz és Európa tömbökre osztottságának megszüntetéséhez. A változásokat Közép- és Kelet-Európa átalakulása okozta.

Az események 1989 és 1991 között viharos gyorsasággal zajlottak. A magyarországi rendszerváltás, illetve az azt közvetlenül előkészítő lépések változást eredményeztek az EK magatartásában is. Ennek első jeleként 1990. január 1-től az EK - saját elhatározásából - megkönnyítette a magyar termékek bejutását a piacaira: megszüntette a büntető jellegű, az állami kereskedelműnek minősített országokkal szembeni mennyiségi korlátozásokat, és felfüggesztette a GATT-országokkal szemben érvényesített ún. nem specifikus, azaz nem diszkriminatív korlátozásokat.

A piacgazdaságra való áttérés és a gazdasági átalakulás elősegítésére 1989-ben elindították a **PHARE** (Pologne-Hongrie: Assistance pour la Réconstruction Économique), azaz Lengyelország-Magyarország: Segítség a Gazdasági Újjáépítéshez. A *phare* franciául világítótornyot is jelent) elnevezésű segélyprogramot, amelyet később fokozatosan további reformországokra is kiterjesztettek.

A fenti kedvezmények gyorsan éreztették hatásukat a magyar-EK kereskedelemben. Ez természetesen összefüggött a keleti piacok 1988-1989-ben már jól érzékelhető válságával és 1990-ben bekövetkezett hirtelen összeomlásával is.

Az Európai Közösség az 1980-as évtized végére Magyarország legfontosabb külgazdasági partnerévé vált. A politikai és a gazdasági átalakulási folyamatok gyorsasága vezetett - az 1990. áprilisi dublini csúcsértekezleten - ahhoz, hogy az EK felvesse a Magyarországgal, a Cseh és Szlovák Köztársasággal, valamint Lengyelországgal kötendő társulási megállapodás gondolatát. Magyarország örömmel üdvözölte ezt a közösségi kezdeményezést, és ennek kifejezéséül a magyar kormány elnöke 1990 júliusában átadta a Bizottság elnökének, Jacques Delors-nak a társulás tartalmára vonatkozó magyar javaslatokat összefoglaló memorandumot.

A társulási szerződés megkötésére irányuló tárgyalások 1990 decemberében kezdődtek meg Brüsszelben, és 1991 végén fejeződtek be.

A Phare Program jelentősége

A hét vezető ipari ország 1989. évi csúcstalálkozóján elfogadott döntés eredményeként 1990-ben indult meg az Európai Közösség által finanszírozott PHARE program. Az első évben, 1990-ben Magyarország és Lengyelország volt a program kedvezményezettje. 1991-ben a támogatott országok köre a Cseh és Szlovák Köztársasággal, Bulgáriával, Jugoszláviával, valamint Romániával bővült. 1992-ben közéjük kerültek a balti államok, Albánia és Szlovénia.

A PHARE a kelet-közép-európai országok gazdasági és társadalmi reformjait támogatja különböző programok finanszírozása révén. A kedvezményezett kormány tesz javaslatot a segítségnyújtás prioritásaira, megvitatja ezeket az Európai Bizottsággal, amely a programokat jóváhagyja, A Bizottság ezeket az összegeket az európai adófizetők pénzéből folyósítja, ezért különös figyelmet szentel az eljárási rend betartásának és ellenőrzésének.

A PHARE csak a kedvezményezett országok kormányainak hivatalos megkeresésére válaszol, kormányközi együttműködésnek tekinthető. A PHARE nem pénzügyintézet, amelyhez vállalkozások, magán- vagy kormányzati intézmények pályázhatnak közvetlen projektfinanszírozásért; a PHARE elsősorban kormányzati programokat finanszíroz. Ez általában tanulmányok, stratégiai tanácsadás, szakmai segítségnyújtás és képzés formájában valósult meg, ugyanakkor sor kerülhetett berendezések szállítására is.

1994-től új vonása a programnak, hogy (bizonyos korlátok között) beruházások (társ) finanszírozására is használható.

A PHARE különös figyelmet fordított

- az Európai Megállapodásból eredő kötelezettségekre, illetve igényekre;
- a gazdaság hatékony növekedését szolgáló célok támogatására;
- a társadalmi, gazdasági politikát alakító és végrehajtó intézményrendszer fejlesztésére;

- a kormány középtávú gazdaságpolitikai céljainak támogatására, kiemelt
- szektorokra koncentrálva;
- 1994-től infrastruktúra-fejlesztési projektek társfinanszírozására.

A magyar csatlakozás és tapasztalatai

1991-ben Magyarország azzal a szándékkal kezdte meg a társulási tárgyalást, hogy távlatilag az Európai Unió tagja kíván lenni.

A Közösség szerényebb elképzelésekkel ült a tárgyalóasztalhoz, és csak az Európai Tanács 1993. június 21-22-i koppenhágai értekezletén jelentették be, hogy az Európai Közösség elvileg kész tagjai közé fogadni azon közép - és kelet-európai országokat, amelyek Európai Megállapodással rendelkeznek, vagy ilyen szerződés megkötését tervezik, amennyiben ezek az országok megfelelnek bizonyos követelményeknek.

A csúcstalálkozó minőségi jellegű feltételeket jelölt meg; ezek teljesítéséhez nem rendelt számszerű értékeket (például a nemzeti jövedelem szintje, a magántulajdon aránya, a nemzeti valuta teljes átválthatósága). A tagság feltételeként a demokráciát, a jogállamot és az emberi jogok érvényesülését, a kisebbségi jogok tiszteletben tartását és védelmét, a működő piacgazdaságot, valamint annak a képességnek a megszerzését jelölték meg, hogy az adott ország vállalatai helyt tudjanak állni az Unió piacán uralkodó gazdasági versenyben.

A tagság előfeltételeként szabták meg azt is, hogy a csatlakozni szándékozó ország legyen alkalmas a tagsággal járó kötelezettségek teljesítésére, beleértve a politikai, gazdasági és pénzügyi unió céljaihoz való csatlakozást, s felvétele ne fékezze az európai integráció lendületét.

A Közösség az említett csúcsértekezleten nemcsak elvileg jelentette be készségét a közép- és kelet-európai országok felvételére, hanem aktívan segíteni is kívánt nekik a csatlakozásra való felkészülésben. Például bizonyos kedvezményeket nyújtott ezen országok exportőreinek, rendszeres párbeszédet vezetett be a tagállamok és a felvételre várók szakminiszterei között, és vizsgálni kezdte, miként vehetnének részt ezek az országok a közösségi programokban.

A csatlakozási tárgyalások és eredményük

Magyarországon a hat parlamenti párt az Országgyűlésben 1994. március 22-én csaknem egyhangúan (239 igennel és 3 tartózkodással) hatalmazta fel a kormányt a Magyar Köztársaság Európai Unióhoz való csatlakozása iránti kérelmének átadására. (A kérelem benyújtását követően a magyar kormány emlékeztetőt nyújtott át az Európai Bizottságnak, amely tartalmazta a csatlakozás menetrendjére, a felkészülés súlyponti feladataira vonatkozó magyar javaslatokat.)

Az Európai Tanács *1994. júniusi korfui csúcsertekezlete* meglepedéssel vette tudomásul, hogy Magyarország és Lengyelország beadta csatlakozási kérelmét, és egyetértett azzal, hogy a Bizottság dolgozza ki a kérelmekkel kapcsolatos véleményét. Megismételték a koppenhágai csúc döntését a közép- és kelet-európai országok tagságának elvi lehetőségéről és feltételeiről, de azt is egyértelművé tették, hogy egy újabb csatlakozási hullámra csak akkor kerülhet sor, ha az EU 1996-97. évi Kormányközi Konferenciája korszerűsíti az Unió intézményrendszerét.

Az Európai Tanács *1994. decemberi esseni találkozója* programot fogadott el Közép- és Kelet-Európa csatlakozásra való felkészítéséről. E program súlypontjai a jogharmonizáció, a közösségi versenypolitika alkalmazása és az állami támogatások ellenőrzése.

Mivel a belső piac szabályozásához való felzárkózás a tagságra való felkészülés egyik legfontosabb kérdése, felkérték a Bizottságot, hogy ennek megkönnyítésére állítson össze egy ajánlásgyűjteményt (*Fehér Könyvet*) a csatlakozni kívánó közép- és kelet-európai országok számára.

Az integrációhoz és a reformhoz nyújtandó közösségi támogatás terén tovább bővítették a PHARE program igénybevételeinek lehetőségeit. A korfui és az esseni csúcstalálkozók döntéseket hoztak arról, hogy az *1996-97. évi Kormányközi Konferencia* után meg kell indítani a keleti irányú kibővülést.

A folyamat minőségileg új szakaszát jelölte ki az Európai Tanács 1995. decemberi madridi csúcsertekezlete. Az Európai Tanács felkérte a Bizottságot, hogy kezdje meg a csatlakozni kívánó országok kérelmével kapcsolatos vélemények kidolgozását, hogy a Kormányközi Konferencia lezárása után ezeket a Tanács megtárgyalhassa. A Konferencia lezárását követően a lehető leggyorsabban dönteni kívántak a csatlakozási tárgyalások megindításáról,

remélve, hogy azok kezdete egybe fog esni a Ciprus és Málta esetében már elhatározott tárgyalásindítási időponttal. (Málta időközben "befagyasztotta" csatlakozási kérelmét.)

A madridi csúcsertekezlet azzal is megbízta a Bizottságot, hogy mérje fel a csatlakozás hatásait az agrárpolitikára és a strukturális politikákra. A madridi döntés arra engedett következtetni, hogy noha az EU-nak még bonyolult kompromisszumokat igénylő döntéseket kell majd meghoznia, főleg az intézményi, pénzügyi, valamint a mezőgazdasági és regionális politikákat érintő kérdésekben, megszületett a politikai egyetértés abban, hogy a keleti bővülés folyamata az ezredforduló körül megkezdődjék.

Természetesen fékező erők is hatottak a bővülést illetően. Elsősorban az, hogy az új, gazdaságilag kevésbé fejlett tagoknak meglehetősen nagy összegű támogatást kellene adni az EU különböző pénzügyi alapjaiból. Ennek fedezésére vagy a többiek befizetését kell megnövelni, vagy az eddig támogatottak (pl. Olaszország, Spanyolország, Portugália, Írország) juthatnak kevesebb pénzhez. Másodsorban pedig attól tartott a Közösség, hogy az új tagországokból nagy tömegben áramlanának be munkavállalók.

A legfőbb előny a közvetlen szomszéd régió stabilitásában volt meghatározható, még ha nem is számszerűsíthető az a nyereség, ami a békével jár. Ugyanakkor a kelet-európai országok gazdaságai komoly befektetési előnyöket kínáltak az EU-ból érkező tőkebefektetők számára. A nyugat-európai áruk pedig jelentős piacokat nyertek a csatlakozással. Rövid, közép- és hosszabb távon számos kedvező hatásra számíthatnak, köztük gazdasági téren arra, hogy az új tagországok a korábbinál sokkal többet vásárolnak az EU tagjaitól.

Az előző oldalakon már szó esett a csatlakozni kívánó országoknak küldött 23 fejezetet tartalmazó - mintegy 1500 kérdésből álló - *kérdőívről*, amit 1996 tavaszán kaptak meg, s három hónapon belül kitöltve, visszajuttattak a Bizottságnak. A magyar válaszok terjedelme angol nyelven 4481 oldal, súlyuk 14,3 kilogramm volt. (A társadalom és a gazdaság helyzetéről, jogszabályairól, intézményeiről szóló kérdések válaszain, Magyarországon mintegy 500-an dolgoztak.) A Bizottság a válaszokból kívánta megítélni azt, hogy vajon az adott ország alkalmasnak látszik-e a Koppenhágában meghatározott feltételek teljesítésére s általában az európai integrációba való beilleszkedésre.

Mint említettük, Magyarország jól "vizsgázott". A politikai feltételeket (a demokrácia és a jogállamiság érvényesülése, valamint az emberi jogok és a

kisebbségi jogok tiszteletben tartása) az EU-vélemény "teljesített"-nek értékelte, s a társországok közül az elsők között voltunk a gazdasági feltételek (működő piacgazdaság megléte, beilleszkedési képesség az integráció versenyfeltételeibe) és a jogi feltételek (az Európai Megállapodás végrehajtása és a jogközelítés) teljesítése terén is.

A Bizottság az országokról szóló véleményeket az "**Agenda 2000**" (Napirend 2000-ig) dokumentum keretébe helyezte, tehát egyidejűleg és egymással összefüggésben elemezte a kibővülés és az elmélyülés teendőit; javaslatokat terjesztett elő a közös agrárpolitika, a regionális politika, a strukturális és további politikák reformjára. Nagy figyelmet fordított az EU közös költségvetésének jövőbeli alakulására, abból kiindulva, hogy a kibővülést követően is fenntarthatók legyenek a legnagyobb támogatásban részesülő négy tagállam (Görögország, Írország, Portugália és Spanyolország) számára nyújtott költségvetési juttatások anélkül, hogy emelni kellene a befizető tagállamok költségeit. Feltételezhető a tagállamok bruttó hazai termékének emelkedése, s előreláthatóan növekedhet a költségvetés bevételi oldala. (Emlékeztetünk arra, hogy az EU közös költségvetésébe a tagállamok is befizetnek, de a befizetések összege nem haladhatja meg a tagállamok bruttó hazai termékének 1,27%-át, tehát amennyiben növekedik a bruttó hazai termékük, abszolút összegben emelkedik a befizetés is.) Másfelől különböző reformokkal (elsősorban a közös agrárpolitikáéval) mérsékelhetik a kiadásokat.

Az Európai Tanács 1997. decemberi luxemburgi ülésén elhatározta, hogy az EU-ba belépni kívánó közép- és kelet-európai országokkal, valamint Ciprussal megkezdődjenek a csatlakozási tárgyalások. A már 1963 óta társult, az EU-val vámuniós szerződést kötött és ugyancsak belépni kívánó Törökország esetében a csatlakozási tárgyalások felvételét még nem ítélte időszerűnek, de igyekezett Törökországot is bevonni az előkészületek egyes formáiba. Ennek alapján:

- 1998 márciusában megnyitották az úgynevezett *Európai Konferenciát*, amelyen a tagállamok, a 10 közép- és kelet-európai társult ország és Ciprus vett részt (Törökországot is meghívták, de nem jelent meg). Itt megvitattak számos összeurópai kérdést, köztük a környezetvédelem kiemelt feladatait, az igazságügyi együttműködés lehetőségeit;
- 11 társult európai ország számára megnyitották a csatlakozási folyamatot. A felkészültebbnek ítélt öt országot - Ciprust, a Cseh Köztársaságot, Észtországot, Lengyelországot, Magyarországot és Szlovéniát a tárgyalások első körébe sorolták, Bulgáriát, Lettországot, Litvániát, Romániát és

Szlovákiát a második körbe. Hangsúlyozták a folyamat nyíltságát, tehát hogy az országok teljesítményüktől függően bekerülhetnek az első csoportba, illetve átkerülhetnek a másodikba;

- Az első csoportba sorolt Cseh Köztársasággal, Észtországgal, Lengyelországgal, Magyarországgal és Szlovéniával - az úgynevezett Kormányközi Konferencia keretében - országonként külön-külön, 1998. március 31-én megkezdődtek a csatlakozási tárgyalások.

Bár az Európai Unióhoz való csatlakozás alapelve, hogy az új tagország a belépés pillanatától átveszi a közösségi joganyagban szereplő jogok és kötelezettségek teljes körét, - az eddigi csatlakozási tapasztalatok szerint -, lehetnek haladékok, kivételek, átmeneti megoldások. A mintegy 80 ezer oldalból álló közösségi joganyagot alaposan fel kellett dolgozni. Meg kellett határozni, mely ügyekben igényel Magyarország átmeneti megoldásokat, és mi legyen ezek tartalma. A csatlakozási tárgyalásokon lényegében ezeket a kérdéseket vitatták meg.

A tárgyalások két szakaszban folytak. Az első szakasz a tények feltárására szolgált, a másodikban folytak az érdemi tárgyalások.

1. Az első "feltáró" szakasz az átvilágítás (angolul screening). Ezen az EU részéről a Bizottság képviselői, a jelölt országból pedig az illetékes szakminisztériumok képviselői vettek részt. A Bizottság megalakította az úgynevezett Bővítési Munkacsoportot, amelynek vezetője a Bizottság egy vezető munkatársa, tagjai pedig az egyes jelölt országokkal való tárgyaló bizottsági munkatársak. A Bővítési Munkacsoport felelős a "screening"-ek lefolytatásáért, értékelésükért, a későbbiekben pedig a második szakasz előkészítéséért.

Az átvilágítás feladata a közösségi joganyag szakterületenkénti áttekintése s megértetése, másrészt azoknak a területeknek azonosítása volt, ahol a felek átmeneti haladékokat kívántak egymástól a joganyag alkalmazásában. (Például elképzelhető, hogy a jelölt ország nem képes néhány év alatt bevezetni az EU egyes környezetvédelmi szabályait, vagy az EU - munkanélküliségi gondjai miatt - néhány évig korlátozni kívánja a munkavállalók szabad beáramlását.)

Az átvilágítási témakörök a következők:

1. Áruk szabad áramlása
2. Szolgáltatások szabad áramlása
3. Tőke szabad áramlása
4. Vállalati jog
5. Versenyjog
6. Mezőgazdasági politika (noha szorosan összefügg a szociálpolitikával)
7. Halászat
8. Közlekedési politika
9. Adórendszer
10. A közös gazdasági és pénzügyi politikához való alkalmazkodás
11. Energiapolitika
12. Iparpolitika
13. Kis- és középvállalatok helyzete
14. Fogyasztóvédelem
15. Vámunió
16. Pénzügyi ellenőrzés
17. Pénzügyi, költségvetési szabályozás
18. A közös kül,- és biztonságpolitikához való alkalmazkodás
19. Együttműködés a bel- és igazságügy meghatározott területein
20. Személyek szabad áramlása
21. Kutatás, fejlesztés
22. Telekommunikáció
23. Kultúrpolitika, audiovizuális helyzet
24. Oktatás-képzés
25. Intézmények
26. Szociálpolitika és foglalkoztatás
27. Regionális politika
28. Környezetvédelem
29. Külkapcsolatok
30. Statisztikai rendszer
31. Egyéb

Összesen a fenti 31 témakörben vizsgálták a közösségi jogszabályokat, általában a hat jelölt ország részvételével. Az egyes csatlakozandók teljesítményét azonban már külön-külön kétoldalú tárgyalásokon vitatták meg. Cél a jogrendi alkalmazkodás, az úgynevezett "jogharmonizáció" minél teljesebb körű végrehajtása, s e jogszabályok érvényesítésének intézményi biztosítása. Így az EU jogrendjének (használatos francia elnevezése: **acquis communautaire**) átvételére vonatkozó magyar nemzeti program szerint kevés számú "átmeneti időre szóló mentesség"-et (derogáció) igényeltünk.

2. A kormányközi konferencia az érdemi tárgyalásokat lefolytató második szakasz. Ezen az EU delegációjának vezetője, az adott félévben az elnökséget ellátó tagállam képviselője, tagjai a tagállamok képviselői, s részt vett a Bizottság megbízottja is. A magyar delegáció vezetője a külügyminiszter, tagjai az illetékes minisztériumok képviselői. A fontosabb fordulópontokon a tárgyalások miniszteri szintűek; a közbeeső szakaszokban a résztvevők az EU oldaláról a tagállamok EU melletti brüsszeli állandó képviseleteinek (misszióinak) vezetői (vagy az utóbbiak megbízottjai). Magyar részről a főtárgyaló az EU melletti állandó képviseletünk vezetője. *(A tárgyalások vezetője Balázs Péter volt, aki a tagfelvétel után az első magyar biztosi pozíciót is betöltötte 2004-ben.)*

E munkaszakaszra is szerveztek Bővítési Munkacsoportot; ennek résztvevői a tagállamok megbízottai, s feladata a miniszteri Tanács és az EU melletti Állandó Képviselők bizottsága (COREPER) állásfoglalásának előkészítése, továbbá egyeztetés a tagállamok illetékes minisztériumaival.

A "screening"-tárgyalások 1998 áprilisában kezdődtek el, és 1999 júliusára fejeződtek be. Közben azonban a már átvilágított témakörökben 1998 telén megindultak az érdemi tárgyalások. A csatlakozási tárgyalásokra összehangolt munkával kell felkészülnie a magyar államigazgatásnak, de be kell vonni a társadalmi, gazdasági, szakmai és érdekképviseleti szerveket, valamint a tudományos élet érintett képviselőit is. A felkészülés négy fő területe a következő:

- *A makrogazdasági stratégia* a gazdasági egyensúly biztosítását és egészséges fejlődési pályára való állítását célozza. El kellett érni, hogy belátható időn belül megfeleljünk azoknak a feltételeknek, amelyeket a Gazdasági és Monetáris Unióhoz való kapcsolódáshoz határoztak meg.

- *A jogközelítési stratégiát* már ismertettük; röviden összefoglalva célja az EU jogrendjéhez való alkalmazkodás és az érvényesüléséhez szükséges

intézményi rend. A csatlakozási tárgyalások megkezdéséig ezt az alapvető területeken teljesíteni kell.

-A közvélemény felkészítését szolgáló úgynevezett *kommunikációs stratégia* rádió-, televízió-műsorokkal, újságcikkekkel, Európa- napokon tájékoztatja a lakosság legszélesebb rétegeit az európai integráció előnyeiről, hátrányairól, s megmutatja az utóbbiak kiküszöbölésének, semlegesítésének módjait, eszközeit.

-A *köztisztviselők oktatási-képzési stratégiájának keretében* folyó képzés célja, hogy rendelkezünk a tárgyalásokhoz szükséges, több száz, az EU -t és EU - nyelveket jól ismerő tisztviselővel, akik - a tagság elnyerése után - az EU intézményeiben és a hazai kormányzati szervezetekben dolgoznak majd.

Az EU döntése szerint a csatlakozási tárgyalások befejezését követően, a csatlakozási szerződéseket az EU valamennyi tagállama parlamentjének, az Európai Parlamentnek és a belépő állam parlamentjének jóvá kell hagynia. Az utóbbi esetben az egyes országok alkotmányos rendje szerint ehhez népszavazás is kapcsolódhat.

Magyarország szándéka és a Bizottság feltételezése az volt, hogy legkorábban 2002. elején léphetünk az EU tagjainak sorába. Az elképzelés nem valósult meg. Ennek oka nem csupán a tárgyalások sikeres befejezésén múlt. Mint az "Agenda 2000"ben is olvasható, az EU álláspontja szerint a kibővülést megelőzően a tagállamainak a következő fontos kérdésekben kellett megegyezniük. A közös költségvetés és az ehhez is kapcsolódó több közösségi politika reformjában ugyancsak több feszültségpont feloldása szükséges.

- Egyik a strukturális és kohéziós politikák terén mutatkozó feszültségek leküzdése. A strukturális és kohéziós alapokból támogatott Spanyolország, Portugália, Görögország és kisebb mértékben Írország attól tart, hogy mivel az "Agenda 2000" által a csatlakozandó országoknak előírányzott *előcsatlakozási alapok* növelik az EU közös költségvetésének kiadásait, csökkenhet a nekik nyújtandó támogatás.
- A közös költségvetés nettó befizetői - köztük a legnagyobb befizető Németország - viszont nem kívánták hozzájárulásaikat növelni. Mint már említettük, reménykeltő egyfelől, hogy a befizetések megállapított felső határát (a bruttó nemzeti termék 1,27%-át) még nem érték el, másfelől, hogy a bruttó nemzeti termék várható emelkedésével a befizetés abszolút számban növekedik.

- Komoly tárgyalásokat igényelt a közös mezőgazdasági politika (CAP) reformja, hiszen a nemzetközi feltételek, s elsősorban a Világkereskedelmi Szervezet (WTO) előírányzott tárgyalásai értelmében az agrártámogatások csökkentését tovább kellett folytatniuk.

A csatlakozás időpontja végül is 2004. január 1. lett, amely időpont egyben az EU történelmének legnagyobb mértékű bővítését is jelentette. Egyszerre tíz ország csatlakozott az integrációhoz, amely hatalmas mértékű siker, ám egyben óriási kihívások kezdete is lett a Közösség számára.

7. Az Európai Unió közösségi politikái

Az Európai Unió integrációjának legmagasabb fokozata a közösségi politikák együttes döntéssel való megvalósításában jelenik meg. Elmondható, hogy a folyamatos politikai fejlődés a közösségi politikák rendszerét is módosítja. A közösségi politikák jellemzője, hogy közös elhatározásból, közös finanszírozásban valósulnak meg.

Jelen fejezetben csak néhány fontosabb közösségi szakpolitika működését vizsgáljuk meg példaként. Az oktatással és kutatással foglalkozó közösségi szakpolitika pedig önálló fejezetben jelenik meg.

Az Európai Unió közös kereskedelempolitikája

A közös kereskedelempolitika bevezetésének szükségességét a Közösségek megalakulásának egyik fő célja, a vámunió létrehozása hívta életre, mivel a vámunióval a tagállamok harmadik országokkal folytatott kereskedelmük szabályozását közösségi szintre emelték. Ennek a szakpolitikának a jelentősége alapvető, hiszen az egész integrációs folyamat alapját képezi. A kiindulópont maga a közös kereskedelem kialakítása volt a II. világháborút követően az alapító országok részéről. A vámunió lényege, hogy míg a tagállamok közötti kereskedelemben eltörlik a vámokat, a külső országokkal szemben közös, egységes vámtarifarendszert alkalmaznak.

A Római Szerződés 113. cikke szól a közös kereskedelempolitikáról. Ennek alapján a következő feladatokat szokás a közös kereskedelempolitika alatt érteni:

- a tagállamok közös vámtételeket fogadnak el;
- közösen kötnek vám és kereskedelmi megállapodásokat;
- egységesítik liberalizációs intézkedéseiket, exportösztönző politikájukat és protekcionista jellegű rendelkezéseiket.

Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a közös kereskedelempolitika az Unión kívüli országokkal folytatott kereskedelemre vonatkozik. Az Unión belüli kereskedelemre, a belső piacra vonatkozó szabályok érvényesek. A mezőgazdasági termékek kereskedelme nem tartozik a közös kereskedelempolitika hatálya alá, azokra a közös agrárpolitika rendelkezései vonatkoznak..

A közös kereskedelempolitika a tagállamok közti vámok végleges lebontása után, 1970-ben lépett életbe; ettől az időponttól kezdve a tagállamok kívülálló országokkal már nem köthettek kétoldalú kereskedelmi megállapodásokat.

A vámunió megalapítása óta a tagállamok egységes vámtételeket alkalmaznak az Unióba belépő árukra és szolgáltatásokra. Ez egyben azt jelenti, hogy függetlenül attól, hogy egy áru hol lépi át az Unió határát, exportőrének ugyanazokkal a feltételekkel kell számolnia. A tagállamok így nem szerezhetnek versenyelőnyt egymással szemben alacsonyabb vámtételek kiszabásával, mert erre nincs jogi alapjuk.

A közös kereskedelempolitika fő letéteményese az EU Bizottsága, amelynek szerepe és hatásköre ugyanakkor kétféle szintű lehet. A Bizottság egyrészt eljárhat "autonóm" módon, azaz önállóan dönthet a vámtarifák meghatározásáról, a dömpingellenes és piacvédelmi szabályozások alkalmazásáról. A Bizottság bizonyos esetekben akkor is alkalmaz dömpingellenes, piacvédelmi intézkedéseket, ha az importáló tagállamban egyes szállított áru komoly piaci zavarokat okoz, függetlenül attól, hogy az valóban a dömping kategóriája alá tartozik-e, azaz az önköltségi árnál alacsonyabb eladási áron hozzák-e forgalomba. A Bizottság emellett kiegyenlítő vámok kivetését rendelheti el olyan árukkal szemben, amelyek forgalmazásához az exportőr ország túlzó, méltánytalan szubvenciót nyújt.

Az Európai Unió közös külpolitikája

Annak ellenére, hogy a Maastrichti Szerződés létrehozta az Európai Uniót, a nemzetközi jog alanya továbbra is az Európai Közösségek maradt. Az EK a nemzetközi jog sajátos szereplője. Jogállása ugyan hasonló a nemzetközi szervezetekhez, de mivel az EK egyre inkább tagállamainak közösségeként, uniójaként lép fel a nemzetközi kapcsolatokban, státusza is egyre inkább hasonlít az államokra, mintsem a szervezetekre. Ezt az is igazolja, hogy a kívülálló országok is egyenértékű partnerként kezelik ma már az EK-t, amelyet a vele kötött nemzetközi szerződések, illetve a diplomáciai kapcsolatok felvétele is bizonyít.

Az alapító Szerződések a Közösségeket jogi személyiséggel ruházták fel. Ugyanakkor a nemzetközi kapcsolatoknak mind a Közösségek, mind a tagállamok egyaránt szereplői maradtak. Így többször felmerül a kérdés, hogy mire terjed ki az EK hatásköre a nemzetközi jogban. A válasz az, hogy bizonyos esetekben az EK kizárólagos hatáskörrel rendelkezik (pl. kereskedelmi egyezmények), míg más

területeken a tagállamoknak van kizárólagos cselekvési joguk. Több esetben pedig az EK és tagállamai együttesen (vegyes hatáskör) lépnek fel (pl. társulási, csatlakozási szerződések). Összességében az EK származékos, és ebből következően korlátozott nemzetközi hatáskörökkel rendelkezik. Míg a nemzetközi szervezetek többségével általában azon államok veszik fel a diplomáciai kapcsolatot, amelyek az adott szervezetnek tagjai, vagy azzá kívánnak válni, esetleg megfigyelői státusszal rendelkeznek a szervezetben, addig az EK-hoz több mint 150 állam akkreditált diplomáciai képviselőt (igaz ezek többsége nem kizárólag az EK-hoz, hanem például Belgiumba is akkreditált képviselőt).

Az EK Bizottsága emellett saját maga is fenntart külképviseletekhez hasonlatos, de inkább kihelyezett szervezeti egységeknek tekinthető, ún. delegációkat a kívülálló országokban, bár nem olyan mértékben, mint a hozzá akkreditált missziók száma. A Bizottság delegációinak száma azonban így is meghaladja a százat. Az Európai Bizottság általában azon államokban nyit képviseletet, amelyekkel az EK bizonyos szerződéses kapcsolatban áll. Meg kell jegyezni, hogy a fontos diplomáciai lépések megtételében a tagállamok nevében - a Közösség képviseletei mellett - gyakran a Tanács soros elnökségét betöltő ország, illetve annak adott képviselete szokott eljárni.

A legújabb változások külügy tekintetében, hogy előbb a külügyi megbízott funkcióját alakította ki az EU (Javier Solana). Ezt a pozíciót elsősorban diplomáciai kapcsolatok felvételére, ápolására kreálták.

A jelenlegi helyzet szerint már **külügyminiszteri** (Catherine Ashton, a külügyminiszter) funkció létezik az Európai Unióban, amely pozíció erősebb, mint a megbízotti volt, és célja a hatékony közös külügyi fellépés a világban a tagországok együttes érdekei szerint.

Az EU közös pénzügypolitikájának rendszere és működése

Az Európai Unió fejlődésének komoly gondját jelentette hosszú időn keresztül a különböző európai valuták értékének eltérő volta. A közös kereskedelemben ez jelentős veszteségeket okozott a tagországoknak a valuták árfolyamainak ingadozása. A közös pénzügypolitika első lépéseként technikai beavatkozási lehetőségeket kerestek a tagországok pénzügyi szakemberei.

A paritásrácson alapuló számolási manőverek, a „valutakígyó”, majd a „kígyó az alagútban” pénzügypolitika lépései nem igazán vezettek eredményre. Kicsi volt

a veszteségekből történő lefaragás. Végül is a közös pénz, előbb az ecu, majd az euro bizonyult jó megoldásnak.

Az Európai Monetáris Rendszer (EMS)

Az Európai Monetáris Rendszer létrehozásának fő célja a Közösségen belüli árfolyam stabilitás megteremtése volt. Az **EMS** három eszközre épült: az árfolyam mechanizmusra, az ERM-re [Exchange Rate Mechanism], az európai valutaegységre, az ECU-re [European Currency Unit], illetve az Európai Monetáris Együtműködési Alapra, az EMCF-re [European Monetary Cooperation Fund].

Az árfolyam mechanizmus a rendszerben részt vevő valutákra a központi bankok által megállapított ún. központi paritásrácsból indult ki. A valutákra vonatkozó lebegési sávokat a paritásrácsban az összes valutára nézve kétoldalúan határozták meg. A lebegési sávot 1979-ben $+1 - 2,25\%$ -ban állapították meg, így a rendszer két valuta között maximálisan $4,5\%$ -os lebegést tett lehetővé. A mechanizmus lényege, hogy amennyiben a valutaárfolyamok a paritásrácsból kilépnének, a központi bankok kötelesek beavatkozni.

A közösségi pénzügypolitikák hangozó elnevezéseket kaptak. Olyat, mint a „valutakígyó”, vagy a „kígyó az alagútban”. Ezeknek a lényege szintén a lebegési sáv alkalmazásához kötődött. A valuták értékének egymáshoz való rögzítése csak a lebegési sáv meghatározásával és a beavatkozási lehetőségek kialakításával együtt hozott eredményt.

Az EMS fontos eleme a közös valuta irányába mutató ECU. Az ECU a Közösség összes valutájából - és nemcsak az EMS-ben résztvevőkéből - a tagállamok gazdasági erejének súlyozásával létrehozott valutakosár. Az árfolyam mechanizmus az ECU irányában is működött. A tagállamok valutái az ECU napi árfolyamával szemben is $\pm 2,25\%$ -ra térhetnek el, ellenkező esetben a Központi Bank köteles beavatkozni.

A központi bankok beavatkozásaikhoz a tagországok tartalékaiból létrehozott Európai Monetáris Együtműködési Alap rövid lejáratú ECU-ben kibocsátott hitelkonstrukcióit vehették igénybe. Valutafelvásárlással, kedvezményes kölcsönrel, beruházási támogatással tudott a Közösség a bajba jutott valutákon segíteni.

Az 1992-93-as pénzügyi válságtól eltekintve az EMS mérlege mind a politikusok, mind a közgazdászok értékelése szerint általában pozitív, előnyei feltétlenül meghaladják hátrányait.

1979 óta az árfolyam-ingadozások jelentős mértékben csökkentek a tagállamok valutái között, az inflációs ráták erőteljesen konvergáltak és alacsony szinten stabilizálódtak. Az EMS segítette a kormányok antiinflációs politikáját és megteremtette a gazdasági és pénzügyi unió feltételének tartott, a tagállamok közti gazdaságpolitikai koordináció alapjait. Az EMS fontos hatása, hogy az ECU létrehozásával megteremtette a közös pénz alapjait. Az ECU, amelyet korábban a központi bankok közötti elszámolásokra és hitelezésekre használtak, egyre szélesebb funkciókat töltött be.

Bár az ECU mindvégig megmaradt bankszámlapénzként - és készpénzként nem létezett - a magánbankok közti elszámolásoknál, sőt kereskedelmi ügyletek elszámolásainál is bevezették; a kötvénypiac egyik fontos szereplőjévé vált, és hitelkártyák alapvalutájaként is elterjedt; tartalékvalutaként pedig egyre népszerűbb lett, mivel valutakosár szerepéből adódóan igen stabilan őrizte értékét.

A valódi közös pénz

A közös pénz gondolata már régóta napirenden lévő kérdés volt. Az egységes piac programja reális alapot teremtett bevezetéséhez, mivel az egységes piac valóban korlátozásmentes megvalósításának egyik feltételét jelenti az árfolyamkülönbségekből származó veszteségek felszámolása is.

Az EMS működése alatt is jelentkeztek komolyabb árfolyam-ingadozások, amelyek bizonytalanná tették a gazdasági folyamatokat, így nem csoda, hogy a közös pénz bevezetésének egyik elsődleges hasznát a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján is az árfolyam-bizonytalanság és az árfolyamkockázatok teljes kiküszöbölésének előnyében látták. Emellett azonban számos egyéb haszonnal is számoltak.

A feltételezések szerint az árfolyamkockázatok megszűnése nagyfokú árstabilitást, tehát alacsony inflációt, valamint csökkenő kamatlábakat von maga után. Az utóbbi révén könnyebbé válhat az államadósságok finanszírozása, és a beruházási kedv növekedése is várható, végső soron a gazdasági növekedés gyorsul. A közös pénz bevezetésével, az átváltásokkal kapcsolatos tranzakciós költségek is megszűnnek a tagállamok között, Az árak egyszerűen összehasonlíthatóvá válnak, s ez lendületet ad az egységes piac dinamikájának,

továbbá ösztönzőleg hat a versenyre és ezen keresztül a növekedésre és a foglalkoztatásra is. A közös jegybank révén jelentős tartalékok szabadulnak fel, mert a tagállami központi bankok számára kisebb mértékű tartalékok is elegendőek, mivel nem folytatnak önálló monetáris politikát. Ezek a tagállami források különböző célokra használhatók fel.

Az Európai Unió jövőjét, világgazdasági, világpolitikai szerepét illetően kiemelkedő jelentőségű, hogy az európai közös pénz iránt megfogalmazták azt az igényt, hogy a nemzetközi piacokon a dollár és a yen egyenrangú partnerévé váljon. Ezzel nemcsak nőhet az EU monetáris szuverenitása, függetlensége és így stabilitása, de gazdasági, sőt politikai súlya, befolyása is.

A közös pénzzel járó monetáris autonómia és stabilitás olyan egészséges gazdasági környezetet teremthet, amely nagyobb lendületet adhat a növekedésnek és javíthatja a foglalkoztatási szintet is. A valutaunió létrehozása döntő lépés a politikai unió megteremtésének irányában is, és sokan - mindenekelőtt a föderalisták - ezt tartják a közös pénz legnagyobb előnyének.

Az euro és bevezetésének menete

Az 1995 decemberében megtartott madridi csúcstalálkozón döntöttek a harmadik szakasszal kapcsolatos még nyitva álló kérdésekben. A madridi Európai Tanács ülése elfogadta, hogy a harmadik szakasz a Szerződés által lehetővé tett legkésőbbi időpontban, 1999. január elsején indul el, s az abban részvevő államok köréről 1998 elején kell határozni. Az állam- és kormányfők a bevezetendő közös pénzt, a minden nyelven jól csengő "*euro*" névre keresztelték.

Madridban döntés született arról is, hogy az euro bevezetését milyen ütemben valósítsák meg: az euro teljes forgalomba helyezése 1999. január elsejével kezdődően egy több mint hároméves átmeneti periódus során ment végbe. 1999. január elsejével az euro-zónába bekerült tagállamok valutáit végérvényesen rögzítették egymáshoz, illetve az ECU-höz, amelyet 1:1 arányban számoltak át euróra.

Az euro a kezdetekben - a tervek szerint mintegy három éven keresztül - még csak az elszámolásokban létezett, "tapintható" formában nem volt elérhető. Ennek következtében a nemzeti valuták átmenetileg forgalomban maradtak, s az euro váltópénzeinek számítottak. 2002. január 1-én, azonban forgalomba kerültek az euro bankjegyek és pénzérmegek, amelyek a nemzeti valutákkal mintegy fél évig párhuzamos használatban voltak.

A közös használat legkésőbb 2002. július 1.-én szűnt meg, amikorra végleg kivonták az euro-övezet nemzeti valutáit a forgalomból, és az euro lett az egyetlen törvényes fizetőeszköz.

Az állam- és kormányfők madridi ülésén döntés született arról is, hogy a harmadik szakaszban részvevő országok köréről szóló határozat után mielőbb fel kell állítani az Európai Központi Bankot, és ki kell nevezni annak vezetését is, hogy az 1999. január elsejei időpontra mind az ECB, mind az ESCB működési feltételei biztosítottak legyenek.

A történelemben egyedülálló módon sikerült az euro bevezetése a tagállamokban. Azok az országok, amelyek kívül maradtak az euro zónán, a későbbiekben csatlakozhatnak még a közös pénz alkalmazásának rendszeréhez. A csatlakozáshoz megszabott pénzügyi, gazdasági feltételeket a kelet-európai országok közül Szlovénia majd Szlovákia teljesítette a leghamarabb.

A tudomány, az oktatás és a kutatási és fejlesztési politika

Ebben a fejezetben olyan kérdéskört ragadtunk ki, mint a tudomány, a kutatás - fejlesztés és az oktatás, amik jól példázzák azt a felismerést, hogy a közösségi elhatározások nélkül nem tudna az EU versenyképes maradni, nem tudna helyes válaszokat találni az új és újabb gazdasági, politikai kihívásokra.

Az Európai Unióban már a kezdetektől fogva létezik tudományos kutatási és műszaki fejlesztési politika. Kiemelt kezelésükről tanúskodik, hogy az EURATOM-ot az EGK-val egy időben alapították, s létrehozását tudományos, politikai, biztonsági (békemegőrzési) és gazdasági (gazdaságossági) szempontok együttes figyelembevételre indokolta. Már a Montánuniót (ESZAK) létrehozó szerződésben szerepeltek a szén- és acélipar fejlesztési, beruházási, technológiapolitikai vonatkozásai, a műszaki versenyképesség biztosításának kérdése. 1958-tól az Európai Atomenergia Közösség fő célja az volt, hogy az európai országok versenyképes, közös, önálló atomiparral rendelkezzenek, biztosítsák a nukleáris kutatások és az atomipar békés voltát és hatékony nemzetközi, európai ellenőrzését, egyesítsék e költséges területen a kutatási erőfeszítéseket. E célból közös atomkutató intézeteket alapítottak, és a nemzeti atomerőműveket közösségi ellenőrzés alá helyezték.

1967-ben az EK Miniszteri Tanácsa a kutatást és a műszaki fejlesztést általában közös érdekű ügynek nyilvánította. Az 1969. évi hágai csúcskonferencia határozatában szerepelt a kutatásokkal és technológiai fejlesztéssel kapcsolatos integráció szorgalmazása és a közösségi jogkörök kidolgozása.

A Közösség az 1960-as, 1970-es évek során, elsősorban a versenytársak növekvő gazdasági nyomásának hatására, fokozatosan ismerte fel a hivatalosan **K+F** jelölésű, azaz a kutatás – fejlesztési tevékenység közösségi szintű összehangolásának jelentőségét. E felismerés jegyében indítottak egyre nagyvonalúbb közösségi szintű K+F - programokat.

A kutatás és fejlesztés közösségi összehangolásának igénye az 1980-as években meghatározóvá vált. Az "Európai Unióról szóló 1983. június 19-i ünnepélyes nyilatkozat", és az Európai Tanács által elfogadott, "Nyilatkozat a Közösség átfogó akció által történő felélesztéséről" is jelzik ezt a folyamatot. Ezekben a dokumentumokban már egyértelműen hitet tesznek amellett, hogy a Közösség a kutatás, az innováció és az új technológiák területére vonatkozó intézkedéseit, a vállalatok közötti együttműködésre való tekintettel, továbbfejleszti, és hatékonyabban alakítja, valamint hogy "az iparnak és a kormányoknak az energiára és a kutatásra vonatkozó törekvéseit közösségi szintű koordináció és alkalmas intézkedések által kell kiegészíteni". (Idézet a Nyilatkozatból, 6.o.)²

Ugyanezt az irányvonalat erősítette tovább a Bizottság 1985-ben kiadott "Egy európai technológiai közösségért" című memoranduma. Az Egységes Európai Okmányba már egy kutatásról és technológiai fejlesztésről szóló fejezet is bekerült, amely "szerződéses alapra helyezte" a Közösség kutatás és technológiapolitikáját. Ez a legtisztább formájú kinyilvánítása annak, hogy egy csaknem három évtizedes folyamat eredményeként - elsősorban a versenytársak növekvő gazdasági és műszaki fölényét fel- és elismerve - az EK kiemelkedő jelentőséget tulajdonít a közösségi szintű K+F-nek.

Az oktatás, képzés, szakképzés közösségi kezelése

Az Európai Unió lakosságának egynegyede húsz év alatti fiatal. Úgy nőttek fel a kontinensen, hogy minden megelőző generációnál nagyobb lehetőségük volt az utazásra, a tanulásra, a külföldi letelepedésre és munkavállalásra.

A fiatal felnőttek, vagyis a tizenöt és huszonöt év közötti nyugat-európai állampolgárok számára az utazás természetes jog. A világ sok más részének hasonló korú fiataljaitól eltérően nekik megvan a lehetőségük arra, hogy bővülő nemzetközi kapcsolataik révén szélesíthessék látókörüket. Ez a fiatal nemzedék

² *Európai Tanács által elfogadott, "Nyilatkozat a Közösség átfogó akció által történő felélesztéséről" (1983)*

kapta meg Európától első ízben azt az esélyt, hogy élhetett oktatási és szakképzési csereprogramok nyújtotta lehetőségekkel. A fiatal korosztályok jelentik Európa jövőjét, ezért ugyanúgy otthon kell érezniük magukat az Európai Unióban, mint saját hazájukban. Ez nem öncélú európaiság, vagy a kultúrfölény hangsúlyozása. Éppen ellenkezőleg. Ha sikerül felkelteni e fiatal nemzedékek érdeklődését a többi ország és más népek iránt, az erős fellépést jelent a megkülönböztetés és az intolerancia ellen.

Az oktatásban megfogalmazott uniós cél az egység és sokféleség egyensúlyának megtalálása: olyan egységes európai térség létrehozása, amelyben azonos képesítési rendszer van érvényben, ahol az emberek szabadon kereshetik a képességeiknek legmegfelelőbb munkahelyeket, miközben természetesnek tartják a kulturális sokszínűséget, az eltérő nyelvi hagyományokat és a vallási különbözőségeket. Ebben az összefüggésben kell vizsgálni az oktatás és szakképzés szükségleteinek európai dimenzióját.

Az oktatás az Európai Közösség számára hosszú ideig nem tartozott a közösen kezelendő ügyek közé. A Római Szerződés értelmében a köz- és felsőoktatás továbbra is a nemzeti törvényhozás hatályán belül maradt. Az Európai Közösségen belül csak 14 évvel a Római Szerződés aláírása után, 1971-ben alakult meg az első oktatási-képzési "szakigazgatóság". Ennek első akcióprogramját öt évvel később, 1976-ban sikerült közösen elfogadni. Az EK Bizottságának oktatással, szakképzéssel és ifjúságpolitikával foglalkozó főigazgatósága pedig csak 1992-ben jött létre. A történeti eseményekből érzékelhető, hogy az európai oktatási együttműködés, és az ezzel együtt fejlődő oktatási integrációs stratégia hosszú ideig teljesen hiányzott a Közösség fejlesztésének fő területei közül. A jelenlegi oktatási integrációs projektek is egy nagyon lassú és fokozatos fejlődés eredményei. Ennek egyik oka az volt, hogy az oktatás - különösen az általános képzés - erősen belső nemzeti ügynek számít, amelyet az egyes országok tradíciói és nemzeti kultúrája alapvetően meghatároz, másfelől az oktatási rendszerek történeti okokból igen eltérőek, ezért a koordinált cselekvés gyakran nehézségekbe ütközik.

Az első közösségi programok az oktatás és a gazdaság világa közötti kapcsolatok erősítését célozták. Közös európai akciók a szakképzés mellett először (1976) a bevándoroltak gyerekeinek az oktatásával kapcsolatban jelentek meg. Az első, felsőoktatást érintő közös programok (COMETT-1986) is a felsőoktatás szakképző, illetve technikai-műszaki fejlesztéshez kapcsolódó funkciójából indultak ki.

Az igazán jelentős fordulat azonban csak a nyolcvanas évek közepén következett be, amikor megszületett az Egységes Európai Okmány (1986-87), azzal az alapvető céllal, hogy biztosítsa az Európai Közösség gazdasági versenyképességét a japán és amerikai gazdasági szerkezetváltás kihívásaival szemben. Az oktatás - mint a munkaerőpiac egyik fő stratégiai háttérágazata - ekkor vált igazán fontossá az európai integrációs folyamatokon belül. Lehetővé vált a munkaerő szabad áramlása, amely felvetette a szakmai végzettségek összehasonlíthatóságának és nemzetközi átválthatóságának a kérdéskörét.

A nyolcvanas évek közepétől az általános képzés is a figyelem középpontjába kerül. A kilencvenes évek fejleménye az, hogy az 1993-ban megszületett új európai integrációs keretben, az Európai Unióban az oktatáspolitikai stratégia kiegészült a közoktatás területével.

Az Európai Unió a nemzeti oktatásfejlesztési stratégiákat és a mindennapi iskolai munkát befolyásoló szerepét három, egymást kiegészítő formában fejtí ki:

- általános keretszabályozás;
- oktatáspolitikai prioritások meghatározása;
- európai uniós oktatási együttműködési programok és akciók megtervezése és lebonyolítása.

a) Általános keretszabályozás

Ritkán, de előfordul, hogy az Unió általános szabályok útján gyakorol befolyást az oktatásra. Ennek a következő forrásai lehetnek:

1. korlátozott (például a végzettségek kölcsönös elismeréséről szóló) egyezmények;
2. nem az oktatás területére vonatkozó, de az oktatást is érintő általános szabályok (például a szociálpolitika területén vagy olyan kérdésekben, mint a nemek közötti egyenlőség);
3. az Európai Bíróság oktatást is érintő ítéletei, amelyekből az Unió tagállamait kötelező szabályok születnek.

b) A prioritások meghatározása

A prioritások szintetizálva tartalmazzák a tagországok szakminisztereinek integrációs oktatáspolitikai álláspontját. (A legutóbbi ilyen dokumentum az 1995. évi "fehér könyv") Ennek a fő oka, hogy az Unió vezetése következetesen törekszik arra, hogy az állampolgárai hasonló feltételekkel és hasonló esélyekkel rendelkezzenek az oktatásban való részvételt illetően.

c) EU-szintű oktatási együttműködési programok és akciók megtervezése és lebonyolítása

Ezek a programok olyan költségvetési eszközökkel támogatott célprogramok, amelyekbe az egyes nemzeti rendszerek intézményei bekapcsolódhatnak.

Mivel az ilyen programok meghatározott oktatásügyi folyamatokat és változásokat támogatnak, elkerülhetetlenül befolyásolják a nemzeti rendszereket is.

A színvonalas oktatás és szakképzés létfontosságú a tudásalapú társadalom megteremtésén fáradozó és a világgazdaságban helytállni igyekvő Európa számára. Az oktatáspolitikai döntések a tagországok nemzeti hatáskörébe tartoznak – a tagországok azonban közös célokat tűznek ki, és megosztják egymással jól bevált módszereiket. Az EU olyan programokat támogat, amelyek hozzájárulnak ahhoz, hogy az egyén más uniós országokban folytatott tanulmányok, szakmai képzések és önkéntes munka révén fejlessze tovább képességeit és használja ki az uniós gazdaság nyújtotta lehetőségeket.

Oktatási csereprogramok diákok és tanárok számára az EU finanszírozásában:

Az EU a 2007 és 2013 közötti időszakra közel 13 milliárd eurót különített el az egész életen át tartó tanulás és az egész világra kiterjedő csereprogramok számára. A főbb programok az alábbiak:

- Leonardo da Vinci: a szakképzést támogatja, főleg fiatal gyakornokok külföldi vállalatokhoz szervezett kiküldetésén, valamint a képzési intézmények és a vállalatok közötti együttműködési projektek ösztönzésén keresztül.

- **Erasmus:** a hallgatói mobilitást és az egyetemek közötti együttműködést támogatja. A programban 1987 óta 2,5 millióan vettek részt. Egy másik program, az

Erasmus Mundus pedig a világ minden tájáról érkező posztgraduális hallgatók és oktatók számára teszi lehetővé, hogy olyan mesterfokú képzést szerezzenek, amelyben legalább három európai egyetem működik közre.

- **Grundtvig:** felnőttképzési programokat, ezen belül elsősorban tagállamok közötti partnerségeket, hálózatokat és mobilitási lehetőségeket finanszíroz.

- **Comenius:** a különböző iskolák és tanáraik közötti együttműködést, a középiskolai diákok cseréjét és az internet segítségével létrejövő iskolai partnerhálózatokat (eTwinning) támogatja.

- **Marie Curie:** a (legalább posztgraduális szintű) kutatók szakképzését támogatja és teremt számukra nemzetközi mobilitási lehetőségeket.

Mindezekon kívül az uniós finanszírozás kiterjed a szakpolitikai együttműködésre, a nyelvtanulásra, az e-tanulásra, valamint a bevált módszerek cseréjére és terjesztésére is. Elsődleges fontosságú cél minden résztvevő számára, hogy a szakképzettséget Unió-szerte mindenhol elismerjék. Ezen felsorolt programok jelentős része nyitva áll az Unióon kívüli országok, különösen az Unióval határos vagy az Unióhoz csatlakozni szándékozó országok diákjai, oktatói és oktatási intézményei előtt. Más kezdeményezések és együttműködési megállapodások keretében az EU a világ mintegy 80 országával szervez csereprogramokat, illetve kínál nekik képzéseket az európai integrációs szerveződésről.

Itt szükséges említés tenni azokról a szakmapolitikai összefogásokról, amelyek minden uniós tagország prioritásai között megjelennek, mert a befogadó/elfogadó társadalmi szemlélet általánossá tétele közös európai érdek. Ilyen prioritások a kultúrák közötti különbségek toleranciájának fokozására vagy a hátrányos helyzet csökkentésére, illetve a speciális nevelési igények kielégítésére vagy az időskorúak társadalmi bevonására tett intézkedések (projektek). A fogyatékosokat és/vagy a hátrányos helyzetűeket befogadó szemlélet megjelenése a kelet-európai

társadalmakban, a szociál-, az egészség- és oktatáspolitikát egyaránt új kihívások elé állította. (Némethné, 2009)³

Az Europass, mint a képesítések és készségek leltára

A képességek és készségek bemutatására szolgáló Europass dosszié megkönnyíti a munkáltatók számára, hogy a külföldi munkavállalók végzettségét beazonosítsa. Ez utóbbiaknak pedig azt teszi lehetővé, hogy külföldi munkakeresés során egységes formátumú dokumentumok segítségével tájékoztassák potenciális munkaadóikat arról, mit tanultak és mit képesek elvégezni. A dosszié az alábbi dokumentumokat tartalmazza:

- Europass önéletrajz
- Europass nyelvi útlevél
- Europass mobilitási igazolvány (a külföldi tanulással töltött időtartam rögzítésére)
- Europass bizonyítvány kiegészítő (a szakképesítéshez kapcsolódó kompetenciák igazolásának okmánya)
- Europass mobilitási igazolvány (a felsőoktatási tanulmányok során vagy azok mellett végzett tevékenységek felsorolása).

A képesítések tekintetében a cél az összehasonlíthatóság és a megismerhetőség. Az Europass dokumentumok mellett az egész életen át tartó tanulás európai képesítési keretrendszere (EKKR) is hozzájárul a tagállami képesítési rendszerek összehasonlíthatóságához. 2012-re az uniós országokban kiadott minden új képesítés hozzárendelhető lesz az EKKR nyolc referenciaszintjének egyikéhez.

Közösségi politika szintjére emelkedett a szándék, hogy a tagországok mindegyike határozottan tegyen a minőségi oktatásért Európában. Az uniós tagállamok és öt másik állam a szakképzés és a szakoktatás terén bizonyos témákat (pl. európai kreditrendszer, minőségbiztosítási hálózat) közösen vitatnak meg. Az együttműködés neve: „koppenhágai folyamat”.

A „**bolognai folyamat**” keretében az EU pedig 20 országgal működik együtt az európai felsőoktatási térség létrehozása érdekében. A folyamat célja a más

³ Némethné Tóth Ágnes (2009): *Tanári attitűdök és inkluzív nevelés, Magyar Pedagógia 109/2, 105.*

országokban töltött tanulmányi időszakok kölcsönös elismerése, valamint az összehasonlítható képesítések és az egységes minőségi követelmények bevezetése.

A bolognai folyamattal kapcsolatosan, a tanárképzés és pedagógus továbbképzés megemléítése elkerülhetetlen, mivel hazánkban 2006 és 2012 között a tanárképzés ennek képzési rendszerét adaptálva valósul meg. A tanári képesítés megszerzése érdekében a hallgatónak két szinten a Bsc (alapképzés) és Msc (mesterképzés) szükséges tanulmányokat folytatni. „A Lisszaboni stratégia, az EU-2010 és EU- 2020 keretprogram, továbbá számos más uniós törekvés/intézkedés mutat rá arra, hogy az európai oktatás eredményességének legfontosabb sarokköve, a tanári hatékonyság növelése, ami a képzés színvonalának emelésén túl, a már pályán levő pedagógusok korszerű szakmai tudásának fejlesztését is igényli. És bár fejlődés egyben kötelezettség is, ennek ellenére a továbbképzéseken való kötelező részvétel nincs mindenütt szabályozva. Az OECD- TALIS vizsgálatban résztvevő 24 országnak több mint felében nem minimális elvárás a továbbképzések látogatása.” (N. Tóth, 2011)⁴

Tudományos és innovációs társulások

Az EU határozottan támogatja olyan intézmények létrehozását, amelyek célzottan törekednek a tudományos együttműködésre.

Az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT) – amelynek célja a kiválóság elősegítése a felsőoktatás, a kutatás és az innováció területén – a 2008–2013 időszakban 309 millió euró uniós támogatásban részesül. Az EIT egyetemekből, kutatóintézetekből, vállalatokból és alapítványokból álló „tudományos és innovációs társulások” létrehozásával segíti a kutatási eredmények piaci hasznosítását. A jelenlegi első időszakban az éghajlatváltozás, a megújuló energiaforrások, illetve az információs és kommunikációs technológiák következő generációja jelenti majd a társulások tevékenységének fő irányvonalát.

A fiatal felnőttek számára is igyekszik biztosítani az EU olyan lehetőségeket, amelyekkel az oktatás és a munkaerőpiac összehangolását kívánják segíteni. A **Mozgásban az ifjúság** kezdeményezés a fiatalok foglalkoztatási helyzetét és az oktatás színvonalát hivatott javítani. Fő célkitűzései:

⁴ N. Tóth Ágnes (2011): *Munka és tanulás vs. pedagógus életpálya* In: N.Tóth Ágnes (szerk.): *Változó professzió, változó tanárképzés SUP, Szombathely, 2011. 331.o.*

- biztosítani kívánja, hogy az oktatás és a képzés során elsajátított készségek és képességek összhangban álljanak azzal, amire a társadalomnak szüksége van,
- azt kívánja elérni, hogy minél több fiatal tanuljon vagy végezzen szakmai gyakorlatot külföldön az uniós ösztöndíjak kínálta lehetőségekkel élve,
- arra ösztönzi az uniós tagállamokat, hogy hozzanak intézkedéseket az oktatás és az elhelyezkedés közötti átmenet megkönnyítésére.

Az EU ifjúsági stratégiája (2009) és az Európai Ifjúsági Paktum (2005) közös elveket fogalmazott meg a fiatalok lehetőségeinek kapcsán. A megvalósítandó stratégia a következőket tartalmazza:

- ágazatokon átívelő megközelítést javasol, amelynek keretében az EU az európai fiatalok számára releváns szakpolitikai területeken (oktatás, foglalkoztatás, egészségügy, kultúra, önkéntesség, társadalmi szerepvállalás, társadalmi befogadás stb.) rövid és hosszú távú intézkedéseket fogantat
- hangsúlyozza a munkatapasztalat fontosságát
- meghatározza az uniós szintű ifjúságpolitikák jobb végrehajtására irányuló intézkedéseket
- felkéri az uniós tagállamokat, hogy folytassanak párbeszédet a fiatalokkal
- felszólítja a tagállamokat, hogy az ifjúságpolitika több kutatáson, valamint tényeken alapuljon.

A **Cselekvő ifjúság** program a fiatalok aktív polgári szerepvállalását kívánja előmozdítani és olyan projekteket támogat, amelyek a fiatalok európai polgári identitástudatát hivatottak növelni (pl. a külföldi önkéntes munka népszerűsítése az Európai Önkéntes Szolgálaton keresztül). Az EU 2007 és 2013 között összesen közel 900 millió eurót fordított ilyen tevékenységekre.

Mindezek a programok, közösségi kezdeményezések az oktatást és a tudományos tevékenységeket támogató közösségi szakpolitikák rendszerén belül működnek, és az EU vezetésének azt a határozott célkitűzését jelentik, mely szerint a jövő iránti elkötelezettség bizonyításával olyan alapokat teremtsenek a közösségi szinteken, amelyek képesek lesznek hosszú távon megtartani az EU rendszerét.

8. Az Európai Unió jogrendje

A közösségi jog

A közösségi jog autonóm jogrendszer, amely kevésbé hasonlít bármely jogrendszer elemeihez, és amely folyamatos fejlődésben van mind a nemzeti, mind a nemzetközi szinten megalkotott primer, illetőleg szekunder, elsődleges, illetőleg másodlagos jogszabályok által.

A Luxemburgi Bíróság (Európai Bíróság) kitüntetett szerepet tölt be az európai integrációban, melyben a jogszabályok értelmezése az egyik kizárólagos alapvető feladata. Ez a szerep és az általa kialakított jogalkalmazási szabályrendszer a jogrendszer működése szempontjából alapvető. A Luxemburgi Bíróság az Európai Unió, Európai Közösség működéséről azt rögzítette, hogy ez a folyamat " a jog által vezérelt integrációt jelent".

Az integráció azonban nemcsak a jog által vezérelt, hanem a gazdaság által vezérelt integrációt is jelölhet, mint például Ázsia országaiban a "kis tigrisnek" nevezett országok esetében. Az, hogy egy autonóm jogrendszerrel van szó, azt jelenti, hogy egy sajátos jogalkotó szervezeti rendszer, egy sajátos jogforrási hierarchia, egy sajátos jogalkalmazó szféra, sajátos közösségi jogi végrehajtási rendszer, értelmezési, szervezeti szisztéma jött létre.

Sajátosak a jogalkotó szervek, ugyanis, mint ahogyan látni fogjuk több olyan szervezet is van az Európai Unión belül, amely azonos elnevezésű aktust hozhat a jogalkotás körében.

A jogforrási hierarchiában a kiterjesztően értelmezendő és vizsgálendő elsődleges és másodlagos jogforrásokot tekintjük át. A közösségi jog sajátos végrehajtásában is, hiszen az Európai Unióban általában a végrehajtás nemzeti szinten valósul meg, és csupán ritka a központi végrehajtás. Az értelmezés kérdésében kulcsfontosságú az, hogy valamennyi norma, jogforrás értelmezése a legfőbb bírói fórum feladata. A legfőbb bírói fórum szerepe is sajátos, mert a Luxemburgi (a továbbiakban az Európai Bíróság) hatásköre és kötelezettsége összehasonlíthatatlanul több és másabb, mint a nemzeti legfelsőbb bíróságoké. (Szabó és Székely, 2012)⁵

A közösségi jog néven illetett képződmény sajátos jogrendszer azért is, mert keveredik a kontinentális jogrend az angolszász jogrenddel, és azért is, mert az

⁵ Szabó Sándor és Székely Klára (2012): *Víziók, szerződések és a megvalósuló politikai gyakorlat* 135. o.

Európai Bíróság, mint bíróság olyanfajta tevékenységet lát el, amely a jogalkotás egy különös szegmensét, az angolszász jogrendszerben rögzített esetjogi (precedens) rendszert láttatja az érintettekkel vagy az érdeklődőkkel. Úgy villantja fel az angol eseti jog jellegű rendszert, hogy Anglia csupán 1973-ban lehetett tagja az ismert történelmi előzményeket követően az Európai Közösségeknek. (Meg kell azonban jegyezni, hogy a Bíróság tagadja a precedens rendszer meglétét, azaz az angol-szász jogi alapokat, ám a valóságban ez mégis működik.)

A jogalkotó szervek szervezeti rendszere

A jogforrásokat aszerint, hogy azokat milyen szervezet, avagy személy (illetőleg jelen esetre), állam hozta létre belső, illetőleg megjelenési formájuk szempontjából pedig külső jogforrási csoportokba osztjuk.

A belső jogforrásokkal, tehát a jogalkotó szervekkel, intézményi és rendszertani szemszögből az előző fejezetekben részletesen foglalkoztak kollégáim, hiszen a Bizottság és a (Európai Közösség) Tanács rendkívül bonyolult eljárásban, bevonva a Parlamentet, illetőleg egyéb, az Európai Unió szervezeti rendszerébe tartozó szerveket is, az Európai Unió életének szabályozására jogot alkotnak. E jogalkotás megvalósítói mintegy a "belső jogforrások".

A jogalkotásban elsődleges szerepe a Tanácsnak van sokrétűségével, mivel maga a Tanács sem egy egyszerű szervezet, hiszen az Állam és Kormányfők Tanácsát (az Európai Tanácsot) ugyan magába nem foglalja, de a Külügyminiszterek (azaz az Általános Ügyek) Tanácsán át a valamennyi szakminiszter által alkotott Tanácsot és a mögöttük lévő apparátust is ebbe a körbe kell beleérteni. Ebből a szempontból csupán arra kell kitérni, hogy az ún. belső jogforrások tekintetében az Európai Unió Tanácsa, az Európai Közösségeket létrehozó szerződés (Római Szerződés) értelmében, a másodlagos jog tekintetében a legfőbb jogalkotó szerv. Bár a Tanács jogosult egyes területeken jogalkotási hatáskörét az Európai Unió Bizottságára átruházni, ez azonban nem vonja kétségbe a kiemelkedő jogalkotó döntéshozói, azaz jogszabályokban megnyilvánuló jogalakító szerepét. Ennek még az sem mond ellent, hogy a tagállamok korlátokat építettek be, amellyel a Tanács jogalkotási hatáskörét behatárolják, és mintegy az Európai Unió Parlamentje által ellenőrizhetővé tették, sőt 1999. május 1. napján az Amszterdami Szerződés által hatályba lépett módosítások kapcsán ez a jogalkotási rendszer már a Parlament nélkül nem is képzelhető el.

A Tanács viszonylag tág jogalkotási hatáskörével szemben az általános kritika arra terjed ki, hogy az Európai Közösség legfőbb jogforrásait, szemben az egyes tagállamok jogrendjével, egy kormányképviselőkből álló testület, és nem egy demokratikusan megválasztott szerv, mint a tagállamokban lévő parlamentek, hozza létre.

Jogforrástani szempontból a legfőbb támadások keresttüzében a Tanács áll, amely mint a demokratikus deficit hiányával küszködő szervezet a nemzeti jog felett álló és a tagállamokban közvetlenül alkalmazandó jogot teremt. A Tanács a jogszabályokat vagy egyhangúan, vagy úgynevezett minősített többséggel hozza, bár előfordul az egyszerű többséggel való határozathozatal is, mint jogalkotási döntési forma az első pillérben.

A belső jogforrások tekintetében a következő szervezet az Európai Unió Bizottsága. Ha a klasszikus államszervezeti fogalmakkal kívánunk operálni, akkor azt mondhatnánk, hogy a Bizottság az Európai Unió első pillérében a Közösség szervezetrendszerén belül a végrehajtásért felelős szerv, azaz a Brüsszelben felállított "kormány". Azért említhető elsősorban az Európai Közösség fogalmat, mivel az első pillér az, ahol az Európai Unió jogrendszere kiteljesedik és közösségi jogi jelleget ölt.

Az Európai Gazdasági Közösség, az Euratom és a Montanunió által alkotott gazdasági közösség az első pillére az Európai Uniónak, míg a második pillér a közös kül-, és biztonságpolitika és harmadik pilléreként a bel -, és igazságügyi együttműködés határozható meg. (Az utóbbi az Amszterdami Szerződés hatályba lépése óta "Rendőri és igazságügyi együttműködés a bűnügyek terén" néven neveződik. Míg az utóbbi második és harmadik pillérben az együttműködésnek nem ún. közösségi modellje, azaz a közösségi jogforrási jellege minősített, a többségi döntéshozatal a döntő, hanem az ún. „kormányközi modell” túlnyomósága jellemző.

A kormányközi modellben a döntéshozatal és minden tevékenység általában eredményesen csak úgy lehetséges, ha teljes egyhangúság van. Ebben a két pillérben ugyanis a jogi alapokra helyezett fellépés során (közös állásfoglalás, közös nyilatkozat, közös akciók megalkotása) nemzetközi szerződésekről van szó. Azonban 1999. május 1.-től az Amszterdami Szerződés azáltal, hogy bizonyos témaköröket a harmadik pillérből az első pillér közösségi jogi védelme alá helyezett olyan helyzetet teremtett, amelyben a kormányközi modellek egyes területei közösségiesednek.

Ezen a mezsgyén indult el az igazságügyi együttműködés, ami célként óriási távlatokat nyitott. Megrázta a szuverenitás évezredes templomainak beszegezett kapuit az önálló, ún. közös európai büntető jog fejlődése is, amely terjedelmi okok miatt e jegyzetből ki kell, hogy maradjon.

Az első pillérbe átkerülő témakörök között ki kell emelni a migrációs témát, amely olyan, ami Magyarországot is rendkívül komolyan érinti, de nemcsak magyar, hanem az Európai Unió mindennapos problémáját is jelenti.

A Bizottságról a jogalkotás tekintetében annyit kell tudni, hogy a 20 tagját a nemzeti kormányok a tagállamok közös egyetértésével nevezik ki, de ennek ellenére függetlenségük és döntési szabadságuk nagyfokú, melyet az EK szerződés (Római Szerződés) rögzít és garantál. (Talán ezért is nevezik szupranacionális szervezetnek!) A Bizottság az Európai Közösség nemzetek felettségének kifejezője, és feladatának a jogállásából fakadó értelme az, hogy a közösségi érdekeket juttassa érvényre a nemzeti érdekek felett. Másrészt a Bizottság ellensúlya a tagállamokat képviselő, nemzeti tagállami érdekeket megtestesítő Európai Unió Tanácsának.

A Bizottság a jogalkotási hatáskörben a legfőbb tevékenységet ún. kezdeményezési monopóliumban kapta meg, hiszen ez azt jelenti, hogy egyrészt javaslatot és mintegy jogszabály-alkotási kezdeményezést nyújt be a Tanácshoz. A helyzet jelzi azt is, hogy a Tanács önmaga, Bizottsági kezdeményezés nélkül nem hozhat döntést, vagyis jogi normát nem alkothat. Másrészt pedig a Tanács a Bizottság javaslatáról dönt, azt módosítani csak egyhangú szavazás mellett tudja, általában rendkívül szűk terjedelemben, minősített többséggel van erre lehetősége. A nagymértékű módosítás olyan eljárási jogi hiba, amely alapján a Bizottság az elfogadott jogi aktus megsemmisítését kérheti az Európai Bíróságtól.

A Bizottság alá fölé rendeltségben és horizontálisan is strukturált hivatala készíti elő a javaslatokat, amelyek a különféle szakmai szűrőkön, a munkacsoportokon keresztül, az ágazati megbeszélések és egyeztetések után jutnak el a legmagasabb szintre a Bizottság plénuma elé.

Az Európai Unió Parlamentje, az Európai Közösség határain belüli államok, közvetlenül, a tagállamokon belül választott képviselőiből áll. Annak ellenére, hogy minden államban meghatározott, hogy hány képviselőt választhat be az Európai Unió Parlamentjébe, az egyes frakciók nem a nemzeti, hanem a politikai elv alapján rendeződnek, és ez által inkább az integrációs, közösségi, nemzetek feletti, mint a nemzeti érdekeket erősítik. A függetlenségük az Európa

Parlamentben a képviselőknek abban áll, hogy nem lehetnek egyszerre egyben nemzeti kormánytisztviselők is.

A Parlament nagyon bonyolult módon kapcsolódik az Európai Unió jogalkotási eljárásába, ennek ismertetésére és szemléltetésére a döntéshozatal az Európai Unióban a nem kötelező erejű véleménytől az együttdöntésig terjedő eljárással együtt terjedelmi okból nem lenne célszerű. Évek óta a Parlament szerepe jelentős mértékben erősödik, sőt az Amszterdami Szerződést követően a Parlament nélkül szinte semmilyenfajta érdemi döntés nem hozható. A Parlamentnek egyébként rendkívül fontos befolyásolási lehetősége van az ún. ellenőrzési jogok gyakorlására, ám önmaga egyedül nem “alkot” jogot. A döntéshozatal (a jogalkotás) az Európai Unióban a CAP (a mezőgazdasági politika) területén az együttdöntési eljárásban a legbonyolultabb. Amszterdam óta a 22-féle döntéshozatal helyett csak 3 maradt. A fenti együttdöntésen túl a konzultációs eljárás mellett a hozzájárulásos döntéshozatal maradt meg. (Szabó – Székely 2012)

A Bíróság a jogalkotó szereppel a kontinentális jogrendszerben általában nem rendelkezik, ám a közösségi jog és a szervezeti rendszer autonóm, így a jogalkotásban az egyik döntő tényező az Európai Bíróság. A Bíróság ezen feladata a jogalkotásban kimondatlanul a jogértelmezéssel való jogi norma megszövegezésében valósul meg. A Bíróság az elsődleges, illetve másodlagos szabályokat, azok bizonyos részét autentikusan az egész közösségre kiterjedően teleologikus jogértelmezéssel adja meg, amely kötelező érvényű az egész unión belül. A teleologikus, célirányos értelmezés azt jelenti, hogy az Európai Bíróság a jogi aktusoknál a közösségi cél fényében határozza meg az egyes normák kötelező értelmét. A közösségi cél pedig azt jelenti, hogy minden olyan értelmezési lehetőség kiemelődik, amely az integrációt, az egységességet, a nemzetek felettséget, a belső piac, a Gazdasági Unió fenntartását, fejlődését szolgálja, míg minden olyan értelmezés elvetésre kerül, amely az integráció akadályát lehet.

9. Szemelgetés az EU legfontosabb szerződéseiből

Az Európai Unió gyakorlata szerint, amely az angol-szász jogrendben gyökerezik, a megkötött szerződések nem semmisülnek meg, ha újabbat kötnek, viszont mindig felülíródnak az egyes részek az új megállapodások értelmében. Valóságosan jelen vannak a szerződések az EU mindennapi politizálásában, és a hozzájuk való alkalmazkodás az EU jogrendjének szupremáciája következtében minden aláíró elsődleges kötelessége.

A Római Szerződés

1957 óta meghatározója ez a szerződés az európai integrációs folyamatnak. Jelentősége történelmi, végrehajtása minden érintett ország érdeke. Olyan hosszú távú szerepvállalás fogalmazódott meg benne, amelyre az európai országok történelmében nem igazán akadt példa. Mellékleteiben egészen pontosan rögzítették a szerződők gazdasági szándékait. Ugyanakkor a jövőre tervezett politikai fejlődés alapjait is belefoglalták a Római Szerződés szövegébe.

Gyakorta hivatkoznak az EU vezetői a Római Szerződésre, hiszen a kitűzött cél a szerződés megfogalmazása óta sem változott. Az állampolgárok számára kiemelkedő biztonságú, folyamatosan fejlődő szövetség megvalósítása, amely világpolitikai szerepre is alkalmas, ma is a tagországok közös akaratát jelenti.

A Maastrichti Szerződés

A Szerződés az Európai Unióról, melyet 1992. február 7-én írtak alá Maastrichtban, 1993. november 1-jén lépett hatályba. A tagországok együttműködésének, a közösségi politikák érvényesülésének egészen új dimenzióit határozta meg ez a szerződés.

A Maastrichti Szerződés ezen felül, egészen új együttműködési formákat vezetett be a tagállamok kormányai között, például a védelmi politika, illetve a „bel-és igazságügy” területén. Ez az új együttműködési forma nem csak a tagországok sajátossága, hanem mód van az EU-n kívüli országok számára is a részvételre. Ez különösen a belügyi területen jelentős, mivel a bűnözési hullám megerősödött Európában. Az együttműködés a kábítószer kereskedelem, az illegális fegyver kereskedelem, és az emberkereskedelem területén rendkívüli fontosságú a tagok számára.

Azáltal, hogy a Maastrichti Szerződés a már létező „közösségi” rendszert kormányközi együttműködéssel egészítette ki, új, hárompilléres szerkezet jött létre, amely magában foglalja a politikai és gazdasági együttműködést is. Ez az Európai Unió (EU).

Az Amszterdami Szerződés

1997. óta beszélhetünk az Amszterdami Szerződésről, mint az Európai Unió egyik legnagyobb előrelépéséről a működés területén.

Ez a tagországok által elfogadott szerződés elveket fogalmazott meg, amely elvek tartalmazzák azokat az elvárásokat, amiket a tagállamok és az uniós állampolgárok az intézmények működésétől elvárnak. Együttesen strukturális elveknek nevezik ezeket az elvárásokat. A strukturális elvek betartásával a különböző érdekű, és az uniós együttműködésben különböző helyzetben lévő tagországok egyaránt a helyzetüknek megfelelő módon részesülhetnek a közösségi életmód megvalósulásában.

- Flexibilitás elve: nem minden tagállam részese az Európai Unió minden megállapodásának (pl.: Schengeni együttműködés, WEU). A szorosabb együttműködés magában az unió intézményrendszerében valósul meg. A flexibilitás elve lehetővé teszi, hogy az egyes megállapodásokból kimaradó tagállamok is részt vehessenek azok megbeszélésein, vitáin, de nem szavaznak az ügyrendben és költségeket sem viselnek.
- Szubszidiaritás elve: ez a tagállamok belső hatalommegosztásának elve. Jogalkotásban, deregulációban nyilvánul meg az alapvető hatása. A döntéshozatal megfelelő szintre történő delegálásával a megvalósítás hatékonyabbá válik.
- Transzparencia elve: az Európai Unióban az uniós állampolgár jogainak védelme stratégiai fontosságú kérdés. A „polgárközeli Unió” képének megfogalmazása építette be ezt az elvet az Európai Unió működési mechanizmusába. Az EU működésének a nyilvánosságát is jelenti ennek az elvnek az érvényesülése. Lényege, hogy az Európai Unió polgárai egyre szélesebb körben férhessenek hozzá azokhoz az információkhoz, jogszabályokhoz, előzetes tervekhez, amelyek fontosak az Unió működéséhez. Ugyanakkor az uniós szervek belső

Az Amszterdami Szerződés sem tudta teljes mértékben teljesíteni azokat az elvárásokat, amelyek a döntéshozatali eljárások számának nagyságát és

bonyolultságát kívánták csökkenteni. Ugyanakkor előtérbe került az együttdöntési eljárás fontossága szemben az együttműködési eljárással, hiszen 23-ra bővült az alkalmazási köre. Ezzel kiterjesztette az Amszterdami Szerződés az Európai Unió Parlamentjének döntési jogait.

Az Amszterdami Szerződés a foglalkoztatáspolitikai kérdésének fontosságát is felismerte és a közös politikák szintjére emelte. A munkanélküliség kérdésének egyre jelentősebbé válása a tagországok számára közös kezelési politika kialakítását teszi szükségessé.

Amszterdami Szerződés jelentőségét növeli az a tény, hogy ez a legutóbbi, az alapító szerződéseket módosító megállapodása az Európai Uniónak. Ugyanakkor továbbra is sok a nyitott kérdés az intézményi reformokat illetően és az Unió bővítése csak fokozza a problémákat. Az egyre nagyobb különbözőségekkel rendelkező új tagországok importálják az EU-ba a belső problémáikat, amelyekre úgy kell megoldást keresni közösségi szinten, hogy az ne sértse a nemzetállami szuverenitást.

Amszterdami Szerződés (Treaty of Amsterdam) 1997. október 2. Életbe lépésének dátuma: 1999. május 1.

A Nizzai Szerződés

A Nizzai Szerződés, melyet 2001. február 26-án írtak alá, 2003. február 1-jén lépett hatályba. Az EU az intézményi reformot állította a dokumentum középpontjába annak érdekében, hogy az Unió azt követően is hatékonyan tudjon működni, hogy 2004-ben 25, 2007-ben pedig 27 tagúra bővült.

A Nizzai Szerződést, az Európai Unióról szóló korábbi szerződést, valamint az Európai Közösséget létrehozó szerződést egyetlen, egységes szerkezetbe foglalt változatban egyesítették. A Nizzai Szerződés egyfajta fejlődési menetrendet is meghatározott a csatlakozó országok számára.

A Lisszaboni Szerződés

A Lisszaboni Szerződés, melyet 2007. december 13-án írtak alá, a mind a 27 tagállam általi ratifikálását követően léphet hatályba. Erre remélhetőleg még a 2009 júniusára tervezett következő európai parlamenti választások előtt sor kerül majd. A szerződés fő célja, hogy az európai polgárok magas szintű elszámoltathatóság, nyitottság, átláthatóság és részvétel iránti elvárásainak eleget téve demokratikusabbá tegye az Európai Uniót, valamint hogy növelje az EU

hatékonyságát, és képessé tegye az Uniót arra, hogy megbirkózzon korunk olyan globális kihívásaival, mint az éghajlatváltozás, a biztonság és a fenntartható fejlődés. A Lisszaboni Szerződésről szóló megállapodásra az alkotmányról folytatott vitát követően került sor.

„Az európai alkotmány létrehozásáról szóló „szerződés”-t az állam- és kormányfők az Európai Tanács 2004. június 17–18-i brüsszeli ülésén fogadták el, majd 2004. október 29-én, Rómában írták alá, azonban soha nem került ratifikálásra.

10. Az Európai Unió és az Információs Társadalom

Az információs társadalom kialakulásával már az 1960-as évek elejétől foglalkozni kezdtek a társadalomkutatók. Különösen a japán szakembereket inspirálta erőteljesen a társadalom változásának folyamata. A japán tudósok mellett az amerikai társadalomtudósok is jelentős kutatásokat folytattak, és már a korai kutatási szakaszban máig érvényes meghatározásokat állapítottak meg.

Az elismert szakértő Alvin Toffler is amellet érvel, hogy az információs társadalom gazdaságának központi erőforrása a tudás: „A központi erőforrás – egyszerű szóval, ami széleskörűen összefoglalja az adat, információ, szimbólum, kultúra, ideológia és értékek fogalmait – a cselekvő tudás” (Dyson, Gilder, Keyworth és Toffler 1994).⁶

Az információs társadalom (*information society*) elméletének megalkotói szerint a különböző társadalmakban az információ előállítása, elosztása, terjesztése, használata és kezelése jelentős gazdasági, politikai és kulturális tevékenység. Ennek közgazdaságtudományi társfogalma az ismeretekre épülő gazdaság, a tudás gazdaság, amely szerint az értelem gazdasági hasznosításán keresztül érték jön létre, amely mind a termelés, mind a szolgáltatások, mind a szállítás területén hasznosul.

Ennek a társadalomtípusnak jellemző sajátossága, hogy az információtechnológia központi szerephez jut a termelésben, a gazdaságban és általában a társadalomban. Az információs társadalmat a XX. századi ipari társadalom utódjának is tekintik.

- Az információ, amely mint a technológiai fejlődés alapja, az ipari társadalomban is fontos szerepet kapott, most már önálló értékévé válik.
- Az információs társadalom középpontjában az információ feldolgozó technológia áll.
- Az "érvényes tudás" felezési ideje (az az idő, ami alatt elavulttá válik az információ) a fejlődés gyorsulása miatt jelentős mértékben csökken (éves, esetleg hónapos nagyságrendre). Állandó követelménnyé válik az élethosszig tartó tanulás, mely a munkavállalótól egyre inkább az ismeretterületek közti

⁶ Dyson, Gilder, Keyworth és Toffler (1994): *Cyberspace and the American Dream: A Magna Carta for the Knowledge Age* 25. o.

mobilitást követeli meg, az egy szakma elsajátításának hagyományos követelménye helyett.

- Minthogy értékévé, az információ hatalmi tényezővé válik, a hatalom azé lesz, aki az információt termeli és elosztja

A tudományos irodalomban sokféle elmélet található arról, hogy mit nevezünk információs társadalomnak. A tudás - információ gazdaság, a posztindusztriális társadalom, a posztmodern társadalom, az információ társadalom, a hálózati társadalom, az információs kapitalizmus, a hálózati kapitalizmus, stb. elméletei mind azt mutatják, hogy fontos szociológiai kérdés, melyik társadalomban élünk és a velünk élő társadalomban milyen szerepet játszik a technológia és az információ. Mindkét szempont központi kérdése az információs társadalom elméletének.

Az olyan elnevezések, mint információs társadalom, tudástársadalom, hálózattársadalom, információs kapitalizmus, posztindusztriális társadalom, transznacionális hálózati kapitalizmus, posztmodern társadalom, és hasonló elméletei mind azt mutatják, hogy a kortárs szociológiában jól érzékelhető vita zajlik a jelenkori társadalom karakteréről, és arról a szerepről, amelyet a technológiák, az információ, a kommunikáció és a kooperáció betölt benne. Az információs társadalom elmélete az információ és az információs technológiák társadalomban betöltött szerepével foglalkozik, a kérdés, hogy melyik kulskonceptió használható a mai társadalom jellemzésére és hogyan lehet ilyen koncepciókat megfogalmazni. A kortárs szociológiának ez egy speciális ágává válik.

Jelenleg nincs általánosan elfogadott egyetlen elmélet arra, hogy pontosan mi nevezhető információs társadalomnak és inkább mi nem. A legtöbb teoretikus egyetért azzal, hogy egy átalakulást látunk, ami valamikor az 1970-es évek és napjaink között kezdődött, és ami megváltoztatja annak a módját, ahogy a társadalmak alapvetően működnek. Az információ technológia nem csupán az internet, és erőteljes viták zajlanak arra vonatkozóan is, hogy egy adott médium vagy egy speciális termelési mód hatása valójában mekkora is.

Lorenz M. Hilty (2009) az információs infrastruktúra kiépítésével járó eddigi energiafelhasználás változásokat vizsgálva kimutatja hogy a hatékonyságnövelés az úgynevezett visszacsapó hatás miatt nem jár a környezetet érő terhelés csökkenésével, ezért az ígéret, hogy az információs társadalom automatikusan

jobb környezetállapotot eredményez, egyelőre nem valósul meg, ehhez politikai döntésekre, szabályozásra is szükség van. (Hilty, 2009)⁷

Christian Fuchs az információs társadalom ideológiáját igyekszik megfogalmazni, ugyanakkor a fenntarthatóság szempontjából értékelni. Míg az információs társadalom egyfajta anyagtalanságot sugall, sok természetvédelmi és egészségügyi problémát okoz a különféle számítástechnikai berendezések legyártásához szükséges ércek bányászata, e készülékek avulás miatti gyakori cseréje, valamint a képződő hulladék. (Fuchs, 2009)⁸

Gyulai Iván hívja fel a figyelmet, hogy a bölcsesség és tudás közötti különbségre, és a jelen tudás társadalom trendjét úgy értékeli, hogy abban túl sok szó esik a "hogyan"-okról és túl kevés a "miért"-ekről, így a tudás jelenleg pusztán az egyre kíméletlenebb piaci verseny eszköze, így nem visz közelebb egy fenntarthatóbb élethez, mivel a gazdasági versengés és növekedés sok környezeti ártalommal jár. Gyulai ezért a bölcsesség alapú társadalomra való törekvést javasolja, amelyben több közös beszélgetést folytatnánk a társadalmi jóról. (Gyulai, 2008)⁹

A modern kommunikációs technológiák megváltoztatták az európaiak életmódját, munkavégzési szokásait és kapcsolatait. Az Európai Unió ebben a folyamatban fontos támogató szerepet tölt be. Tagadhatatlan, hogy az információs társadalomban az információs forradalom – a mobiltelefonok, az internet és a nagy sebességű digitális rendszerek térnyerése – szempontjából a legfőbb mozgatórugót a technológia és a piac jelenti, mégis az Európai Unió fontos szerepet játszik a folyamatban, mivel közösségi szabályozás keretében foglalkozik a kérdéskörrel. A szabályozás kitér azokra a piaccal összefüggő keretekre, amelyek befolyásolni képesek az európai gazdaság működését, a tudomány fejlődését együttműködési formákban.

⁷ Lorenz M. Hilty (2009): *Környezeti informatika és a fenntartható információs társadalom víziója* Információs társadalom 2009.3.

⁸ Christian Fuchs (2009): *A fenntartható információs társadalom ideológiai tájképe* Információs társadalom 2009.2.

⁹ Gyulai Iván (2008): *Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről*

Az EU

- meghatározza a piacnyitás ütemét;
- tisztességes versenyt biztosít minden vállalatnak;
- védi a fogyasztók érdekeit;
- műszaki szabványokat dolgoz ki.

A cél, hogy mindezek eredményeként az egyéni és üzleti felhasználók olcsóbb, megbízhatóbb és jobb minőségű szolgáltatások közül választhassanak. Bővült továbbá a szolgáltatók és a szolgáltatások köre is, következképpen robbanásszerűen megnőtt a mobiltelefonok és az internet-hozzáférés iránti kereslet.

A szabályozástól a versenyig

A kommunikációs és a műsorszórás technológiák – a digitalizációnak köszönhetően – konvergenciája arra készítette az Uniót, hogy 2003-ban szabályozást vezessen be minden elektronikus hírközlő hálózatra és hírközlési szolgáltatásra vonatkozóan. Folyamatosan zajlik e szabályok felülvizsgálata, amelyek során az EU azokra a célokra összpontosít, melyek szerint:

- a fogyasztók – ideértve a fogyatékkal élőköt is – mind *elérhető árakon férhessenek hozzá az alapszolgáltatásokhoz* (telefon, fax, internet, ingyenes segélyhívás);
- a *verseny további ösztönzést kapjon* azáltal, hogy a felülvizsgálat eredményeként csökken majd az az erőfölény, amelyet a korábbi tagállami távközlési monopóliumok megőriztek egyes szolgáltatások – például a széles sávú internet – terén.

A szabályokat az egyes uniós országok hatóságai önállóan alkalmazzák. A tagállami szabályozó szervek uniós szinten különböző fórumokon keresztül – pl. az Európai Elektronikus Hírközlési Szabályozók Testülete, a BEREC (korábban: európai szabályozók csoportja, ERG) révén koordinálják politikáikat. A felülvizsgálat arra irányul, hogy tovább egyszerűsödjön a szabályozás. Célja, hogy a BEREC átvegye a szabályozó szerep egy részét, és így egész Európában egyetlen ügynökség feleljen a szabályozásért.

A gazdasági növekedés ösztönzése

Az információs technológiák ma már fontos részeit képezik a gazdasági növekedést célzó európai stratégiának. Ezt egy közösen meghatározott digitális menetrend biztosítja, amely számos szakpolitikát és intézkedést rajzol meg abból a célból, hogy a digitális forradalomból származó előnyöket mindenki maximális mértékben élvezhesse. Ennek a problémakörnek a letéteményese az Európai Unió Bizottsága. A Bizottság ebből a célból szorosan együttműködik a tagállami kormányokkal, valamint a megfelelő szervezetekkel és vállalatokkal. A digitális menetrenddel kapcsolatos éves közgyűlésen az érintettek megvitathatják egymással az elért előrehaladást és a felmerülő problémákat. A gazdasági növekedés kérdésében az Európai Unió a folyamatos, kiegyenlített emelkedés politikáját tartja kívánatosnak. Pillanatnyilag ez a gazdasági válság következtében nem valósulhat meg minden tagállam esetében, de a törekvés rá folyamatos. Ehhez elengedhetetlen a mindenki számára azonos feltételek biztosítása az információtechnológia területén.

Noha az európaiak több mint a fele rendszeresen használja az internetet, és a mobiltelefonok használata még az internetezésnél is rohamosabban nyer teret, az EU arra törekszik, hogy a lehető legtöbb ember éljen az információs technológiák által biztosított lehetőségekkel. Ennek érdekében az EU iránymutatást fogalmazott meg.

A hatékonyan működő és versenyképes gazdaság kiépítése érdekében:

- a vállalatok és az egyéni felhasználók számára hozzáférést kell biztosítani az olcsó és magas színvonalú kommunikációs infrastruktúrához és a szolgáltatások széles köréhez;
- mindenkit fel kell vértetni azokkal a jártasságokkal, amelyek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az információs társadalom korában éljenek és dolgozzanak.

Az EU ezt többek között a következő konkrét intézkedések révén kívánja elérni:

- biztosítja, hogy a szolgáltatók az EU területén méltányos díjakat számítsanak fel a külföldi mobiltelefon-használatért (lásd: roaming-díjak);
- támogatja az internet-hozzáférést és az új digitális szolgáltatások térhódítását az EU szegényebb (gyakran távol eső) régióiban;

- elősegíti, hogy minél több háztartás rendelkezzen hozzáféréssel a nagy sebességű, széles sávú kommunikációs hálózatokhoz;
- támogatja a vállalatok számára biztosított elektronikus üzleti szolgáltatások, valamint az interneten elérhető közszolgáltatások térnyerését.

A széles sávú internetkapcsolat gyors, olcsó és folyamatos online kommunikációt biztosít. Ma az uniós háztartások közel 30%-a rendelkezik ilyen kapcsolattal, ám ez az arány alacsonyabb azokban az országokban, amelyek 2004 óta csatlakoztak az EU-hoz. A cél az, hogy az iskolák, az egyetemek, a könyvtárak és a múzeumok rákapcsolódjanak a széles sávú hálózatokra. Az iskoláknak ma már mintegy 96%-a rendelkezik internet-hozzáféréssel, és 67%-ukban ki van építve a széles sávú internet-hálózat.

Az EU-tagállamok kormányai online is biztosítanak egészségügyi szolgáltatásokat: betegség megelőzéssel kapcsolatos információkkal látják el a polgárokat, online egészségügyi nyilvántartásokat működtetnek, valamint lehetővé teszik a távkonzultációt és az egészségügyi kiadások elektronikus térítését.

11. Hasznos segítség az oktatáshoz

Számos olyan internetes elérhetőségi lehetőség van, amelyek segítségével napi frissességű információkhoz lehet jutni az EU működésével, eseményeivel, aktualitásaival kapcsolatban. Ezek a weblapok hivatalos adatközlő helyek, amelyek felelősséget vállalnak információik helyességéért. A tanárok számára elengedhetetlenül fontos, hogy nyomon kövessék ezeket az információszerző helyeket, hiszen a jól informáltság alap követelmény az EU témaköreit illetően. Pályázatokról, programokról, aktuális működési eseményekről lehet naprakész tudással rendelkezni ezen helyek használatával. Példaként csak néhányat említünk meg a jegyzetünkben.

Tanár-segéd

„Tanár-segéd”, az EU tanároknak szóló webhelye, mely az Európai Unióról szóló oktatási segédanyagok széles skáláját kínálja egy helyen az érdeklődőknek. Az anyagot különböző uniós intézmények, kormányzati szervek és civil szervezetek állították össze azzal a céllal, hogy a fiatalok könnyebben megismerkedhessenek az Európai Unióval és az uniós szakpolitikákkal.

A webhelyen feltüntetett weboldalak, tájékoztató füzetek, könyvek, térképek és poszterek bemutatják az Uniót, és ismertetik az EU tevékenységét. Az anyagok számos olyan kérdést körbejárnak, melyek napjainkban kihívást jelentenek társadalmunk számára – így például választ keresnek arra, mit tehetünk környezetünk védelméért, és hogyan élhetünk együtt mindannyian békében és biztonságban. Ezen a webhelyen minden tanár találhat hasznos anyagokat, amelyeket a diákok korcsoportjának megfelelő csoportosításban és formában adnak közre

Mobilitás - Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodák

A Mobilitás Ifjúsági Szolgálat legfontosabb feladata a belföldi és nemzetközi programokhoz támogatást nyújtó pályázati rendszerek kezelése. A Mobilitás látja el a nemzeti iroda feladatait az Európai Unió *Ifjúság 2000-2006 (Youth)*, illetve azt követő *Cselekvő Ifjúság 2007-2013 (Youth in Action)* programjának kapcsán, amely 15-25 év közötti fiatalok számára szervez csereprogramokat, az ifjúsági vezetők képzését, a tagállamok közötti ifjúságpolitikai együttműködést támogatja.

Külön figyelmet fordítanak arra, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok is bekapcsolódhassanak a programba.

A Mobilitás emellett regionális, határ menti, térségi és kistérségi együttműködésben vesz részt, tanácsot ad önkormányzatoknak és ifjúsági közösségeknek, európai és nemzetközi ifjúsági kapcsolatokat fejleszt, budapesti központjában EURODESK ifjúsági tájékoztató szolgáltatást nyújt, pályázatokat kezel, és az emberi jogi nevelésben is aktív.

A Mobilitás hálózata az egész ország területére kiterjed a *RISZI (regionális ifjúsági szolgáltató) irodák* révén, amelyek 7 megyeszékhelyen, a helyi viszonyok ismeretében segítik az ifjúsággal foglalkozók (önkormányzatok, szervezetek, intézmények) munkáját a régióban, kezelik a regionális ifjúsági pályázatokat, információt szolgáltatnak és gyűjtenek, valamint közreműködnek regionális fejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában.

Ploteus portál

A Ploteus portál álláskeresőknek, munkavállalóknak, szülőknek, tanácsadóknak és tanároknak nyújt segítséget ahhoz, hogy az európai továbbtanuláshoz, munkavállaláshoz megfelelő információkat találhassanak.

A PLOTEUS (Portal on Learning Opportunities Throughout Europe) elnevezésű európai képzési portált a 2000. márciusi lisszaboni és a 2001. márciusi stockholmi Európai Tanács következtetései alapján hozták létre. Az Európai Tanács felkérte az Európai Bizottságot és a tagállamokat, hogy készítsenek egy európai információs szolgáltató rendszert a munkavállalási és tanulási lehetőségekről. A PLOTEUS és az EURES közös célja az, hogy hozzájáruljanak az európai polgárok szabad áramlásának megvalósításához a megfelelő információ biztosításával.

Jelenlegi formájában a PLOTEUS az európai képzési lehetőségek már létező információforrásai közötti tájékozódást hivatott megkönnyíteni. Az információs források azonosítását és besorolását a Nemzeti Pályainformációs Központok (a Euroguidance hálózat tagjai) végzik. A Euroguidance hálózat a Leonardo da Vinci program és a nemzeti hatóságok támogatásával működik. Hangsúlyozni kell, hogy a PLOTEUS projekt folyamatos fejlesztés alatt áll. Egyrészt folyamatosan bővítjük és frissítjük a jelenlegi szolgáltatást, amely a megfelelő információs forrásokhoz irányítja a felhasználót. Másrészt a

Bizottság és a felelős nemzeti hatóságok egy olyan közös keret meghatározásán dolgoznak, amely lehetővé teszi a jövőben az országos és regionális adatbázisok európai szinten történő összekapcsolását. Ez egységes és közvetlen hozzáférést fog biztosítani az összes érintett adatbázishoz. Minden, amit az európai országokról tudni kell, ha külföldre költözünk: megélhetési költségek, tandíjak, szálláslehetőségek, a tanulás és munkavállalás jogi keretei és egyéb általános információk.

A Ploteus segítsége a külföldi tanuláshoz:

- § Tanulási lehetőségek: információ az Európai Unióban elérhető tanulási és képzési lehetőségekről – itt az oktatási intézmények szintje, nyelvek, országok és szakterületek szerint lehet tájékozódni.
- § Oktatási és képzési rendszerek: az egyes európai országok oktatási rendszereinek ismertetése, illetve azok a tájékoztatási pontok, ahol választ adnak a felsőoktatás külföldi elismerésével kapcsolatos kérdésekre.
- § Csereprogramok és támogatási lehetőségek (Erasmus, Leonardo da Vinci, Socrates, Tempus) az európai országokban; kivel lépünk kapcsolatba, hogyan pályázzunk támogatásra, stb.

12. Feladat lehetőségek az ismeretanyag átadásához

A tanulók számára feladatokkal lehet segíteni az új ismeretek átvételében, ugyanakkor az ismeretszintjük mérésére is jó eszközt jelentenek. Néhány egyszerűbb feladat formával próbálunk segíteni a gyakorló pedagógusoknak abban, hogy tanulóikkal minél jobb eredményeket érjenek el.

Természetesen a feladatok sokszínűsége csak a tanárok fantáziájától függ. Számítalan módon mérhetőek a tanulók úgy, hogy közben a tanulás nem teher a diákok számára, hanem kellemes együttes tevékenység, amely során az Európai Unió megismerése hasznos hozadék. Az EU-s alapismeretek esetében mindig hangsúlyozni kell azt a tényt, hogy az integráció állandóan fejlődik, következésképpen mindig új és új ismeretek keletkeznek, amelyeket szintén át kell adni a tanulóknak, hogy naprakész információkkal rendelkezhessenek.

2. fejezet: Az integráció fokozatai

PI. Interaktív tábla segítségével a tanulók készítsenek táblázatot a fejlődési fokozatokról úgy, hogy néhány ismérv előre megadott, ám a táblázat egésze hiányos.

Preferenciális övezet				
	országoként saját vám külső országokkal szemben	ipari termékek vámmentessége egymás között		
	mezőgazdasági termékek vámmentessége egymás között	közös vámok megállapítása külső országokkal szemben		
	árúk vámmentessége	szolgáltatások vámmentessége	Partnerországok állampolgárai munkát	

			vállalhatnak	
	nemzeti piacok elkülönülése megszűnik			
Gazdasági Unió				
	tagállami szuverenitás megőrzése	közösség megjelenése intézményi formában		

3. fejezet: Történeti áttekintés

Pl.

Készítsenek a tanulók csoportmunkában spotot a déli bővítés országainak jellemzésére a csatlakozás idejének állapotáról.

Portugália > a gazdaság gyengesége, az óriási méretű halászflozilla eredménytelen, kereskedelemre alkalmatlan működése, belpolitikai konfliktusok, Szegfűs Forradalom, stb.

Görögország > a halászati ipar monopóliumának kevesek által való birtoklása, (Onassis, Niarchos családok), baloldali politikai térnyerés, mezőgazdaság és ipar hiánya, stb.

Spanyolország > Franco fasiszta diktatúrája miatti bojkott, az uralkodói ház visszahívása, Juan Carlos szerepe az átalakulásban, etnikai problémák, Tejero-puccs, a spanyol gazdaság helyzete, stb.

4. fejezet: Az Európai Unió pillérei

Pl.

A tanulók interaktív tábla segítségével sorolják be az egyes elemeket, hogy melyik pillérbe tartoznak. Határozzák meg az egyes pillérek közötti jelentőségbeli különbségeket színek alkalmazásával.

<i>I. Pillér</i>	<i>II. Pillér</i>	<i>III. Pillér</i>

Európai Közösség

Közös kül-, és biztonságpolitika

Bel-, és igazságügyi együttműködés

Elemek: Római Szerződés, intézményi demokratizálódás, állampolgári jogok, jogkörbővítés, gazdasági és pénzügyi unió, közös valuta, Európai Központi Bank, gazdaságpolitikák összehangolása, közös külpolitikai együttműködés, közös biztonságpolitika, menekültügyi politika összehangolása, kábítószer elleni küzdelem, vámügy, bírói, rendőrségi együttműködés,

Színek: fontossági sorrendben piros, kék, zöld.

13. Az Európai Unió intézményrendszere

Azok az intézmények, amelyek az EU működését és politikájának érvényesülést valósítják meg, hosszú, konszenzusos fejlődés eredményeképpen jöttek létre. Döntési mechanizmusukban a magasan fejlett demokratizmus a fő rendező elv. (Székely, 2003)¹⁰

Főbb intézmények

Az Európai Unió Tanácsa	Az Európai Tanács	Az Európai Unió Bizottsága	Az Európai Unió Parlamentje
Az Európai Tanács az EU fejlődési irányvonalainak fő meghatározója politikai téren. Tagjai a tagországok	Jogalkotó szervként ez az intézmény képviseli a legerőteljesebben az Unió tagállamainak érdekeit. Tagjai a tagországok első számú vezetői	Az Európai Unió „kormányaként” a Bizottság felelős a közösségi célkitűzések megvalósításáért, az alapszerződések betartatásáért. Tagjai: minden országból egy biztos.	A Parlament teremti meg a lehetőségét a Bizottság megválasztásához, az együttes döntési eljárással részt vesz a jogalkotási folyamatban. Tagjai: a tagországokként választott képviselők.
Az Európai Unió Bírósága	A Számvevőszék	A Gazdasági és Szociális Bizottság	A Régiók Bizottsága
Legfőbb feladata a közösségi jogrend betartatása, a törvényesség felügyelete.	Az Unióban zajló pénzügyi folyamatok törvényességét, szabályosságát ellenőrző szerv, amely jelentéseit a Tanács és a Parlament részére készíti.	Konzultatív szerepű szerv, amely tanácsaival segíti a döntéshozatalt. Saját kezdeményezéssel is élhet a közösségi ügyek vizsgálatát illetően.	Ugyancsak konzultatív szerv, amely a régiókkal összefüggő közösségi ügyekben ad tanácsot a döntéshozók számára. Önállóan is kezdeményezhet vizsgálatot.

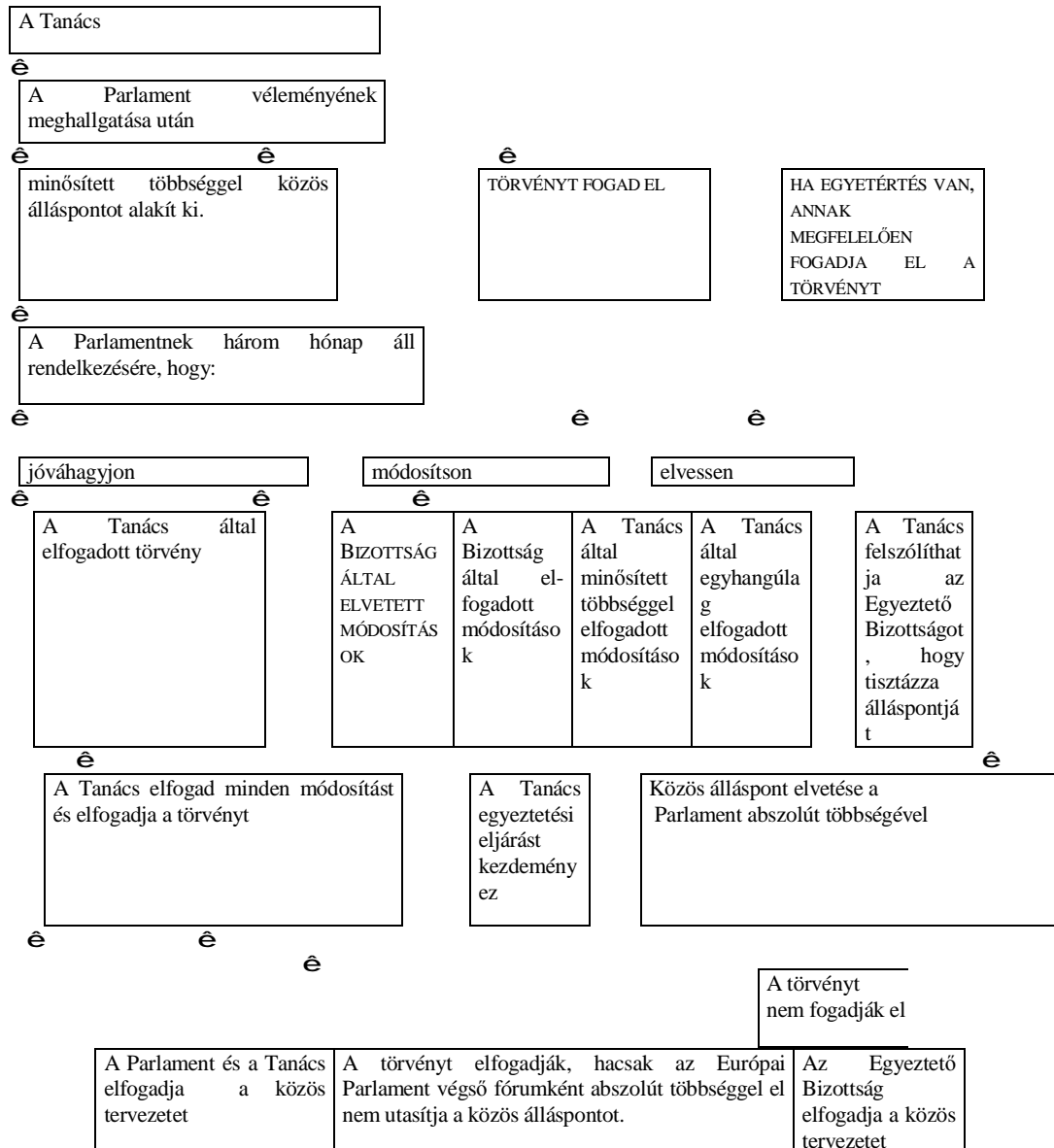
¹⁰ Székely Klára szerk (2003): Integráció – Unió – Európa 86. o.

Az intézmények egymás melletti és közös munkájában a legfontosabb célkitűzések közé tartozik az átláthatóság, ellenőrizhetőség. Az állampolgári jogok egyik sarkalatos pontja, hogy a „polgárközeli” Európai Unió megvalósítását szorgalmazzák az intézmények.

Mindenképpen meg kell említeni azt a tényt, hogy az Unió fejlődési folyamata intézmény rendszertani szempontból egy roppant bonyolult, sok esetben párhuzamos feladatrendszer eredményező szervezetet hozott létre. Ennek fő oka, hogy a történeti fejlődés során gyakran változtak azok a kihívások, amelyeknek meg kellett felelnie a Közösségnek. Határozottan érzékelhető az a törekvés az Unió vezetői részéről, hogy egyre tisztább döntéshozatali képet alakítsanak ki, és egyre inkább elkülönítsék az egyes döntéshozó intézmények hatásköreit.

A DÖNTÉSHOZATALI FOLYAMAT SÉMÁJA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

(Székely szerk. 2003)¹¹

¹¹ Uo. 87. o.

14. Az Európai Unió Parlamentje (European Parliament)

A korábban Közgyűlésnek nevezett fórum 1962-ben változtatta a nevét Parlamentre. Az Európai Unió Parlamentjének képviselőit 1979 óta közvetlenül választják a tagállamok állampolgárai. Öt évre választott, de a hagyományos nemzeti parlamenteknél szűkebb körű jogosítványokkal rendelkező képviselőtestületként funkcionál ez a szervezet.

Az Európai Parlament az Európai Tanáccsal megosztva gyakorolja a költségvetés meghatározásának jogkörét. A közösségi jogalkotási folyamat részese. Ellenőrzi és véleményezi a másik két fontos döntéshozó és irányító szerv a Tanács és a Bizottság tevékenységét és jogszabály-javaslatait.

Az Európai Unió Szerződés alapján szükséges az Európai Parlament hozzájárulása az új tagállamok felvételéhez. A megtagadás vétőjog alkalmazásának minősül.

Az Európai Parlament öngazgatási jogkörét jelenti, hogy maga állapítja meg a Házszabályt és azokat a rá vonatkozó szabályokat, amelyeket az alapító szerződések nem tartalmaznak. Önállóan rendelkezik tisztségviselőinek megválasztásáról, saját működési mechanizmusairól. Székhelye Strasbourg, de Brüsszelben folynak a plenáris ülések és a bizottsági munka, Luxemburgban pedig a titkárság székel. Ez technikailag is és pénzügyileg is nehezíti a Parlament működését. Meglehetősen nagy létszámú kisegítő apparátus vesz részt a munkában. Az egyeztetések elhúzódásában a bürokratizmus és a távolság egyaránt szerepet játszik. (Szabó és Székely, 2012)¹² Ugyanakkor az információ technológiai fejlesztések ma már lehetővé teszik a különböző helyszíneken párhuzamosan végezhető munkát, ami erőteljesen jellemzi az Európai Unió intézményeit. A Parlament a 2004-es bővítés óta, több mint hétszáz fővel működik, aminek a koordinálása igen magas szintű szervezettséget igényel.

A nemzetközi jogalkotási folyamat sokrétűsége olyan intézményi feltételeket követel meg, amelyek az Unió államainak közösségében évtizedes folyamat során alapozódtak meg, és folytonosan változást igényelnek.

¹² Szabó Sándor és Székely Klára (2012): *Víziók, szerződések és a megvalósuló politikai gyakorlat* 30.o.

A Parlament hatáskörei

Európai Parlament

önigazgatás jogalkotás politikai ellenőrzés költségvetés jogérvényesítés

A Parlament az Európai Unió története során folyamatosan terjesztette ki a hatásköreit, és ezáltal a döntéshozatali folyamatok alakítójává vált. Megkülönböztetünk döntésbefolyásoló és döntéshozó eljárásokat a Parlament esetében, amelyeknek célja a gördülékenyebb munka és a következetes érdekérvényesítési lehetőség.¹³ (Szabó – Székely, 2012) Mindaddig, amíg a döntés előkészítési folyamata zajlik, minden érintettnek joga van ahhoz, hogy érdekeit érvényesítse, érveit megfogalmazza. A döntéshozatal során pedig a képviseleti rendszernek megfelelően részt vegyen a szavazásokon.

Döntésbefolyásoló eljárások

- Információs eljárás: ebben a folyamatban a Parlament olyan politikailag fontos kérdésekről szerez tudomást, amelyek esetében érdemi, ügydöntő hatásköre nincs.
- Konzultációs eljárás: a Parlament az elé jutó javaslatokat, előkészített anyagokat tartalmilag megismeri, azokról vitát folytat, véleményt formál. Az ebben az eljárásban megformált parlamenti vélemény az Európai Unió Tanácsának további eljárásában - az adott kérdésben – előfeltételként funkcionál.
- Költségvetési eljárás: az Alapító Szerződésben nem elhatározott kiadásokkal kapcsolatban a Parlament elutasíthatja a Tanács módosító javaslatait, vagy elvetheti a költségvetési javaslatot egészében.

Döntéshozó eljárások

- Együttműködési eljárás: a Bizottság általi előterjesztéseket a Parlament két olvasatban tárgyalja, ha az első olvasat után nem fogadta el azt szavazással módosítással vagy anélkül. Ha a második olvasat elutasítást

¹³ Szabó Sándor és Székely Klára (2012): *Víziók, szerződések és a megvalósuló politikai gyakorlat* 34. o.

eredményez, akkor azt az Európai Unió Tanácsa csak egyhangú döntéssel fogadhatja el. Az együtdöntés keretében a Parlament hozzájárulása szükséges a nemzetközi szerződések megkötéséhez, a legjelentősebb pénzügyi vonatkozású kérdések eldöntéséhez, valamint az új tagállamok felvételéhez. A hozzájárulás megtagadása vétőjogot jelent.

- Együtdöntési eljárás: ebben az esetben, a két olvasatban lefolytatott vita egyeztetési eljárással egészül ki. Második olvasatra akkor kerül sor, ha a Tanács közösségi álláspontja az adott kérdésben nem egyezik a Parlamentével. Ha sikeres az egyeztetés, akkor jogszabály kibocsátása lehet a döntési folyamat vége. Sikertelen egyeztetés esetén nem kerülhet sor jogszabály kibocsátására. A folyamat erőteljesen bürokratikus, de egyben ez a garancia arra, hogy az eljárás során az uniós érdekek minden szempontból érvényesüljenek.

Az Európai Parlament legfontosabb tisztségviselője az elnök, aki vezeti az üléseket és aláírásával szentesíti a költségvetést és a zárszámadást. Az elnököt a Parlament titkos szavazással, a képviselők abszolút többségével választja két és fél évre. Személyének politikai fontossága vitathatatlan. Több helyettese is van, akiknek a feladata, hogy a Parlament működési rendjét szakterületenként szervezzék.

A Parlament teljes ülésének a tehermentesítésére három eljárást vezettek be. Ezek a sürgős eljárás, a bizottsági hatáskör-delegációs eljárás és a jelentés és vita nélküli eljárás. Ezek az eljárások meggyorsítják, illetve egyszerűbbé teszik a Parlament egyébként hosszadalmas és bonyolult döntéshozatalát.

A képviselői csoportok gyakran igyekeznek gátolni a döntéshozatali eljárásokat, hiszen rendszerint a nemzeti érdekek képviselete fontosabb lehet a számukra, mint a közösségi jogalkotás. A hatályos szabályozás kizárja a képviselők kettős parlamenti tagságát, vagyis azt, hogy valaki egyszerre legyen tagja egy nemzeti parlamentnek, és az Európai Unió Parlamentjének. Ám ez a tilalom nem vonatkozik a regionális, tartományi és önkormányzati parlamentek, közgyűlések tagságára. A tilalom célja, hogy a protekcionizmust a lehető legteljesebb mértékben kiszorítsák. A közösségi állampolgárok választójogukat lakóhelyükön gyakorolják, függetlenül attól, hogy melyik tagállamban telepedtek le. A jelöltként indulás feltétele is a lakóhelyen alapul. Az Európai Unió Parlamentjének megválasztott képviselői öt évig töltik be hivatalukat. Többségük valamilyen frakcióhoz tartozik. A Parlamentben a képviselők nem az állampolgárságuk, hanem a politikai hovatartozásuk alapján foglalnak helyet. Ezek az ideológiai alapon szerveződött pártföderációk nem jelentenek egységes,

nemzeteken átívelő pártokat. Vannak független képviselők is, akik parlamenti tisztségeket nem szerezhetnek meg és néhány eljárási kezdeményezést sem gyakorolhatnak, de a működő bizottságok munkájában részt tudnak venni. A függetlenség erőteljesen csökkenti a politikai befolyásukat. Az Amszterdami Szerződés megnövelte ugyan a parlament befolyását a döntéshozatali folyamatokra, ám a tagállamok nem ezen a fórumon érvényesítheti legjobban nemzeti érdekeiket.

Bizottságok: a parlamenti munka döntő része a bizottságokban folyik. A bizottsági pozíciókat a frakciók osztják el maguk között. A bizottságok vezetése az elnökből és a három alelnökből áll.

Amszterdami Szerződés: az 1996 – 1997. évi kormányközi konferencia eredményeként jött létre. Fő célkitűzése a harmadik pillér közösségivé alakítása. Erősíti a bel- és igazságügy integrációs tendenciáit.

Az Európai Unió Parlamentjének részvétele a jogalkotási folyamatban

Jóváhagyás

uniós polgárjogkegységes piac kérdése
nemzetközi megállapodások
uniós választáskegységügy
Európai Központi Bank
Strukturális és Kohéziós Alapok
Európai Bizottságtranszeurópai hálózatok
fogyasztóvédelem
környezetvédelem

Együttes döntés

diplomák elismerése

kultúra, kutatás
oktatási együttműködés

KooperációKöltségvetési eljárás

közlekedési politika
környezetvédelem
munkahelyek védelme
ejlődő országok
szakmai gyakorlatok
Szociális és Regionális Alapok

költségvetés

Konzultáció

az európai jogalkotás egyéb területei.

A Parlament működéséről friss információk szerezhetők a hivatalos honlapról magyar nyelven is.

Az Európai Unió Parlamentjének jelenlegi magyar tagjai

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/edps/index_hu.htm

Áder János: Tag Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport Az elnökség tagja Magyarország Fidesz-Magyar Polgári Szövetség-Keresztény Demokrata Néppárt

Bagó Zoltán: Tag Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport Tag Magyarország Fidesz-Magyar Polgári Szövetség-Keresztény Demokrata Néppárt

Bokros Lajos: Tag Európai Konzervatívok és Reformerek Képviselőcsoport Az elnökség tagja Magyarország Magyar Demokrata Fórum

Deutsch Tamás: Tag Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport Tag Magyarország Fidesz-Magyar Polgári Szövetség-Keresztény Demokrata Néppárt

Gál Kinga: Tag Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport Tag Magyarország Fidesz-Magyar Polgári Szövetség-Keresztény Demokrata Néppárt.

Gáll-Pelcz Ildikó: Tag Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) képviselőcsoport Az elnökség tagja Magyarország Fidesz-Magyar Polgári Szövetség-Keresztény Demokrata Néppárt

Glattfelder Béla: Tag
Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport Tag
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári Szövetség-
Keresztény Demokrata
Néppárt

Göncz Kinga: Tag
Szocialisták és Demokraták
Progresszív Szövetsége
Európai Parlamenti
Képviselőcsoportja Tag
Magyarország Magyar
Szocialista Párt

Gurmai Zita: Tag
Szocialisták és
Demokraták Progresszív
Szövetsége Európai
Parlamenti
Képviselőcsoportja Tag
Magyarország Magyar
Szocialista Párt

Gyürk András: Tag
Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport Az
elnökség tagja
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári Szövetség-
Keresztény Demokrata
Néppárt

Hankiss Ágnes: Tag
Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport Tag
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári Szövetség-
Keresztény Demokrata
Néppárt

Herczog Edit: Tag
Szocialisták és Demokraták
Progresszív Szövetsége
Európai Parlamenti
Képviselőcsoportja
Kincstárnok Magyarország
Magyar Szocialista Párt

Járóka Livia: Tag
Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport Tag
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári
Szövetség-Keresztény
Demokrata Néppárt

Kósa Ádám: Tag
Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport
Tag Magyarország
Fidesz-Magyar Polgári
Szövetség-Keresztény
Demokrata Néppárt

Kovács Béla: Tag
Független képviselők
Tag Magyarország
Jobbik
Magyarorszáért
Mozgalom

Morvai Krisztina: Tag
Független képviselők
Tag Magyarország
Jobbik Magyarorszáért
Mozgalom

Óry Csaba: Tag Európai
Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport Az
elnökség tagja
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári Szövetség-
Keresztény Demokrata
Néppárt

Schöpflin György:
Tag Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport
Tag Magyarország
Fidesz-Magyar Polgári
Szövetség-Keresztény
Demokrata Néppárt

Surján László: Tag
Európai Néppárt
(Kereszténydemokraták)
képviselőcsoport Az
elnökség tagja
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári Szövetség-
Keresztény Demokrata
Néppárt

Szájer József: Tag Európai
Néppárt (Keresztény-
demokraták) képviselő-
csoport Alelnök
Magyarország Fidesz-
Magyar Polgári Szövetség-
Keresztény Demokrata
Néppárt

Szegedi Csanád: Tag
Független képviselők
Tag Magyarország
Jobbik Magyarországért
Mozgalom

Tabajdi Csaba Sándor:
Tag Szocialisták és
Demokraták Progresszív
Szövetsége Európai
Parlament
Képviselőcsoportja Tag
Magyarország Magyar
Szocialista Párt

Az Unió Parlamentjének magyar tagjai számos bizottságban végeznek elismert munkát. Közülük többeket már kitüntetésben is részesített a Parlament a magas színvonalú közösségi tevékenységért.

14. Az Európai Unió Tanácsa (Council of the European Union)

Az Európai Unió Tanácsa (Tanács) a jogalkotás egyik fő szerve, ugyanakkor a tagállamok vélemény kifejezésének közvetlen fóruma. Ez az a fórum, amely a legbefolyásosabb politikusok munkaterülete az Unión belül. Tagjai a tagországok maguk, akiket mindig a legfőbb közjogi méltóságuk képviselnek. Rétegesen épül fel a struktúrája a miniszterelnököket tömörítő legfőbb résztől az állandó képviselők helyetteseiig.

Az Európai Tanács a tagállamok minisztereiből vagy a kivételesen a miniszterek helyében eljáró állandó képviselőkből áll. Egyszerre jogalkotó és végrehajtó valamint politikai egyeztető fórum. Természetesen a kormányfőktől nem várható el, hogy gyakran utazzanak külföldre, hiszen saját államuk ügyeit is irányítaniuk kell. Csúcsértekezletnek nevezik azokat az alkalmakat, amikor egy – egy fontos döntés, korszakos tárgyalás miatt a legmagasabb szinten ülnek össze tárgyalni. Negyedévente, esetleg félévente kerül erre sor. Kivételt jelent viszont, ha valami rendkívül sürgős, váratlan ügy adódik, ami legfelsőbb szintű döntést igényel. Akkor soron kívül is összejönnek a kormányfők.

A beterjesztett ügyek alapján ül össze a megfelelő szintű tanács, hogy döntést hozzon. A szakminiszterek gyakorlatilag havi rendszerességgel tárgyalják meg a közös politikákat. Nyilvánvaló, hogy a szakminiszterek tárgyalásait is előkészíti a rendelkezésükre álló apparátus, hiszen az érvek, ellenérvek, érdekek, ellenérdekek tömkelegében csak alapos előszervezés után lehet viszonylag elfogadható időn belül döntést hozni. A Tanács működésében a legtöbb nehézséget az okozza, hogy a tagországok földrajzi nagysága, népességszáma jelentősen eltérő, következésképpen az érdekeik is ugyanilyen mértékben eltérőek. A kis és nagy, valamint közepes méretű országok érdekeinek összehangolása a Tanács egyik legfontosabb feladata. Nehéz volt ez hat tagország esetén is, amikor még kevesebb közös terület volt, most pedig huszonhét ország eltérő érdekeit kell harmonizálni lényegesen több közösségi politikai területen. A döntéseket egyszerű többséggel, minősített többséggel vagy egyhangúan hozza meg a Tanács.

Fontos tudni, hogy a minősített többséggel hozott döntések esetében az egyes tagállamok szavazata eltérő értékű. Az eltérés mértéke a tagállamok népességének számától függ.

Szavazás

Az EU Tanácsa legtöbbször minősített többséggel hozza meg döntéseit. A tagállamok szavazatainak száma népességüktől függ, a gyakorlatban azonban a szavazatszámot a kevesebb lakosú országok javára súlyozzák:

- Németország, Franciaország, Olaszország, Egyesült Királyság: 29 szavazat
- Spanyolország, Lengyelország: 27
- Románia: 14
- Hollandia: 13
- Belgium, Cseh Köztársaság, Görögország, Magyarország, Portugália: 12
- Ausztria, Bulgária, Svédország: 10
- Dánia, Írország, Litvánia, Szlovákia, Finnország: 7
- Ciprus, Észtország, Lettország, Luxemburg, Szlovénia: 4
- Málta: 3

Kényes kérdésekben - biztonságpolitika, külpolitika, adózás - a Tanács egyhangúan határoz. Ez azt jelenti, hogy egyetlen ország is megvétózhat egy döntést. 2014-től bevezetik a kettős többségre épülő szavazás rendszerét. Ez azt jelenti, hogy egy javaslatot csak akkor fogadják el, ha az kétféle módon is többségi támogatást kap: a támogató szavazatok az országok többségét (legalább 15 országot), illetve a teljes uniós népesség többségét (az igennel szavazó országok az uniós népesség legalább 65%-át) képviselik. (Szabó és Székely, 2012)¹⁴

A politikailag legfontosabb kérdésekkel és a külügyekkel az Általános Ügyek Tanácsa foglalkozik, amelynek a külügyminiszterek a tagjai. A legutolsó reformok óta egyszemélyi képviselője is van (külügyminisztere) az EU külügyi politikájának. Szakkérdésekben az érintett szaktárcák minisztereinek tanácsa dönt. A Tanács üléseinek gyakorisága változó. Az állam- és kormányfők legalább félévenként, a külügyminiszterek negyedévenként, a szakminiszterek pedig még ennél is gyakrabban üléseznek. A miniszterek tanácsának hatásköre mindhárom

¹⁴ Szabó Sándor és Székely Klára (2012): *Víziók, szerződéses és a megvalósuló politikai gyakorlat* 52. o.

pillérre kiterjed. (U.o. 55.)¹⁵ A Tanács székhelye Brüsszel, ami a Parlamenttel történő egyeztetéseket időigényessé teszi.

A miniszterektől nem várható el, hogy folyamatosan Brüsszelben tanácskozzanak, ezért állandó képviseleteket alakítottak a tagállamok. Ezek a tulajdonképpeni uniós nagykövetségek számos nemzeti érdeket képviselnek, ugyanakkor az együttműködés gyakorlati letéteményesei is. Az információ áramoltatása, az érdekek egyeztetése, az érvrendszerek kifejezésre juttatása egyaránt feladatuk. Feltétlenül kihangsúlyozandó, hogy a Tanács működése a garancia arra, hogy az egyes tagországok a saját nemzeti érdekeik képviseletét a legfelsőbb szinten valósíthatják meg. A soros elnökségi rendszer pedig arra biztosíték, hogy a tagországok egyenrangúsága és egyenjogúsága is folyamatosan biztosítva legyen. Ez a rendszer egyszerre őrzi a tagállamok szuverenitását, ugyanakkor az együttes döntéshozatalt is biztosítja. A tagállamok közötti földrajzi és lakosság lélekszámbeli különbségek mellett fontos, hogy a döntésekben azonos módon vehessen részt minden ország.

A Tanács alaptevékenységei:

1. Uniós jogszabályok elfogadása.
2. Az uniós tagállamok átfogó gazdaságpolitikájának összehangolása.
3. Az EU és más országok között létrejövő megállapodások aláírása.
4. Az EU éves költségvetésének jóváhagyása.
5. Az EU kül- és védelmi politikájának kidolgozása.
6. A tagállami bíróságok és rendőri erők közötti együttműködés összehangolása.

A COREPER

Az Állandó Képviselek Bizottsága (COREPER) az a testület, amely a tagállamoknak az Európai Unió Tanácsa mellé delegált nagyköveteiből áll. A miniszterek helyettesítése mellett a nemzeti kormányok és az Unió közötti kapcsolatok fejlesztése, a közigazgatási koordinációban való együttműködés is a COREPER feladatai közé tartozik. Feladataikat heti üléseken oldják meg.

A COREPER két formában működik. A COREPER I.-ben az állandó képviselők helyettesei vesznek részt, akik inkább technikai jellegű feladatokat látnak el. A döntések előkészítése, a tagállami álláspontok egyeztetése, a

¹⁵ U.o. 55. o.

kompromisszumok kialakítása a fő munkaterületük. Nekik kell begyűjteni a döntéshozatalhoz szükséges információkat és értékelni is azokat.

A COREPER II.-ben az Unióba delegált nagykövetek vesznek részt, és a külügyminiszteri, a pénzügyi, a gazdasági tanácsok üléseit készítik elő. A fajsúlyosabb politikai kérdéseket vitatják meg nemzeti és uniós szempontok szerint egyaránt.

A COREPER a Tanács szakbizottságai és munkacsoportjai által megvitatt javaslatokon tovább dolgozik, majd határoz arról, hogy egy adott javaslat alkalmas-e a Tanácshoz való felterjesztésre vagy esetleg vissza kell-e küldeni további kidolgozásra az illetékes szakbizottsághoz.

A COREPER-ben közel kétszázötven regionális, funkcionális vagy ad hoc alapon kialakított munkacsoport működik. A munkacsoportok feladata, hogy a javaslatokat a COREPER tárgyalásaira előkészítsék.

A Tanács elnöksége (Presidency of the Council) olyan tisztség, amelyet rotációs eljárással félévente cserélődve töltenek be a tagállamok. Az elnökség feladata politikai kezdeményezések megtétele, azok megvalósítása. A miniszteri és szakértői szintű tárgyalásokat is az elnökség vezeti és a Tanács képviselőjét is ellátja az Unió más intézményeiben is és nemzetközi szinten is. Az elnökség mindenkori, fontos politikai szerepe a konszenzus keresése és kialakítása.

Az Unió politikai alapállása egyértelműen a megegyezéseken alapszik. Ennek pozitív üzenete egyértelmű, ugyanakkor a megvalósításának menete bonyolult, hosszadalmas, a nemzeti kormányok közötti vitáktól szaggatott. A Tanács elnöki feladatait ellátó országot az úgynevezett „trojka” segíti a munkájában. Ez a trojka a Tanács előző, a hivatalban lévő, és a következő elnökségét adó országok képviselőiből áll. Ez a felállítás biztosítja a döntéshozatal folyamatosságát.

1993. óta az Európai Unió Tanácsa úgy rendelkezett, hogy a trojkának egy tagja mindig nagy állam legyen.

A Tanács soros elnökségét 2011 és 2020 között betöltő tagállamok sorrendje:

- Magyarország (2011. január–június)
- Lengyelország (2011. július–december)
- Dánia (2012. január–június)
- Ciprus (2012. július–december)
- Írország (2013. január–június)
- Litvánia (2013. július–december)
- Görögország (2014. január–június)
- Olaszország (2014. július–december)

- Lettország (2015. január–június)
- Luxembourg (2015. július–december)
- Hollandia (2016. január–június)
- Szlovákia (2016. július–december)
- Málta (2017. január–június)
- Egyesült Királyság (2017. július–december)
- Észtország (2018. január–június)
- Bulgária (2018. július–december)
- Ausztria (2019. január–június)
- Románia (2019. július–december)
- Finnország (2020. január–június)

Az elnökség másik megvalósulási formája az egyszemélyi elnök intézménye. A bevezetett reformok következtében az EU-nak politikusként megválasztott elnöke is van. Herman van Rumpuy holland politikus bizonyult elsőként a legalkalmasabbnak erre a tisztre.

A Tanács az Unió fejlődésének fő irányvonalait jelöli ki, döntéseinek végrehajtása az intézmények feladata. A konszenzus hiánya miatt megghiúsult javaslatok esetében is fontos szerepet játszik a Tanács, amikor a döntéshozatal alsóbb szintjeit mozgósítja. Az Unió bővítésekor az új tagállamok érintett miniszterei automatikusan tagjai lesznek a Tanácsnak.

A mezőgazdasági tanácsok üléseit külön szerv, a Különleges Agrárbizottság készíti elő, mivel erre a COREPER hatásköre nem terjed ki.

Ugyancsak ez a helyzet a Pénzügyi Bizottság és a Kereskedelmi Bizottság hatáskörébe tartozó ügyekkel is. Az Európai Unió Tanácsának összehívását a soros elnök, bármelyik tagállam vagy a Bizottság kezdeményezheti.

Előfordul, hogy a tanácsok közötti információ áramlás a párhuzamos ülések miatt nem működik és így egymásnak ellentmondó döntések is születnek.

A Tanács kulcspozícióját eléggé aláássa az a gyakorlat, hogy a legtöbb területen csak a Bizottság által benyújtott javaslat alapján intézkehetnek. Folyamatosan érzékelhető a két döntéshozó szervezet között a rivalizálás az első számú döntéshozó helyért. A reformfolyamatok egyik fő kérdése, hogy a munkamegosztást miként tudják megvalósítani a Tanács és a Bizottság között.

15. Az Európai Unió Bizottsága (Comission of the European Communities)

Az Európai Közösségek Bizottsága (Bizottság) jelentős döntési és kezdeményezési hatáskörrel rendelkező, szupranacionális szerv, amelynek feladata a közösségi érdekek és a közösségi politikák következetes megrajzolása és érvényesítése. Egyszerre döntéskezdeményező és előkészítő, valamint végrehajtó – ellenőrző szerve az Uniónak. Ez a legaktívabb, a döntéshozatali folyamatokban a legfontosabb szervezete az Európai Uniónak. Egyben a mindennapi működés szervezése és irányítása is a feladata, ezért nevezik az EU kormányának is. A közösségi jogalkotási folyamatban a Bizottság javaslata szükséges a jogszabályok megalkotásához.

A Bizottság legfontosabb feladata, hogy ellenőrzi a tagállamok alapszerződésekből fakadó kötelezettségeinek teljesítését, és mulasztást tapasztalva eljárást indíthat az érintett tagállam ellen az Európai Bíróság előtt.

Figyelemreméltó, hogy a közös kül-, és biztonságpolitika, valamint a bel-, és igazságügyi együttműködés területein döntéskezdeményező és a végrehajtást ellenőrző szerepe csak fokozatosan érvényesül az Amszterdami Szerződés hatályba lépése után. Ennek fő oka, hogy némileg visszaszorítani kívánják az Unió politikájának alakításában a Bizottság hegemoniáját. A Bizottságot a tagállamok éppen hivatalban lévő kormányai által küldött, országonkénti egy biztos alkotja. A korábbi állapot az volt, hogy az alapszerződések értelmében legalább egy és legfeljebb két biztost delegálhatott egy tagállam. A gyakorlat szerint a nagyobb tagállamok (Franciaország, Németország, stb.) két – két, míg a kisebb országok (Luxemburg, Portugália, stb.) egy – egy biztosi hellyel rendelkeztek. Jelenleg viszont minden országnak egy biztosi helye van, tehát jelenleg 27 tagja van az Európai Unió Bizottságának.

A biztosi pozíció az Unió tisztségei közül a legfontosabbak közé tartozik. Kiválasztásuk lényegi eleme, hogy konszenzus legyen a tagállamok között a személyeket illetően.

A biztosok politikailag és szakmailag az irányításuk alá tartozó huszonhárom bizottsági Főigazgatóságból egy vagy több szakterületért felelősek. A biztosok személyét ugyan a tagállamok jelölik ki saját kormányaik révén, de a feladat ellátása során a biztosok nem képviselhetik saját országuk politikai érdekeit.

A tagállamoktól való függetlenség a közösségi gondolkodás érvényesülésének lényege. A kinevezett biztosok sem politikai, sem jogi, sem egzisztenciális szempontokból nem kötődhetnek saját kormányaikhoz.

A Bizottság, mint testület is független, nem alárendeltje a tagállamoknak. Működésének alapelve a kollektív felelősség, ami a biztosok egyéni állásfoglalásainak súlyát csökkenti.

Persze ez a függetlenség a gyakorlatban nem funkcionál vegytisztán. Az államok képesek politikai nyomást gyakorolni. No és természetesen a kinevezett biztosok is úgy kívánnak tevékenykedni, hogy az ne váljon negatív példává a saját nemzetük előtt. Általában tekintettel vannak saját országaik érdekeire, és a függetlenség látszatának fenntartásával, a tagállamokkal folytatott állandó egyeztetéssel végzik munkájukat.

A tagállamok először a Bizottság elnökének személyéről döntenek. Jelentős az elnök személye, mivel nagy befolyást képes gyakorolni a közösségi politikára. Ugyancsak meghatározó az elnök szerepe a biztosok kiválasztásánál is, mivel a tagállamok által készített lista alapján javaslatot tesz a Bizottság összetételére. Az így elkészült tagsági tervezetet a tagállamoknak meg kell, erősíteniük. Ezt követően az Európai Parlament hagyja jóvá a Bizottság összetételét. A tagságra jelöltek egyénileg meghallgatja a Parlament, de az egyes személyeket külön nem vétőzhatja meg. Ha valakinek a személyében nem valósult meg a konszenzus, akkor az egész testület jelölését visszadobják.

A Bizottság a Parlamentben megfogalmazott bizalmatlansági indítvány kétharmados elfogadása esetén testületileg hívható vissza. Egy – egy biztos saját kabinettel rendelkezik, ahol jelentős szakértelmet képviselő apparátus segíti a munkáját, akiket saját maga választhat ki. Ezek a kabinetek rendszerint a vezető biztossal azonos nemzetiségű szakemberekből állnak. A kabinet szervezi a biztos programját, látja el tanácsokkal, képviseli és helyettesíti a biztost, fenntartja kapcsolatait a saját tagállamával.

A biztosok számára alapvető fontosságú, hogy noha a saját országuk éppen hivatalban lévő kormánya jelöli őket az uniós biztos feladatkörre, mégis alapvetően az Unió érdekeit szem előtt tartva kell munkájukat végezniük. Amikor leteszik a hivatali esküt, akkor az elsősorban arra szól, hogy az Unió működtetése, az uniós jogrend érvényre juttatása érdekében végzik munkájukat mindenek előtt.

A biztosok által irányítandó területek szervezetenként is felosztottak. Hatalmas, több tízezres lélekszámú apparátus dolgozik abból a célból, hogy a biztosok a döntésekhez szükséges összes információt birtokolják, és a tagországok közötti érdekkülönbségek, még a döntések meghozatala előtt rendeződjenek. Ez a hatalmas létszámú eurokrata kör a Főigazgatóságokba beosztva végzi a munkáját és biztosítja, hogy az EU „kormánya”, a Bizottság döntéseiben minél naprakészebb lehessen.

A Főigazgatóságok

A Bizottság több, gyakorta változó számú és összetételű Főigazgatóságra (Directorate General = DG.) oszlik. Ezek a Főigazgatóságok végzik az érdemi munka jelentős részét. A szakmai hozzáértés az egyik legfontosabb rendező elv a konszenzusos döntések előkészítése során, amelyet a DG-k feladata biztosítani. Emellett egy Főtitkárság szervezi a szakmai együttműködést.

Az 1999-es átalakítások óta az előzőnél jóval racionálisabb felosztásban működnek a Főigazgatóságok.

- Személyzeti és Igazgatási Főigazgatóság
- Közlekedési Főigazgatóság
- Energiaügyi Főigazgatóság
- Verseny Főigazgatóság
- Mezőgazdasági Főigazgatóság
- Halászati Főigazgatóság
- Vállalkozási Főigazgatóság
- Információs Társadalom Főigazgatóság
- Belső Piaci Főigazgatóság
- Vám- és Adóügyi Főigazgatóság
- Kutatási Főigazgatóság
- Gazdasági és Pénzügyi Főigazgatóság
- Fejlesztéspolitikai Főigazgatóság
- Bővítési Főigazgatóság
- Külkapcsolati Főigazgatóság
- Kereskedelmi Főigazgatóság
- Egészségügyi- és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság
- Regionális Politikai Főigazgatóság
- Oktatási- és Kulturális Főigazgatóság
- Költségvetési Főigazgatóság
- Pénzügyi Ellenőrzési Főigazgatóság
- Környezetvédelmi Főigazgatóság
- Bel-és Igazságügyi Főigazgatóság
- Szociális és Munkaügyi Főigazgatóság

A főigazgatóságok igazgatóságokra, azok pedig osztályokra tagozódnak. Gyakorlatilag a Bizottsághoz 36 szervezeti egység tartozik a mostani struktúra szerint. Hatalmas, több mint 30.000 fős apparátust jelent ez. Az alkalmazottakat pályázati rendszerben választják ki, de alapvetően a nemzeti megoszlás elve dominál és csak azután érvényesül a szakmai hozzáértés.

A Bizottság hatáskörei

A bizottsági döntések előkészítési szakaszában a nemzeti kormányok szakemberei nagy számban vesznek részt a különféle bizottságokban. Ilyenkor válik lehetővé a nemzeti álláspontok előzetes feltérképezése. Akkor van esélye egy döntés gyors meghozatalának, ha az előkészítettség minél megalapozottabb.

A nemzeti érdekek egyeztetésének lehetősége vagy az érdekek ütköztetése ekkor a leghatékonyabb. A Bizottság beszámolási kötelezettséggel tartozik az Európai Unió Parlamentje felé. A biztosok kollégiuma döntéseit heti üléseken hozza egyszerű többséggel. Éppen a nagy előkészítettség miatt gyakori az egyhangú döntés, ami a tagállamok számára garanciát jelent a meghozott határozatok megvalósítását illetően. A Parlament kétharmados többséggel oszthatja fel a Bizottságot.

Hatáskörök

- jogszabály kezdeményezése,
- jogalkotás,
- végrehajtás,
- a gazdaság ellenőrzése,
- a költségvetés elkészítése,
- a külkapcsolatok vitele.

A Bizottság képviseli valamennyi uniós országot például a Kereskedelmi Világszervezeten és más nemzetközi szerveken belül. Emellett nemzetközi megállapodásokról is tárgyal az EU nevében, ilyen volt például a Cotonoui Megállapodás (az EU és az afrikai, karibi és csendes-óceáni fejlődő országok között a segélyezésről és a kereskedelemről). A Bizottság székhelye Brüsszelben és Luxembourgban van, emellett valamennyi uniós országban rendelkezik irodával ([képvislet](#)), a világ fővárosaiban pedig [delegációkat](#) működtet. A Bizottság a jogszabályok alkotása során rendeleteket, irányelveket és döntéseket ad ki. A közösségi jog érvényesítésének egyik útja, ha az érdekelt indít eljárást, a másik út pedig, ha a Bizottság. Várható a Bizottság működésének felülvizsgálata,

mivel az Unió bővülése újabb feladatokat teremt, és a Bizottság politikai szerepének fajsúlyosabbá válása is igényli a szervezeti megújulást. Az egyes biztosi pozíciók nem azonos fontosságúak a tagállamok számára. Gyakorlat, hogy a nagy tagállamok egyik biztosi funkciója kiemelkedően fontos, míg a másik jelentéktelenebb.

A Bizottság munkájában elengedhetetlen, hogy aktív együttműködést valósítson meg a nemzeti kormányzati apparátusokkal. Fontos, hogy ismeretekkel rendelkezzen a kormányzati problémákról és szándékokról. A közösségi lobbizás általában egy kezdeményezés elindításakor hatásos, később már kevés az esély a tartalmi befolyásolásra. A Bizottság a kül- és biztonságpolitikai és az igazság-és belügyi együttműködés körében nem rendelkezik kizárólagos kezdeményezési hatáskörrel. Ez elsősorban a tagállamokat illeti meg.

Az Amszterdami Szerződés (1997) életbe lépése jelent változást ebben a helyzetben. Erősebbé vált a külpolitikai együttműködés szervezeti szinten is. A belpolitikai téren pedig a gyakorlat határozza meg a tagországok rendőrségeinek közös tevékenységét.

Megjegyzendő, hogy az Amszterdami Szerződés sem volt képes teljesíteni azokat az elvárásokat, amelyeket az uniós reformerek megfogalmaztak. Három fő kérdéskörrel kellett foglalkoznia a reformnak:

- „polgárközelibb” EU kialakítása,
- az EU „kifelé” irányuló cselekvési képességének erősítése,
- az EU hatékonyabbá, demokratikusabbá tétele.

A Bizottság munkáját segítő egyéb szervezeti egységek:

- Jogi Szolgálat,
- Média és Kommunikációs Szolgálat,
- Általános Felügyelet,
- Közös Tolmácsolási és Konferencia Szolgálat,
- Fordítói Szolgálat,
- Közös Kutatási Központ,
- Statisztikai Hivatal,
- Humanitárius Segélyek Hivatala,
- Külkapcsolatok Közös Szolgálata,
- Kiadói Hivatal,
- Csalás Megelőzési Hivatal.

Az Európai Bizottság eddigi elnökei:

1958 – 1967	Walter Hallstein (Német Szövetségi Köztársaság))
1967 – 1970	Jean Rey (Belgium)
1970 – 1972	Franco Maria Malfatti (Olaszország)
1972 – 1973	Sicco Mansholt (Hollandia)
1973. - 1977	Francois-Xavier ortoli (Franciaország)
1977 – 1981	Roy Jenkins (Nagy-Britannia)
1981 – 1985	Gaston Thorn (Luxemburg)
1985 – 1995	Jacques Delors (Franciaország)
1995 – 2000	Jacques Santer (Luxemburg)
2000 – 2004	Romano Prodi (Olaszország)
2004 - 2008	José Manuel Barroso (Portugália)
2008 – 2012	José Manuel Barroso (Portugália)

Megjegyzendő, hogy a Bizottság elnökének funkciója hatalmas diplomáciai tapasztalatokat, óriási nemzetközi elismertséget igényel. Tulajdonképpen a miniszterelnöki funkció közösségi adaptálása ez a megbízatás.

A Bizottság napi működéséről a Bizottság személyzetének tagjai - adminisztrátorok, jogászok, közgazdászok, fordítók, tolmácsok, titkársági alkalmazottak stb. - gondoskodnak, akik főigazgatóságoknak nevezett szervezeti egységek keretén belül dolgoznak.

16. Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Communities)

Az Európai Bíróságot az Unió legfelsőbb bíróságának tekinthetjük. Ez a bíróság biztosítja a közösségi jog kikényszeríthetőségét az alapszerződések és a másodlagos jogforrások értelmezésében és alkalmazásában. A Bíróság jogértelmező szerepe alapvető jelentőségű a közösségi jog és az integrációs folyamat szempontjából.

A jogértelmezés módot ad a feleknek, hogy a közösség igényei szerint alkalmazzák a bíróság döntéseit, ugyanakkor a későbbiekre nézve útmutatást jelent a vitás esetekben. Számos esetben megtörtént már, hogy egy-egy konkrét jogeset kapcsán megfogalmazott elv általános érvényűvé vált, és része lett a közösségi jogrendnek. (Pl.: közvetlen hatály, elve, kölcsönös elismerés elve.)

A Bíróság szerkezete és tagjai

A Bíróság bírákból és a **Főügyészi Hivatal** főügyészeiből áll, valamint egy jegyző és a helyettesei vesznek részt még a munkában. A főügyész nem azt a szerepet tölti be, amit a megszokott ügyészi munkának tekintünk, tehát nem a vád képviselője, hanem az adott ügy összefoglalója, és a döntésre javaslatot tevő munkatársa a Bíróságnak.

A bírák létszáma megegyezik a tagállamok számával. Minden tagállam küld egy bírót, akit a tagállamok kormányainak kölcsönös egyetértése alapján neveznek ki. Hosszú konzultációk előzik meg rendszerint a bírák kiválasztását a tagállamok képviselői között. Ez érthető is, hiszen a bírácoknak a legproblémásabb esetekben – nemritkán a tagállamok között – kell igazságot szolgáltatniuk. Ítéleteik az egész Európai Közösségre mértékadó.

Az alapszerződések előírásai szerint a bírácoknak teljesen függetleneknek kell lenniük azoktól a politikai köröktől, amelyek kiválasztották őket. Meg kell felelniük mindazoknak a szakmai feltételeknek, amelyeket országukban a legmagasabb bírói tisztségek betöltéséhez megkövetelnek. A szakmai elismertség alapvető követelmény a jelöltektől.

A Bíróság kilenc főügyésszel dolgozik, de létszámukat 1995 és 2000 között ideiglenesen kilenc főre emelték. Ez azt jelenti, hogy mindig csak a tagországok fele delegálhat főügyészt. Közülük ötöt a nagy tagállamok, négyet pedig a

kisállamok küldhetnek. A Bíróság munkáját nyolc főtanácsnok segíti, akik a Bíróság eljárásait illetően véleményt adnak ki. Munkájukat nyilvánosan és pártatlanul végzik.

A Bíróság tagjainak hivatali ideje hat év, de a kinevezések lépcsőzetesek. Háromévenként kicserélik a tagok felét. Ez az eljárásmód biztosítja, hogy a folyamatban lévő ügyek tárgyalása ne szakadjon meg a bírák hivatali idejének lejártá miatt. A bírák hivatali idejük alatt nem tölthetnek be semmilyen politikai vagy közigazgatási funkciót. Hivatali idejük teljes kitöltését lemondásuk vagy elmozdításuk gátolhatja meg.

A Bíróság teljes ülésen, vagy három – öt főből álló tanácsban jár el. A döntést azonban mindig teljes ülésen kell meghozni. A bírák döntéseiket a nyilvánosság kizárásával, konszenzussal hozzák. A párhuzamos és a különvélemény kinyilvánítására nincs mód, így a bírák személyes véleményét nem lehet megismerni egy – egy ügy kapcsán.

Az Elsőfokú Bíróság létrehozása átmenetileg könnyített a Bíróság leterheltségén. Az Elsőfokú Bíróság tagjainak kinevezése és működése hasonló az Európai Bírósáéhoz. A tagjaival szemben támasztott követelmények is azonosak. Azonban az Elsőfokú Bíróság mellett nem működik főügyész, az általa ellátandó teendőket az esetre kijelölt bíróság végzi.

Az Elsőfokú Bíróság döntései ellen lehet fellebbezni az Európai Bírósághoz. Az Európai Bíróság ítélete ellen már nem lehet fellebbezni, de a tagállamok, a közösségi intézmények és az érintett felek megtámadhatják az ítéletet, ha azt a meghallgatásuk nélkül hozták vagy ha az jogsértő. Kérhetik a felek a Bíróságtól, hogy értelmezze a saját döntését, annak jelentőségét vagy joghatását. Az ítélet felülvizsgálata is kérhető a meghozataltól számított tíz éven belül. Az Európai Bíróság előtt nagyon fontos a képviselő. Magánszemélyeket és jogi személyeket megbízott ügyvédek, az államokat és a közösségi intézményeket az esetre kijelölt tisztviselők képviselik. Ezek a tisztviselők lehetnek a kormányzati szervek tagjai, diplomáciai szolgálatban álló jogászok, jogtanácsosok.

Ha egy tagállam nem tesz eleget a Bizottság állásfoglalásában leírtaknak, akkor a Bizottság a Bírósághoz fordulhat. A jogorvoslat lehetősége időben nem korlátozott. Ha a Bizottság a Bírósághoz fordul, akkor bizonyítania kell a megvádolt tagállam kötelezettségének nem teljesítését. Ha a Bíróság kimondja a bevádolt tagállam jogsértését, akkor az még nem jelenti azt, hogy meghatározhatja, hogy az adott nemzeti kormány mit tegyen a jogsértés megszüntetésére. Viszont szankcióként bírságot vagy fizetendő átalányt szabhat meg.

A bíróság egyszer fizetendő, büntetés jellegű összeg, az átalány pedig időszakonként fizetendő, amíg a jogsértés meg nem szűnik. A Bíróság joggyakorlatában nagy szerepük van a korábbi jogesetek mintáinak, főleg a döntésről adott érveléseknek. De mégsem állítható, hogy precedens jellegűek lennének a korábbi döntések.

A megvádolt tagállam védekezése arra irányulhat csak, hogy a Bizottság vádló álláspontját cáfolja a kötelező közösségi jog vonatkozásában. A közösség szervei és a tagállamok „kiváltságos” kérelmezőknek minősülnek a Bíróság előtt, míg más természetes és jogi személyek az „egyéb” kérelmezők kategóriájába esnek. A Bíróság számtalan eljárást indíthat (pl. előzetes döntéshozatali eljárás, semmissé nyilvánítási eljárás, tagállam elleni eljárás, stb.) a hozzá benyújtott keresetek alapján. A Bíróság eljárásainak fő célja, hogy a közösségi jog érvényesülését biztosítsa.

A Bíróság működését az alapszabálya rögzíti, amelynek 15. cikke arról rendelkezik, hogy a döntések akkor érvényesek, ha a Bíróság tagjai páratlan számban vesznek részt a tanácskozásokon. Ez azt jelenti, hogy a véleménykülönbségek esetén szavazni kell. Ha egy bírósági döntés megfogalmazásában eltérő állásfoglalásokat kell rögzíteni, akkor az nehezen értelmezhetővé válhat. A Bíróság munkanyelve a francia, de az ítéleteket lefordítják a közösség minden hivatalos nyelvére. Az ítéleteket egy, az EU által kiadott szakfolyóiratban közzé is teszik. Ennek célja, hogy iránymutatóul szolgáljanak az ítéletek a későbbi, esetleges jogvitákhoz.

A Bíróság elé nem kerül minden olyan eset, amikor a Bizottság kifogást emel valamely tagállam ellen. A tagállamok nem szívesen állnak a bírósági eljárás elé, a Bizottság pedig jobban szereti, ha peres eljárás nélkül, rövidebb úton oldódik meg egy probléma. Ez idő és pénz kímélése szempontjából alapvető fontosságú. Egy – egy bírósági döntés, mint elmarasztaló ítélet komoly presztízsveszteséget jelent, ráadásul a megfizetendő büntetés is jelentős teherterhel.

A Bíróság előtti eljárás legfontosabb feltétele a személyes érintettség. Ez az oka, hogy a Bíróság sok esetben a személyes érintettség hiánya miatt elutasítja a kérelmezőt. Tulajdonképpen a Bíróság az uniós jog értelmezésével foglalkozik, hogy biztosítsa annak valamennyi uniós tagállamban történő egységes alkalmazását. Emellett az uniós kormányok és az uniós intézmények közötti jogvitákat rendezi. Magánszemélyek, vállalatok és más szervezetek szintén a Bírósághoz fordulhatnak, ha jogaikat véleményük szerint egy uniós intézmény megsértette. Ugyanakkor a Bíróságtól értelmezési segítség is kérhető az uniós jogszabályok végrehajtására vonatkozóan. Iránymutatásaival a Bíróság könnyebbé teszi a közösségi jog végrehajtását az érintettek számára.

Ügytípusok

A Bíróság az elé terjesztett ügyekben ítélezik. Az öt legjellemzőbb ügytípus a következő:

1. [előzetes döntéshozatal iránti kérelem](#) – ilyenkor a nemzeti bíróságok kérik a Bíróságot egy uniós jogkérdés értelmezésére
2. [kötelezettségszegés miatti kereset](#) – az uniós kormányok ellen az uniós jog alkalmazásának elmulasztása miatt
3. [megsemmisítés iránti kereset](#) – olyan uniós jogszabályokat illetően, amelyek a kereset benyújtója szerint sértik az uniós szerződéseket vagy az alapvető jogokat
4. [cselekvés elmulasztása miatti kereset](#) – uniós intézmények ellen kötelező döntéshozatal elmulasztása esetén
5. [közvetlen kereset](#) – magánszemélyek, vállalkozások vagy egyéb szervezetek által uniós döntések vagy intézkedések miatt benyújtott kereset

17. Az Európai Ombudsman

Ezt az intézményt a Maastrichti Szerződés óta működteti az Európai Unió. Különleges képviseleti tevékenységet jelent az ombudsman feladatköre. Az uniós állampolgárok, az Unió területén bejelentett irodával, székhellyel, munkahellyel rendelkező társadalmi szervezetek, vállalkozások képviseletét látja el az Unió intézményeivel szemben. Ki kell vizsgálnia a méltánytalan eljárásokra, vélt vagy valós sérelmekre vonatkozó panaszokat.

Az ombudsman hatáskörébe tartozó esetek:

- adminisztrációs szabálytalanságok,
- információk visszatartása,
- diszkrimináció,
- hatalommal való visszaélés,
- befolyással való visszaélés.

Az ombudsman nem vizsgálhatja a következő eseteket: az uniós tagállamokon belüli nemzeti, regionális vagy helyi hatóságok (kormányhivatalok, állami szervek és önkormányzatok) elleni panaszok, ideértve az olyan eseteket is, amikor a panasz uniós ügygel kapcsolatos. A nemzeti bíróságok vagy ombudsmanok tevékenysége. Az európai ombudsman nem tekinthető fellebbviteli szervnek az említett szervezetek által hozott határozatok tekintetében. Panaszok vállalkozások vagy magánszemélyek ellen. Az ombudsmant az Európai Parlament nevezi ki, a Parlament mandátumával azonos időszakra. Székhelye Strasbourgban van. Acquis Communautaire az összefoglaló (francia) neve a közösségi jog vívmányainak. Ez gyakorlatilag az Európai Unió teljes joganyagát jelenti. Az alapszerződéseket, a jogalkotás keretében megszületett jogszabályokat. Ide tartoznak mindazok az alapelvek, nyilatkozatok, egyezmények, határozatok, vélemények, célkitűzések, amelyek az Európai Közösségekre vonatkoznak.

Panasz utáni eljárás

Ha valaki elégedetlen egy uniós intézmény, szerv, hivatal vagy ügynökség eljárása miatt, akkor először meg kell kísérelnie a helyzet rendezését az érintett szervezettel. Ha ez nem jár sikerrel, akkor panaszt tehet az európai ombudsmannál.

A panasztevőnek panaszát azon napon követő két éven belül kell benyújtania az ombudsmannak, hogy tudomására jutott a probléma. A panaszosnak egyértelműen meg kell adnia a személyazonosságát, meg kell neveznie a panasszal érintett intézményt vagy szervet, és közölnie kell a probléma mibenlétét. A panaszos kérheti továbbá a panasz bizalmas kezelését. Az ombudsman meghallgatja az érintetteket, kivizsgálja a panaszt.

Elképzelhető, hogy az ombudsman azzal is meg tudja oldani a problémát, hogy tájékoztatja az érintett intézményt, szervet, hivatalt vagy ügynökséget. Ha azonban ez nem elég, az ombudsman megkísérli békés úton úgy rendezni az ügyet, hogy az a panaszosnak is megfeleljen.

Ha ez sem sikerül, akkor az ombudsman ajánlást tehet az érintett intézménynek. Ha az nem fogadja el az ajánlást, az ombudsman különjelentést nyújt be az európai parlamentnek, hogy az megtehesse a szükséges politikai lépéseket. Ha az ombudsman nem foglalkozhat a panaszos panaszával (például mert az már bíróság előtt van), akkor arra törekszik, hogy segítsen megtalálni azt a szervet, amely segíthet a probléma megoldásában.

A Parlament ötéves időtartamra választja az ombudsmant. A megbízatás meghosszabbítható. P. Nikiforos Diamandourost, Görögország korábbi nemzeti ombudsmanát 2010 januárjában újból megválasztották ötéves időtartamra.

Az Európai Adatvédelmi Biztos

Az Európai Adatvédelmi Biztos (EDPS) tisztségét 2001-ben hozták létre, azzal a feladattal, hogy biztosítsa, hogy a személyes adatok feldolgozása során az összes uniós intézmény és szerv tiszteletben tartja az emberek jogát magánéletük tiszteletben tartásához.

Feladatköre:

Amikor az EU intézményei vagy szervei egy beazonosítható személy személyes adatait dolgozzák fel, tiszteletben kell tartaniuk az adott személy magánélete tiszteletben tartásához való jogát. Az EDPS biztosítja, hogy ezt be is

tartják, és tanácsokkal látja el azokat a személyes adatok feldolgozásának valamennyi vonatkozásával kapcsolatban. A „feldolgozás” olyan tevékenységeket jelent, mint például az információgyűjtés, annak felvétele, tárolása, valamint konzultációkhoz való felhasználása, elküldése, vagy mások számára rendelkezésre bocsátása, illetve az adatok blokkolása, kitörlése vagy megsemmisítése. Ezekre a tevékenységekre szigorú adatvédelmi szabályok vonatkoznak. Például az uniós intézményeknek és szervezeteknek nem szabad olyan személyes adatokat feldolgozniuk, amelyek faji vagy etnikai származást, politikai véleményt, vallási vagy filozófiai meggyőződést, szakszervezeti tagságot tárnak fel, egészségi állapotra vagy szexuális életre, illetve büntetőítéletekre vonatkoznak, kivéve, ha ezekre az adatokra egészségügyi célokból kifolyólag van szükség. Még ebben az esetben is, az adatokat csak egy egészségügyben dolgozó személy vagy egy hivatali titoktartásra felelős személy dolgozhatja fel. Az EDPS az egyes intézményeken vagy szerveken belül működő adatvédelmi tisztviselőkkel együtt igyekszik biztosítani a magánélet tiszteletben tartására vonatkozó szabályok betartását. 2009-ben újra Peter Hustinxot nevezték ki európai adatvédelmi biztosnak. A helyettes biztos pozíciót 2009-től Giovanni Buttarelli tölti be. A biztos és a helyettes biztos mandátuma 2014 januárjában jár majd le.

Hogyan lehet igénybe venni az EDPS segítségét?

Ha jó oka van feltételezni bárkinek, hogy egy uniós intézmény vagy szerv megsértette magánélethez való jogát, először az adatfeldolgozásért felelős személyekkel kell felvennie a kapcsolatot. Ha elégedetlen az eredménnyel, akkor kapcsolatba léphet a megfelelő adatvédelmi tisztviselővel (a nevek megtalálhatók az adatvédelmi biztos honlapján). Panaszt tehet az Európai Adatvédelmi Biztosnál is, aki kivizsgálja panaszát és a lehető leghamarabb tudatja Önnel, hogy egyetért-e azzal, és amennyiben igen, arról, hogy hogyan lehetne megoldani a helyzetet. Például utasíthatja a szóban forgó intézményt vagy szervet, hogy a panaszos jogszerűtlenül feldolgozott személyes adatait helyesbítse, zárolja, törölje vagy semmisítse meg.

18. A Számvevőszék (Court of Auditors)

A számvevőszék a közösség egységes pénzügyi ellenőrző szervezete. Vizsgálja az Európai Unió valamennyi bevételét és kiadását, valamint azok szabályos, a törvényi előírásoknak megfelelő könyvelését. Kompetenciája kiterjed az intézmények által átfogott egyéb területekre is.

A Számvevőszék tagjai és feladataik

A Számvevőszék tagjait a nemzeti kormányok jelölik és a Tanács az Európai Parlamenttel való konzultáció után, egyhangú döntéssel hat évre nevezi ki. A tagok újraválaszthatók és számuk megegyezik a tagországok számával.

A Számvevőszék tagja olyan személy lehet, aki az egyes tagországokban a külső ellenőrzést végző intézményekhez tartozott és megfelelő végzettséggel rendelkezik. A tagoknak függetleneknek kell lenniük a nemzeti kormányuktól és a Közösség általános érdekeit kell képviselniük. Működésük során semmilyen más fizetett vagy fizetés nélküli szakmai tevékenységet nem folytathatnak. A Számvevőszék tagjai vizsgálói csoportokba tagozódnak a vizsgálandó területek szerint.

A tagállamokban végzett ellenőrzés során a nemzeti pénzügyi ellenőrző szervekkel, valamint ezek hatáskörének hiánya esetén az illetékes nemzeti szervekkel köteles együttműködni a Számvevőszék. Az együttműködést az egyes szervek függetlenségének és a jóhiszeműség elvének tiszteletben tartásával kell folytatni. Amennyiben a nemzeti szervek a Számvevőszék munkájában részt kívánnak venni, erről azt tájékoztatniuk kell. Ezt a viszonyulást a Számvevőszék és a nemzeti pénzügyi ellenőrző szervezetek között a kormányközi konferenciák is megerősítették.

Az Amszterdami Szerződés nagyobb nyilvánosságot biztosít a számvevőszéki vizsgálatok eredményeinek, mivel közzétételi kötelezettséget ír elő a Számvevőszék számára a számlák megbízhatóságáról, a folyamatban lévő átutalások jog- és szabályszerűségéről szóló jelentésre nézve. A Számvevőszék elsődleges feladata, hogy előterjessze az Európai Unió költségvetésének végrehajtásáról és az egyes uniós szervezetek pénzügyi tevékenységéről szóló éves jelentését. Ezek a jelentések azonban a költségvetési ügyvitel utólagos ellenőrzését adják.

A Számvevőszék bármely időpontban véleményt nyilváníthat, amelyet speciális jelentés formájában hoz nyilvánosságra. A vizsgálatot a Számvevőszék a maga kezdeményezésére vagy más európai intézmény felkérésére indíthat.

2002-ben a Számvevőszék az Európai Unió bizottságának ténykedését vizsgálta és a vizsgálat eredménye korántsem lett pozitív. 4,1 milliárd euro az „elfolyt” összeg, amelynek nem lett volna szabad eltűnnie. A Számvevőszék megállapította, hogy a Bizottság működése olyan, hogy alkalmat ad a korrupciógyanús pénzkezelésre. Határozottan javasolta a Számvevőszék az Uniónak, hogy módosítsa a pénzügyi működés feltételeit abból a célból, hogy még inkább „tisztán” történjék a pénzkezelés. A Számvevőszék egyik fő feladata, hogy éves jelentést nyújtson be az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az előző pénzügyi évről (éves mentesítés). A Parlament alapos vizsgálatnak veti alá a Számvevőszék jelentését, mielőtt döntene arról, hogy jóváhagyja-e a költségvetés Bizottság által történő kezelését. A Számvevőszék emellett véleményt ad az EU pénzügyi jogszabályairól és arról, hogy milyen módon lehet hozzájárulni az EU csalás elleni küzdelméhez.

Az ellenőrök gyakran végeznek ellenőrzést az uniós intézményekben, és az uniós forrásokkal gazdálkodó tagállamokban és országokban. A Számvevőszék munkája elsősorban olyan pénzeszközöket érint, amelyekért a Bizottság felelős. Ugyanakkor a bevétel és a kiadás kezelésével gyakorlatilag 80%-ban a nemzeti hatóságok foglalkoznak.

Költségvetési gyakorlat az EU-ban

Minden állam és minden nemzetközi szervezet rendelkezik saját költségvetéssel. Ez alól az EK/EU sem kivétel. Az EU úgynevezett "közös költségvetését" azonban számos sajátosság jellemzi.

A nemzetközi szervezetek költségvetése többnyire az adott intézmény működését szolgálja. Ebből fedezik az intézmény alkalmazottainak a fizetését, utazási költségeit, a szükséges épületek villanyszámláját és más fenntartási költségeit. Az ilyenféle kiadásokra 1995-ben az EU közös költségvetésének mintegy 5 %-t fordították.

A "közös költségvetés" hasonlít az állami költségvetésekre, de különbözik is azoktól. Az állami költségvetés egyfelől az adott államgépezet működését biztosítja, másfelől van gazdaságirányítási és szabályozási szerepe is; - politikai,

gazdasági és szociális pénzügyi alapjai révén feladata a jövedelmek részleges újraelosztása:

1. Az állami költségvetés túlnyomórészt az adóbevételekre épül. Az állam az állampolgáraitól, a vállalkozásoktól és más intézményétől adókat és adójellegű bevételeket (vámokat, illetékeket, bírságokat és hasonlókat) szed be.
2. A kiadási oldalon az állam úgynevezett közjavakat ad és közszolgáltatásokat nyújt a társadalomnak. Ilyen a közoktatás, közegészségügy, közbiztonság, nemzetvédelem és sok más egyéb (például közutak vagy vasutak építése és fenntartása, az energiaellátás biztosítása). A közjavakat, és közszolgáltatásokat éppen úgy fogyasztjuk vagy igénybe vesszük, mint a közönséges javakat (például a téliszalámit) és szolgáltatásokat (mint a hajvágást). A "köz" jelzőjét azért kapják, mert vagy az egész társadalomnak oszthatatlanul nyújtott szolgáltatásról van szó (ilyen az utcákon a közbiztonság) vagy, mert az adott szolgáltatást (például a hadsereget vagy energia elosztó rendszert) csak össznemzeti szinten célszerű megszervezni és biztosítani. A közjavakért épp úgy fizetnünk kell, mint bármi másért. A különbség csak az, hogy az "árat" az adók révén kötelesek vagyunk megfizetni (szigorú adófizetési kötelesség) függetlenül attól, hogy a szolgáltatásra igényt tartunk vagy nem, az adott javakat fogyasztjuk vagy sem. Az állam ezzel az adózás elkerülőkét akarja kiszűrni. (az adóelkerülő ugyanis fizetés nélkül részesül védelemben, ingyenes oktatásban vagy úthasználatban), valamint a szolgáltatások árterheit igyekszik igazságosan és elviselhetően szétteríteni a társadalmon. Az is fizet társadalombiztosítási járulékot, aki úgy éli le életét, hogy soha nem megy orvoshoz, vagy az adójával a gyerektelen házaspár is hozzájárul az iskolák fenntartásához.
3. A költségvetésen keresztül az állam gazdaságirányítási és szabályozási funkciókat gyakorolhat. Ha növeli az állami kiadásokat (például útépitésre), ezzel növelheti a foglalkoztatottságot és gyorsíthatja az ország gazdasági növekedését. Ha szigorítja a kiadásokat és javítja a költségvetés mérlegét, akkor stabilizálhatja az árakat, visszaszoríthatja az inflációt. A gazdaság "finom szabályozásá"-nak (fine tuning) nagy irodalma van, de a tapasztalatok azt mutatják, hogy a valóságban az államok kevésbé sikeresek ebben.
4. A költségvetésen keresztül az állam gazdaságfejlesztő és szerkezet átalakító célokat követhet. Az állam finanszírozhat nagy stratégiai

fejlesztési programokat (például erőművek vagy utak építését), amelyek az egész társadalom vagy gazdaság érdekeit szolgálják, és csak évtizedeken keresztül térülnek meg. Az állam fedezheti az acélipar vagy a textilipar veszteségeit (hazai vagy külső piacokon) más ágazatok adóiból, mert úgy véli, hogy azok tönkremenését el kell kerülni, mert munkahelyeket biztosítanak sok ezer embernek vagy, mert remény van arra, hogy később nyereségessé válnak.

5. Az állam ilyen veszteségfinanszírozó funkcióját manapság élesen támadják, s többnyire joggal. Ma már az a vélemény dominál, hogy a veszteséges, hanyatló ágazatok helyett az erőforrásokat olyan területekre kell átirányítani, ahol azokat nagyobb hatásokkal lehet hasznosítani. Ezzel összefüggésben különböztethetjük meg az úgynevezett negatív vagy pozitív szerkezet átalakító politika fogalmát.

A *negatív struktúrapolitika*n a gazdasági szerkezeteket konzerváló, szerkezeti modernizációt akadályozó politikát értik, főleg a veszteséges vagy hanyatló iparágak pénzügyi támogatásával és külső versenytől való védelmével.

A *pozitív struktúrapolitika* ezzel szemben a műszaki és szerkezeti modernizációt, valamint a hatékonyságnövelést állítja előtérbe, épít a piaci versenyre és a magánkezdeményezésre, s a támogatásokat főként az életképes, a nemzetközi piacokon is keresett termékekre, vagy az azokat előállító ágazatokra irányítja. A költségvetési politikákban az 1980-as évek óta a pozitív szerkezeti politikákra tevődött át a hangsúly.

6. Az állam, főként szociális megfontolásokból jövedelmeket csoportosít át a gazdagoktól a szegényekhez. Ez a nemzeti költségvetésekben nagyrészt "automatikusan" történik, hiszen a magasabb jövedelműek progresszív (magasabb százaléku) jövedelemadót fizetnek, míg a másik oldalon az alacsonyabb jövedelműek a kiadások haszonélvezői (munkanélküli segély, szociális juttatások). Úgy is tekinthetjük, hogy a szegényebbeknek az állam bizonyos közszolgáltatásokat ingyenesen vagy kedvezményes áron nyújt, míg a gazdagabbaknak magasabb "árat" szab meg.

A költségvetésnek ez a szerepe a társadalmi igazságosságot és stabilitást szolgálja, mérsékli a társadalmi ellentéteket, növeli a társadalom összetartását.

Ezért beszélnek gyakran a költségvetés kapcsán társadalmi "kohézió"-ról (összetartásról) vagy "szolidaritás"-ról. Fogalmazhatunk úgy is, hogy a gazdagabbak a progresszív jövedelemadóval vagy az általuk fogyasztott luxusjavak kiemelt adóztatásával társadalmi kiegyensúlyozottságot és összetartást finanszíroznak. Tulajdonképpen az EU-ban is hasonló elven vállalnak nagyobb terheket a gazdagabb országok. A fő cél, hogy minél inkább közel hozzák egymáshoz a tagországok gazdaságainak fejlettségi szintjeit. Nyilvánvalóan ez a cél csak közelíthető és valóságosan sosem lesz azonos minden országban az életszínvonal, de a törekvés a közelítésre annak a záloga, hogy az EU elkötelezett a folyamatos fejlődés mellett.

Az EU közös költségvetése

Az EU "közös költségvetése" sok tekintetben hasonlít a nemzetközi intézmények költségvetéseire, de figyelemre méltó néhány különleges vonása.

Eltérően a nemzetközi intézmények költségvetésétől, nemcsak a működést biztosítja, hanem gazdaságirányító és szabályozó feladatokat is ellát. Tényleges szabályozó és újraelosztó tevékenysége a közös agrárpolitika 1962. évi bevezetésétől fogva indult meg és fokozatosan bővült.

Az Európai Bizottság 1977. évi jelentése szerint a közös költségvetésnek is teljesíteni kell a gazdaságpolitika stabilizációs, forrásátviteli és jövedelem újraelosztó funkcióit, noha ezeket jellege miatt az állami költségvetéseknél korlátozottabban működtetheti. A jelentés meghatározta a közös költségvetés alapelveit.

- Az *externalitás* (külsődleges hatások) elve szerint egyes tevékenységek költségei és bevételei egyidejűleg több tagállamban jelenhetnek meg. Ha egyik tagállamban haszon, a másikban veszteség mutatkozik, felmerül a kompenzáció (kiegyenlítés) igénye.
- Az *oszthatatlanság* elve szerint bizonyos tevékenységek (kontinentális szállító- vagy energiarendszerek) gazdaságossági és működtetési okokból nem oszthatók szét a tagállamok között, ezért ezeket közösségi szinten célszerű megvalósítani.

- *-A kohézió* elve szerint a Közösség valamennyi polgára számára biztosítani kell a szolgáltatások, a jólét és a fejlődés minimumát. Ez azt feltételezi, hogy a gazdagabb tagállamokból jövedelem áramlik át a szegényebbekbe. Az Egységes Európai Okmány hivatalosan is rögzíti a "tagállamok közötti gazdasági és szociális kohézió valamint a szolidaritás" elvét.
- *-A szubszidiaritás* elve szerint a döntéshozatalt és a hatósági tevékenységeket - amennyiben nem az EU kizárólagos hatásköreibe tartozó kérdésről van szó, és a magasabb szint jogköréből előny nem származik - a lehető legalacsonyabb (helyi önkormányzati, községi) szintre kell bízni.
- *A kofinanszírozás* (együttes finanszírozás) elve szerint az EU közjavakat és közszolgáltatásokat csak akkor vásárol nagyobb arányban, ha a költségek túlnyomó részét az egyik tagállam vagy a magánszféra fedezi.
- A közös költségvetésben nem mutatkozhat hiány, *a kiadások nem haladhatják meg a bevételeket.* (Az állami költségvetésnek viszont lehet hiánya, mivel a kormánynak vagy a jegybanknak módjában áll a kiadási többletet hitellel finanszírozni.)
- A közös költségvetést ECU-ben számolják, s mindig egy naptári évre vonatkozik. Tervezetét a Bizottság készíti el, majd a Tanács és az Európai Parlament vizsgálja felül, módosítja vagy jóváhagyja.

A közös költségvetés bevételei:

Az EU költségvetése saját bevételeiből és a tagállamok hozzájárulásaiból áll. Saját bevételek: vámok és egyéb importilletékek, továbbá az értéknövekedési forgalmi adó (VAT) bevételeinek meghatározott százaléka. Ezen kívül a tagállamok bruttó hazai termékük (GDP) közös megegyezéssel meghatározott százalékát átutalják a közös költségvetésbe. A közös költségvetés az úgynevezett automatikus finanszírozás elvére épül, tehát az ismertett tételeket a tagállamok alkudozás nélkül kötelesek az EU költségvetésébe átutalni.

A közös költségvetés kiadásai:

A közös költségvetés kiadásai a hetvenes években ugrásszerűen megnöttek és a növekedés azóta is folyamatos, különösen a gazdasági válság hatása miatt. Nem szabad azonban arról sem elfeledkezni, hogy a csatlakozott országok (kevés

kivétellel) szintén növelik a kiadási tételeket, mivel erősen támogatásra szorulnak.

A „keleti bővülés” komoly kihívásokat fogalmazott meg az Európai Unió felé pénzügyi vonatkozásokban is, mivel az új tagországok gazdaságainak állapota messze elmaradt az Unióban kívánatos szinttől. Ráadásul a tagfelvétel érdekében nem egy tagjelölt ország a valóságosnál szebb színben tüntette fel a saját helyzetét. Ez aztán a csatlakozás után komoly problémák forrásává vált az EU költségvetésének alakulásában. Az EU nem vesz fel hitelt azért, hogy finanszírozza a működését, viszont a csatlakozás után kiegészítő támogatást kellett befizetniük a tagországoknak, hogy ne váljon hiányossá az aktuális büdzsé.

Az EU közös költségvetési kiadásai főbb tételeinek alakulása a csatlakozásunk előtti időszakban (millió ECU-ben).

	1970	1995	1999
Közös agrárpolitika	3 108	37 994	41 764
Strukturális műveletek	95	26 329	32 956
Strukturális alapok	95	24 069	30 187
Kohéziós alap	-	2 152	2 769
Belső politikák	-	5 060	5 894
K+F-re	63	2 716	-
Külső műveletek	2	4 895	6 340
Segélyek KKE-nak	-	1 583	-
Adminisztratív kiadások	115	4 022	4 359
Tartalékok	-	1 146	1 140
Összesen	3 385	80 943	88 007

Forrás: Eustat

Az Unió költségvetésének elvei: egységesség elve, bruttó költségvetés elve, az éves költségvetés elve, a részletesség elve, a költségvetési egyensúly elve, a gondos pénzgazdálkodás elve.

Egységesség elve: valamely köztestület valamennyi pénzügyi műveletét, bevételét és kiadását egyetlen dokumentumba, a költségvetésbe foglalja.

Bruttó költségvetés elve: a költségvetési bevételeket nem lehet előre meghatározott kiadásokhoz kötni, a bevételeket és a kiadásokat nem lehet egymással szemben beszámítani.

Az éves költségvetés elve: követelmény, hogy a költségvetésnek egyetlen teljes pénzügyi évre kell vonatkoznia.

Részletesség elve: az előirányzatokat nemcsak egy összegben, hanem mélyléségi bontásokban kell megadni.

A költségvetési egyensúly elve: a kiadásokat teljes mértékben a bevételekkel fedezik. A költségvetés nem tartalmazhat sem többletet, sem hiányt. Hitelt sem lehet felvenni a költségvetési kiadások fedezésére.

A gondos pénzgazdálkodás elve: a költségvetés pénzével való takarékos bánásmód követelménye. Gazdálkodási optimumra kell törekedni.

Ezeknek az elveknek a betartása közös érdeke a tagországoknak, valamint az Unió intézményeinek. Mégsem lehet azt állítani, hogy soha nincs gond a költségvetés megállapításával. Előfordult már, hogy határidőre nem tudott költségvetést alkotni az Unió Parlamentje a tagországok vitái miatt. Mégis az eddigi gyakorlat szerint érvényesülnek a közösségi elvek és eddig még mindig teljesítette az Unió a költségvetési elvárásokat.

A Számvevőszéknél kb. 800-an dolgoznak, ideértve a fordítókat, az adminisztrátorokat és az ellenőröket is. Az ellenőrök ellenőrzési csoportokba osztva végzik feladatukat. Jelentéstervezeteket készítenek, amelyekről a Számvevőszék határoz.

19. Az Európai Unió konzultatív szervei

Léteznek az Európai Unió intézményrendszerében olyan szervek is, amelyek nem közvetlenül döntéshozók, hanem csak tanácsadási kötelezettséggel rendelkeznek. Ezek szakmai szervezetek, amelyeknek fontosságát nem lehet megkérdőjelezni. A döntéshozó szervek szükség szerint fordulnak hozzájuk tanácsért, amelyet aztán beépítenek döntéseikbe. Az egyes országok népességüknek megfelelően jelölhetnek tagokat a konzultatív szervezetekbe:

- Németország, Franciaország, Olaszország, Egyesült Királyság – 24 tag
- Spanyolország, Lengyelország – 21 tag
- Románia – 15 tag
- Belgium, Görögország, Hollandia, Portugália, Ausztria, Svédország, Cseh Köztársaság, Magyarország, Bulgária – 12 tag
- Dánia, Írország, Finnország, Litvánia, Szlovákia – 9 tag
- Észtország, Lettország, Szlovénia – 7 tag
- Luxemburg, Ciprus – 6 tag
- Málta – 5 tag

Ez a taglétszám a szakmai kérdések eldöntésénél a nagy országok előnyösebb helyzetét biztosítja. Ugyanakkor a működési gyakorlat az, hogy a szakmai érvek mellett a politikai alkuk szerepe is nagyon nagy. Vagyis a kis és közepes országok is képesek érvényesíteni érdekeiket, ha összefognak és határozottan és hatásosan érvelnek. A küldöttek alapvető feladata, hogy olyan alternatívákat, döntési javaslatokat dolgozzanak ki, amelyek minden érintett számára elfogadhatóak bármilyen szakmai kérdéstről legyen is szó. A döntéshozó szervek számára a konzultatív intézmények egyszerre jelentenek szakmai és politikai garanciát.

A Gazdasági és Szociális Bizottság (Economic and Social Committee)

A Gazdasági és Szociális Bizottság a tagállamok által delegált képviselői testület, amely konzultatív jellegű feladatokat lát el. Joga van a saját kezdeményezésű ügyvizsgálatra. A gazdaság különböző szektoraiban működő, különféle érdekcsoportok és érdekképviselői szervek (munkavállalók, munkáltatók,

fogyasztók, stb.) képviselőit látják el a testület tagjai. Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak 344 tagja van, akik az európai gazdasági és szociális érdekcsoportokat képviselik. A tagokat a nemzeti kormányok jelölik, és az Európai Unió Tanácsa nevezi ki ötéves időtartamra, amely meghosszabbítható. Az EGSZB tagjai díjazás nélkül végzik munkájukat, azonban az üléseken való részvétel céljából útiköltségüket és szállásköltségüket megtérítik. Ez a bizottság jelentős mértékben befolyásolhatja a közösségi jogalkotást, a politikák alakulását. A bizottság véleményét a Tanács és az Európai Bizottság az alapszerződésekben megjelölt esetekben kötelezően, más esetekben szükség szerint kéri ki. A Gazdasági és Szociális Bizottság az ipar, a mezőgazdaság, a szállítás, a munkavállalók, a kézművesek, a szabadfoglalkozásúak és érdekcsoportjaik által küldött képviselők testülete, amely 300 fő feletti tagból áll.

Az Unió tagállamai lakosságuk arányához mérten állítanak jelölőlistát, amelyen kétszer annyi jelölt neve szerepel, mint ahány hellyel az érintett tagállam a bizottságban rendelkezhet. A bizottságot a Tanács erről a listáról választva, az Európai Bizottság és a különböző európai érdekképviselők véleményét kikérve egyhangúlag nevezi ki négy évre. A kinevezés megújítható.

A Gazdasági és Szociális Bizottság tagjainak is függetleneknek kell lenniük az őket jelölő tagállami érdekképviselői szervezettől. Évente tíz alkalommal tartanak plenáris ülést, azonban ennél több alkalommal tartanak szekcióüléseket.

A Gazdasági és Szociális Bizottság számára az Európai Bizottság és a Tanács időbeli korlátot szabhat arra nézve, hogy az a véleményét előterjessze egy adott döntéshozatali eljárásban, ám halasztó hatállyal nem rendelkezik a megadott határidő be nem tartása. Ez némileg visszafogja az érdemi érdekvérvényesítést, de a határidők betartásával mód nyílik a szakmai indokok közlésére a döntéshozók felé.

A gazdasági és szociális szektorok csoportjainak képviselői alkotják a szakmai testületet. 1957 óta számít az Európai Unió egyik hivatalos tanácsadó testületének. Szakemberei között környezetvédők, fogyasztóvédelmi szakértők, tudósok, termelők találhatók. Fontos feladata ennek a szervezetnek, hogy megismertesse az Unió intézményeivel az egyes érdekközösségek álláspontjait a konzultációs témakörök aktuális kérdéseit illetően.

Konzultációs témakörök

közös mezőgazdasági politika,
közlekedési politika,
egységes piaci szabályozás,
szociálpolitika, képzés, kultúra,

fogyasztóvédelem,
környezetvédelem,
iparpolitika,
infrastruktúra,
energiaügyek.

Az Európai Szociális Alap

Az Európai Unió strukturális alapjainak egyike, amelyet a szociális feladatok finanszírozására hoztak létre közösségi alapként 1958-ban. Valójában ez a támogatási lehetőség a munkanélküliség gondjának enyhítését szolgálja. Ebből finanszírozhatók a munkavállalók átképzésének, a változásokhoz való alkalmazkodásnak a költségei. Az Európai Szociális Alap nem váltja ki a tagállamok saját támogatási rendszereit, csak kiegészítheti azokat. A Gazdasági és Szociális Bizottság véleményeit rendszeresen közli az Official Journal of the European Communities című kiadványban.

A **Szociális Charta** egy 1989-ben elfogadott dokumentum, amelynek teljes címe: Dolgozók Alapvető Szociális Jogairól Szóló Közösségi Charta. Az Egyesült Királyság kivételével minden tagállam elfogadta. A charta célja, hogy a tagállamok az eddigi gyakorlatánál szorosabb koordinációt valósítsanak meg a szociálpolitikában.

Gazdasági és Pénzügyi Unió (Economic and Monetary Union): a pénzügyi és a makrogazdasági politikák szoros összefonódása, amely elősegíti a gazdasági és pénzügyi területek párhuzamos fejlődését. A Maastrichti Szerződéssel meghatározott program, amelynek utolsó szakasza az euro bevezetésével indult meg. Célja a tagállamok közötti, minél teljesebb gazdasági harmonizáció.

A Régiók Bizottsága (Committee of Region)

A Gazdasági és Szociális Bizottsághoz hasonlóan ez is konzultatív jellegű feladatokat ellátó szerve az uniónak, amely speciálisan a régiókhöz kötődő kérdésekben illetékes. Állandó bizottságok formájában működik ez az intézmény. Évente ötször tartanak plenáris ülést.

A Maastrichti szerződés (1991) hozta létre ezt az intézményt, mint a tagállamok helyi és regionális szintű önkormányzatainak képviselőiből álló, tanácsadói szervezetet. A regionális politika az Unió egyik alapvető problémájává nőtte ki magát a '90-es évekre. Ebből a helyzetből fakadt az igény, hogy önálló szerve legyen a regionalitásnak.

Az Európai Unió Tanácsa és a Bizottság számára kötelező kikérni a Régiók Bizottságának véleményét a kultúra, a közegészségügy, a kohéziós politika, a strukturális és a regionális alapok, a környezetvédelem, foglalkoztatásügy, egyenjogúság témaköreiben.

A Régiók Bizottságának 300 fő fölötti tagja van, akiknek megválasztására a tagállamok tehetnek javaslatot lakosságuk nagyságának arányában. Ugyanakkor a képviselők számával megegyező számú helyettesre is javaslatot kell tenni. A tagokat a Tanács egyhangú szavazással, a tagállamok által jelölt regionális és helyi szervek küldöttei közül, négy évre választja. Az egyes országok által delegálható tagok száma az ország nagyságától függően hat és huszonnégy fő között mozog.

Az Amszterdami Szerződés összeférhetetlenséget határoz meg az Európai Parlament és a Régiók Bizottságának tagsága között.

A Régiók Bizottsága véleményeinek nincs halasztó hatályuk, és egyáltalán nem kötelezik a döntéshozó testületeket. A Régiók Bizottságának tagsága a belső konzultációkat formálisan a politikai csoportokon belül folytatják. Ilyen politikai csoport pillanatnyilag négy van. A Régiók Bizottságának fő feladata, hogy a regionális és helyi érdekekre koncentráljon, és ezeket beépítse az Európai Unió döntéshozatali folyamataiba. Tehát az érdekérvényesítés egyik legfontosabb intézménye a Régiók Bizottsága. A számtalan szállal egymáshoz kötődő közigazgatási területek ezen a fórumon találhatják meg a lehetőséget arra, hogy érdekeiket artikulálják az Európai Unió döntéshozó szervei felé. A legfontosabb pedig, hogy figyelemmel kísérje az uniós igazgatás és a régiók érdekeinek összhangját.

Az Régiók Bizottsága évente öt plenáris ülést tart az általános stratégia meghatározása, illetve vélemények elfogadása céljából. Az Régiók Bizottságán belül hat szakbizottság működik, amelyek adott szakpolitikai területekkel foglalkoznak, és előkészítik a plenáris üléseken megvitatandó véleményeket.

1. Területi kohézió
2. Gazdaság- és szociálpolitika
3. Oktatás, ifjúság és kutatás
4. Környezetvédelem, éghajlatváltozás és energiaügy
5. Uniós polgárság, kormányzás, intézményi és külügyek
6. Természeti erőforrások

A Régiók Bizottsága fontos politikai kérdésekkel kapcsolatos állásfoglalásokat is kibocsát. A Régiók Bizottságának véleményeit rendszerint nyolc szakértői

csoportban vitatják meg, mielőtt a plenáris ülés elé terjesztenék elfogadás céljából. Emellett a nyolc szakértői csoport mellett egy az intézményi kérdésekkel foglalkozó ad hoc csoportot is felállítottak. Az EU intézményeinek döntéseit regionális szinteken is be kell építeni a közigazgatási és gazdasági gyakorlatba.

A Régiók Bizottságának konzultációs területei:

- regionális politika, határokon átnyúló együttműködés,
- közlekedéspolitikai, transzeurópai hálózatok,
- információs társadalom,
- szociálpolitika, közegészségügy,
- foglalkoztatásügy,
- idegenforgalom,
- várospolitikai, vidékfejlesztés,
- mezőgazdaság, halászat,
- gazdaságpolitika, kis- és középvállalatok,
- oktatás, ifjúság, sport,
- oktatás, kultúra,
- intézményi ügyek,
- alapvető jogok.

A regionalitás, mint az Európai Unió egyik aktuálpolitikai törekvése

A *régió* fogalma felértékelődött az Európai Unióban a '90-es évek második felére. A szigorúan tudományos nyelvezetből köznapi kifejezéssé vált, ám a szóhoz tartozó tartalom meghatározása sokféle. Gyakorlatilag tudományterületenként mást és mást értenek rajta a szakértők. A legfontosabb ismérv az együvé tartozás, amely lehet gazdasági, földrajzi, közigazgatási, kulturális, vagy mindez egyszerre, együtt is. Nem hanyagolható el a közös történelmi múlt sem, amely tradicionális tevékenységeket, nyelvi – kulturális összetartozást eredményezhet. Az adott térségre jellemző kultúra, sajátosan közös szellemiség megléte elengedhetetlen ahhoz, hogy egy térség, mint összetartozó régió jelenjen meg. Ugyanakkor a hatalmi viszonyok állapota is rendkívül fontos ismérve a régióknak. Az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzati Állandó Konferenciája szerint: „a régió olyan közigazgatási egység, amely közvetlenül a központi igazgatási szint alatt helyezkedik el, önálló politikai felelősséggel felruházott, mely politikai önállóságot választott testület által, vagy

ennek hiányában a régió szintjén a közvetlenül alatta levő önkormányzati szint által delegált tagokból álló testület vagy szervezet gyakorolja. A régió, mint ÁJ közigazgatási egység, a közigazgatás centrális központja alatti szerveződés, amelynek választott vezetése politikailag önálló. Választott vezetés hiányában viszont az alatta lévő közigazgatási szint (Pl. megye, megyei jogú város) által delegált tagok alkotta testület irányítja.

Tehát a régió közigazgatási egységként funkcionál és közpolitikai feladatait önállósult intézményrendszerrel oldja meg. Ez az önkormányzatiság megvalósulását jelenti. A mindennapi szóhasználat persze nem tulajdonít ennyire kiterjedt tartalmat a fogalom mögé.

Ugyancsak új kifejezésként jelent meg az EuRégió szó, amely az Európai Unióhoz való kapcsolódás regionális színtereit jelenti. Fő jellemzője ennek a térségnek, hogy határokon átnyúló együttműködést valósít meg. Alapvetően kezdeményező, összefogó feladatokat teljesít intézményein keresztül abból a célból, hogy az Európai Unió kohéziós politikája minél mélyebb szinteken megvalósuljon. Az EuRégió tagjai számára biztosítja a közös nemzetközi képviselést, de egyúttal azt is, hogy harmadik piacon közösen léphessenek fel.

Az ilyen jellegű összefogás a közös fejlesztések területén javítja a megvalósulás esélyeit, racionalizálja a költségeket, növeli az esélyeket. Lehetőség nyílik a pozitív értékeket képviselő helyi sajátosságok mind nagyobb mértékű kiteljesítésére, az adott területi érdekek fokozottabb érvényesítésére.

A tapasztalatszerzése és átadása közvetlenül zajlik az EuRégiókban. Ez fokozza az összetartozást és egyszerűsíti az együttműködést. Az Európai Unióban keletkezett kihívásokra a regionális szintereken adott válaszok jelentik a valódi megoldást a helyi közösségek számára. Ugyanakkor a régióban keletkezett kérdések közösségi megválaszolására is ez a területi egység ad megfelelő teret.

Az Európai Regionális Fejlesztési Alap

Az Európai Unió külön alapot hozott létre, hogy a különböző régiók közötti fejlődésbeli különbségek csökkentését segítse. Olyan célok finanszírozhatók az alapból, amelyek hosszú távon lehetővé teszik a felzárkózást a fejletlenebb régiók számára általánosan is és egy-egy területen is. A támogatás odaítélése mindig közösségi döntéssel történik, a lehívható összegekhez való hozzájutás feltétele a pályázati rendszerben rejlik. Az Európai Regionális Fejlesztési Alapból támogatható területek:

- infrastruktúra kiépítése gazdaságfejlesztési céllal (közlekedés, telekommunikáció, energia, környezetvédelmi infrastruktúra),
- kis- és középvállalatok versenyképességének növelését segítő szolgáltatások kialakítása, fejlesztése, technológiafejlesztés, kutatási kapacitás bővítése,
- tartós munkahelyeket biztosító termelő beruházások,
- oktatási infrastruktúra fejlesztése,
- egészségügyi infrastruktúra fejlesztése,
- az információs társadalom megvalósítását segítő beruházások fejlesztése,
- a megújuló energiaforrások felhasználását célzó beruházások,
- a turizmushoz kapcsolódó beruházások,
- a vállalkozások finanszírozásának segítése, kölcsönhöz juttatás,
- a nők és férfiak esélyegyenlőségét javító szolgáltatások, infrastruktúra fejlesztése,
- a határokon átnyúló, régiók közötti együttműködések.

Az Európai Regionális és Fejlesztési Alap támogatásából való részesedés a Strukturális Alapokból igényelhető egyéb támogatásokhoz hasonlóan történik. A támogatással megvalósított célnak illeszkednie kell az Európai Unió gazdasági egységesítését célzó tervezésbe. Ugyanakkor a támogatást igénylő országnak rendelkeznie kell a regionális elvek szerinti intézményrendszerrel.

A Régiók Bizottságának felállítása a föderális alapokon nyugvó európai uniós politika irányába való elmozdulás egyik egyértelmű jele volt. Emiatt éles ellenállást váltott ki sok tagállamból, aminek következménye lett, hogy a hatásköre erősen korlátozott. A korábban Magyarországnak nyújtott támogatások nagyobb része regionális beruházást finanszírozott. Kormányrendelet tartalmazza az uniós értelemben vett regionális támogatások (hazai) szabályozását. Eszerint csak azoknak a régióknak nyújthatók ilyen támogatások, amely területek fejlettsége nem éri el a közösségi (EU) átlag szintjét. Jelenleg Magyarország egésze még mindig ilyennek minősíthető. Erőteljesebb szerep a Régiók bizottságának a Lisszaboni Szerződést követően, mivel az Európai Bizottságnak a Lisszaboni Szerződés értelmében immár a jogalkotási szakaszt megelőzően konzultálnia kell az európai helyi és a regionális hatóságokkal és szövetségeikkel. Az Régiók Bizottsága a helyi és a regionális hatóságok képviseletében nagyon komoly feladatot kap ebben az eljárásban. Azt követően, hogy a Bizottság jogalkotási javaslatot tett, ismételten konzultálnia kell az RB-vel, amennyiben a javaslat olyan szakpolitikai területet érint, amely közvetlenül kihat a helyi és a regionális hatóságokra.

20. Az Európai Pénzügyi Intézet (European Monetary Institute)

A nemzeti kormányok megállapodása alapján Frankfurtban működik 1993 novembere óta az Európai Uniónak ez a speciálisan pénzügyi feladatokra létrehozott intézete.

Az Intézet fő tevékenysége a közös monetáris politika megvalósításához szükséges eszközök és eljárások kifejlesztése. Felügyeli az Európai Monetáris Rendszert, erősíti a tagállamok központi bankjai közötti együttműködést. Rendkívül jelentős szerepe van abban, hogy a nemzeti monetáris politikák összehangolódnak. Ezeket a nemzeti politikákat az áruk stabilizálásának céljából konvergálni igyekszik az Intézet. Ezt a célt is szolgálja a közös uniós pénz megteremtése. A közös valuta értékállóságának megőrzése óriási kihívás az uniós tagállamok pénzügyi irányításának és az intézetnek egyaránt.

Az euro bevezetésének fő irányítója és szervezője az Európai Pénzügyi Intézet. A bankjegyek technikai előkészítését is ez a szervezet végzi. A határokon átnyúló pénzügyi műveletek hatékonyságának, a pénzügyi együttműködés gördülékenyebbé tételének fő szervezője az Intézet.

Az Európai Pénzügyi Intézet Tanácsa

Az Európai Pénzügyi Rendszert 1979-ben hozták létre. Szervei: Pénzügyminiszterek Tanácsa, Monetáris Bizottság. A tagállamok pénzügyi együttműködését valósítja meg az árfolyam-mechanizmusra, az európai valutaegységre és az Európai Monetáris Együttműködési Alapra támaszkodva.

A fő döntéshozatali testület az Európai Pénzügyi Intézet Tanácsa. Ezt a testületet a nemzeti központi bankok irányítói, a tagállamok pénzügyminiszterei alkotják. A testületben minden tag egy szavazattal rendelkezik. Az Intézet nagyfokú függetlenséggel rendelkezik. A nemzeti kormányok nem utasíthatják semmire. A döntéseket egyszerű többséggel hozzák meg. Ahhoz, hogy véleményeket, ajánlásokat elfogadjon az Intézet Tanácsa kétharmados többség kell. A döntések, elfogadott ajánlások nyilvánosságra hozatalában egyhangú szavazás szükségeltetik.

Az Európai Pénzügyi Intézet hatásköre a monetáris politikában nem üggyöntő jelentőségű, kizárólag előkészítő, tanácsadó, koordináló tevékenységet jelent. A külföldi piacokon kifejtendő beavatkozás, hatalomgyakorlás kizárt.

Bankok az Unióban

Az Unió pénzügyintézeteként az Európai Beruházási Bank (European Investment Bank) funkcionál. Ez az intézmény hiteleket nyújt és garanciákat ad olyan beruházási projektek finanszírozásához, amelyek a közösség fejlődését szolgálják. A hitelek nyújthatók köz- és magánigénylőknek egyaránt, ha a megvalósítandó tevékenység a Közösség gazdasági célkitűzéseivel összhangban van. Ez elsősorban az infrastruktúra, az energia, az ipar, a szolgáltatás és a mezőgazdaság területeit jelenti.

Az Európai Beruházási Bank segít szorosabbra fűzni a tagállamok gazdasági kapcsolatait. Maga a Bank a nemzetközi bankszféra egyik jelentős tényezőjévé vált. Az utóbbi időben legfontosabb feladata lett az Unió elmaradottabb, munkanélküliséggel küzdő területeinek fejlesztése. A bank székhelye Luxemburg, ahonnan egész Európára kiterjed a pénzügyi, és gazdasági hatása. Az Európai Központi Bank (European Central Bank) az Unió legújabb pénzügyi bázisa. Fő feladata, hogy összehangolja az unió tagállamainak pénzügyi politikáját.

Az Európai Központi Bank feladata többek között:

- az euró övezet főbb kamatlábainak rögzítése és a pénzkínálat ellenőrzése
- az euró övezet devizatartalékainak kezelése, az átváltási árfolyamok egyensúlyban tartása érdekében adott esetben devizavétel vagy – eladás, annak biztosítása, hogy a tagállami hatóságok megfelelően felügyeljék a pénzügyi piacokat és intézményeket, illetve hogy a fizetési rendszerek zökkenőmentesen működjenek,
- az euró bankjegyek kibocsátásának engedélyezése az euró övezet országainak központi bankjai számára,
- az ártendenciák nyomon követése, és annak értékelése, hogy ezek milyen mértékben jelentenek kockázatot az árstabilitás szempontjából.

Az Unió pénzügyintézeteinek a közös pénzügyek irányításán és a nemzeti pénzügypolitikák egymáshoz közelítésén túl, komoly célkitűzése, hogy a világgazdaság jelentős, politikaformáló erőivé váljanak.

Az Európai Központi Bank Frankfurtban jött létre. Szerepe az uniós tagállamok pénzügypolitikájának összehangolásában és irányításában van. Ezen feladatok ellátásához a Bank hatáskörében, az intézmények által kibocsátott aktushoz hasonlóan, jogszabályokat alkothat. Az EKB döntéshozatali szervei az alábbiak:

az Igazgatóság a napi működést felügyeli. 6 tagja van (egy elnök, egy alelnök és négy további tag), akiket az euróövezet országainak vezetői 8 évre neveznek ki.

a Kormányzótanács meghatározza az euró övezet monetáris politikáját, és rögzíti azokat a kamatlábakat, amelyek szerint a kereskedelmi bankok pénzt kölcsönözhetnek a Központi Banktól. A Kormányzótanácsot az Igazgatóság, valamint az euró övezet 17 nemzeti központi bankjának a kormányzói alkotják.

az Általános Tanács az EKB tanácsadói és koordinációs munkájában vesz részt, és segít az euró övezethez csatlakozni kívánó országoknak a felkészülésben. Tagjai az EKB elnöke, alelnöke, valamint a 27 uniós tagállam nemzeti központi bankjainak a kormányzói. Az EKB teljes körű függetlenséget élvez. Sem az EKB, sem az euró rendszer nemzeti központi bankjai, sem ezek döntéshozatali szerveinek a tagjai nem kérhetnek és nem fogadhatnak el utasítást más szervektől. Ezt az elvet valamennyi uniós intézménynek és kormánynak is tiszteletben kell tartania.

Az Európai Monetáris Együtműködési Alap egy olyan tartalékalap, amelynek feladata, hogy a központi bankok pénzügyi intervencióihoz rövid lejáratú hitelkonstrukciókat biztosítson. (Wallace, H. – Wallace, W. 1999)¹⁶

Stabilitási és Növekedési Paktum egy olyan megállapodás, amely 1997-ben az amszterdami EU csúcsértekezleten jött létre. Célja az euro-zóna monetáris stabilitásának biztosítása. Ennek érdekében a maastrichti konvergencia kritériumok teljesítését az euro bevezetése után is kötelezőnek tartja a tagállamokra nézve az Unió. Az euro bevezetésével kapcsolatos tárgyalások során Dánia és az Egyesült Királyság alkalmazta az opt-out (önkéntes kimaradási klauzula) lehetőségét, amely azt jelenti, hogy ezek az országok önállóan dönthetnek arról, hogy a nemzeti valuta feladásával csatlakoznak-e vagy sem a monetáris unióhoz.

¹⁶ Wallace, H. és Wallace, W. (2000): *Politikák születése az Európai Unióban* 167.o. [JPTE Európa Központ](#)

21. Reformvita az Unióban

Hosszú évek óta jelent problémát az Európai Unióban az intézményi reform kérdése. A különböző érdekek érvényesítésének módozatai hosszú évek együttműködési gyakorlatában kristályosodtak ki és erősödtek meg a jogszabályi megfogalmazások által. Az Európai Unió sokszínű, sok érdeket, sok érdekérvényesítő elemet magába foglaló konglomerátum. A kis országok és a nagy országok különböző területi, gazdasági, nem ritkán politikai érdekeket képviselnek.

Gyakorlatilag állandósult a vita az Európai Unión belül arról, hogy a hivatalban lévő intézmények, a döntéshozatali folyamatok minden résztvevő számára megfelelően alkalmasak-e arra, hogy optimális együttélési feltételeket biztosítsanak. Ezek a viták alaposan felerősödtek a bővítés problematikájának előtérbe kerülésével.

Nagyon sokak vélekedése szerint az Unió intézményrendszere túlzottan bürokratikus, nehézkes működésű struktúra. Ugyanakkor a tagországok aggodalmasan tekintenek egy „karcsúbb”, de esetlegesen hatékonyabb szervezeti rendszer felé.

A vitás kérdések között elsődleges az Európai Unió Parlamentjének képviselői létszáma. A jelenlegi több, mint 700 fő esetében is komoly gondot jelent a naprakész informáltság biztosítása, a döntéshozatal gyorsításának érdekében történő együttműködés felerősítése. Némelyek szerint ez a létszám is túl sok, mások szerint viszont nem a létszám a gond, hanem a rosszul működő struktúra. A képviselői helyeket jelentő választási körzetek kijelölésekor egészen más népesség létszám létezett Európa-szerte, mint napjainkban. A képviseleti arányok elosztásának kérdésében új és új érdekek nyilvánulnak meg. A szavazati formák megválasztása (egyszerű többség, minősített többség, egyhangú) is komoly viták forrása a döntéshozatali folyamatokban.

Az Európai Unió Tanácsának minősített többséggel hozott döntéseinél alkalmazott szavazat elosztási rendszert is reformálni szándékozik az Unió. Az uniós intézmények alá és fölérendeltségében, valamint a mellérendeltségi állapotban is vannak vitás pontok. Különböző nézeteket vallanak a nagy államok a hatékony intézményi működésről, mint a kis államok. A hatalmasra duzzadt hivatalnoki létszám folyamatosan megnöveli az Európai Unió működési költségeit is. A hatékonyság mellett a gazdaságosság is komoly követelmény és egyben érv is a vitákban. Az intézmények széttagoaltsága, a Brüsszel – Luxemburg – Strasbourg távolság meglehetősen nehezíti a költségkímélést,

valamint a gyors ügyintézését.

A politikai érdekérvényesítés is állandó gerjesztője a vitáknak. A kis országok és nagy országok közötti érdekellentétek mellé még a szegényebb – gazdagabb országok és a szegényebb – szegényebb országok érdekellentét rendszere is társult.

A reformok szempontjából különleges kérdés a további bővítés. Amennyiben újabb tagországot vesznek fel az EU-ba, akkor az intézményrendszer átalakítása újra aktuálissá válik. Márpedig Horvátország nagyon közeli állapotban van a tagfelvétel feltételeinek teljesítésével. Törökország és Szerbia is aspirál az EU tagságára. Mindkét ország esetében komoly hiányosságok sorolhatóak fel, amelyek időben távolabbra helyezik a felvételük lehetőségét, ám az EU világpolitikai törekvései már több ízben felülírták a tagjelöltek felkészültségének fontosságát. Egy esetleges újabb bővülés olyan kihívásokat jelent az Unió vezetésének, amelyeket mélyreható strukturális és pénzügyi reformok nélkül nem oldhatnak meg. A reformok állandósága jellemzi az Európai Uniót.

22. Fogalomtár

ACP - országok: Hetven fejlődő ország, melyekkel az Európai Unió 1975-ben Loméban kötött kereskedelmi és segély megállapodást. Ez a volt gyarmattartó EU tagországok és volt gyarmataik viszonyát rendezte. A fejlődési nehézségekkel küzdő afrikai, csendes-óceáni, karibi országok számára némi kedvezményt nyújt az EU ahhoz, hogy termékeiket a tagországok piacaira bevihessék.

Addicionalitás: a Strukturális Alapok négy közös működési elvének egyike, mely szerint a Strukturális Alapokból származó támogatás pótlólagos és kiegészíti a nemzeti és helyi intézményektől kapott támogatást. Ez közös finanszírozású projekteket jelent az EU és a nemzeti szervezetek által.

AGENDA 2000: programcsomag, amelyet az Európai Bizottság 1997-ben fogalmazott meg, és az Európai Tanács 1999-ben fogadott el. A program a keleti kibővülés következtében szükségessé vált reformokat tárgyalja. Meghatározza 2000 – 2006-os költségvetési keretet, mivel a kelet-európai csatlakozó országok számára előcsatlakozási támogatást biztosított az EU, és ennek összegeit a program tartalmazza.

Amszterdami Szerződés: nemzetközi szerződés, amelyet a tagállamok külügyminiszterei 1997-ben írtak alá, és 1999-től hatályos. A modernizációs törekvések kaptak benne helyet, amelyek az alapvető emberi szabadságjogok védelméről, a személyek szabad áramlásáról, a foglalkoztatásról, a közegészségügyi, fogyasztóvédelmi együttműködésről szólnak. Ebben a szerződésben fogalmazták meg a közös kül- és biztonságpolitikai főképviseleti poszt igényét. A szerződés növelte a Parlament jogait, reformokat vezetett be az Európai Unió Bizottságának működésében, valamint bővítette az Európai Bíróság joghatóságát az alapvető jogok, valamint az EU belső biztonságát érintő ügyekben.

Acquis Communautaire: Közösségi Vívmányok, az EU tagállamait összekötő jogok és kötelezettségek gyűjteménye. Ez egy olyan joganyag, amely állandóan fejlődik. Magában foglalja a szerződések rendelkezéseit, a bennük megfogalmazott elveket és politikai célokat, a szerződések alkalmazására elfogadott jogszabályokat és az Európai Bíróság esetjogát. Ugyancsak tartalmazza az Unió által elfogadott határozatokat és nyilatkozatokat, valamint a második és a harmadik pillérhez tartozó területeken hozott intézkedéseket. Részt képezi még azon megállapodások csoportja, amelyeket a Közösség hozott létre, vagy amelyeket a tagállamok kötöttek egymás között a közösségi politikákhoz tartozó területeken. A csatlakozni kívánó országoknak a taggá válás előtt el kell fogadniuk a közösségi acquit. A bekövetkező változásokat, bővítéseket az acqui tartalmában az Európai Közösségek Hivatalos Lapja teszi közzé.

Csoportmentesség: szabályozás, amelyet akkor alkalmaznak, amikor a versenyt fokozó hatások túlsúlyba kerülnek a versenyt korlátozókkal szemben. A csoportmentesítések szabályozása elsősorban a kis- és középvállalkozások számára hasznos. A csoportmentesítések némely együttműködési formákra, kutatási és fejlesztési megállapodásokra, szövetkezeti jellegű közös vállalatokra, kizárólagos forgalmazásra, kizárólagos beszerzésre, valamint szellemi tulajdonjogok és szabadalmak licencének átadására vonatkoznak.

„DE MINIMIS” Szabály: ez a szabály olyan vállalatok közötti megállapodásokra értelmezhető, amelyek eleget tesznek bizonyos piaci részesedésre és forgalomnagyságra vonatkozó feltételeknek. Ennek értelmében mentesülnek a tilalom alól azok a vállalatok, amelyek piaci részesedése nem haladja meg az 5%-t, és forgalmuk kevesebb, mint 200millió euró. Az ilyen típusú, automatikus mentességek főleg a kis- és középvállalatok könnyebb működését szolgálják, mert a mentesítéskérés hosszadalmas eljárását nem kell végig vinniük, mégis együttműködhetnek anélkül, hogy megsértenék a közös piaci szabályokat.

Derogáció: Szigorúan meghatározott időre szóló átmeneti mentesség. A tagországok az alapszerződésekben vállalt kötelezettségek némelyike alól, szükség esetén, időhatáros felmentést kérhetnek.

Dömping: A WTO megfogalmazása szerint az számít dömpingárúnak, amelyet az exportáló országok a saját belső piaci áraik alatt értékesítenek egy másik ország piacán. Számos exportőr ország éppen ennek elkerülése érdekében lenyomja saját belső piaci árait.

Dömpingellenes és kiegyenlítő vámok: Ezt a vámtípust a dömping által okozott tisztességtelen versenyelőny ellensúlyozására vetik ki. Dömpingvád esetén bizonyítani kell a dömping tényét. Ha bizonyított a dömping ténye és az károkat okoz a közösségi iparnak, és a fellépés érdeke az EU-nak, akkor kivetik a vámokat.

ECU: A közös valuta első formája, amelyet tényleges fizetőeszközként nem valósítottak meg. A közösségi elszámolásban számlapénzként működött.

Egységes Európai Okmány: Ez a dokumentum a Római Szerződés módosítása. Megteremtette az Európai Politikai Együttműködés alkotmányos alapját és új közösségi célokat fogalmazott meg:

- egységes piaci program, a gazdasági és társadalmi
- a gazdasági és társadalmi kohézió ösztönzése,
- közös tudományos és technológiapolitika kialakítása,
- az Európai Monetáris Rendszer erősítése,
- koordinált környezetvédelmi politika.

Az Egységes Európai Okmány bevezette a Tanács és a Parlament közötti kooperációs eljárást.

ESZAK: Európai Szén és Acél Közösség (Montánunió), amely a legelső közösség a II. világháború utáni Nyugat-Európában. Belgium, Franciaország, Luxemburg, Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország hozták létre a szén és az acél közös piacának megteremtésével. Alapításakor 50 évi együttműködést határoztak el az alapítók.

Euratom: Az Európai Atomenergia Közösség, egy nemzetközi szervezet, amelyet 1957. március 25-én alapítottak a második római szerződéssel. A szerződés aláírói megállapodtak az atomenergia békés célú felhasználásában és az atomenergia-ipar fejlesztésében való együttműködésben. Mindez az atomenergia területén való

kutatások összehangolását, a védelmi szabályok közös megalkotását, a közös piac –létre hozását jelentette az atomenergia termelését érintő összes területen – beleértve a tőke - és a szakemberek szabad mozgását. Az Euratom különálló jogi személyiség, de a tagság és szervezet teljesen összeolvadt az Európai Unióval.

Euró: (devizakód: EUR, szimbólum: €), az Európai Unió hivatalos fizetőeszköze, amelyet az 27 tagállam közül 17 (Ausztria, Belgium Ciprus, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Málta, Németország, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Szlovákia és Szlovénia) és az Európai Unió intézményei használnak. A közös pénznemet bevezető 17 ország alkotja az eurózónát. Az eurót jelenleg körülbelül 327 millió európai használja; az eurózónán kívül hat európai ország fizetőeszköze. Monaco, San Marino és a Vatikán szerződés alapján, Andorra, Koszovó és Montenegró nem hivatalosan vezette be. Világszerte 175 millióan használnak az euróhoz kötött pénznemeket, ebből 150 millióan Afrikában. Bevezetése óta az euró a második legjelentősebb tartalékvaluta, valamint a második legnagyobb forgalmat lebonyolító pénznem az amerikai dollár mögött, emellett világon a legnagyobb összértékben jelen levő valuta. Amennyiben az eurózónát egységes egészként kezeljük, a világ második legnagyobb gazdaságának számít. A közös pénz nevééről az 1995-ös madridi csúcstalálkozón született döntés. Az eurót 1999. január 1-jén vezették be, mint elszámolási pénzt, 1:1 arányban felváltva az Európai Valutaegységet. Az euró érmék és az euró bankjegyek 2002. január 1-jén kerültek forgalomba.

Az Európai Közösségek: 1967-től 1993-ig az Európai Szén és Acél Közösségnek (ESZAK), az Európai Közösségnek (EGK) és az Európai Atomenergia Közösségnek (Euratom) volt az összefoglaló neve. Az EGK 1965-ben Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, az NSZK és Olaszország által aláírt Egyesítő Szerződés alapján jött létre. Az EGK hamarosan a három közösség közül a legfontosabbá vált, ezért a későbbi szerződések kiterjesztették a hatáskörét a gazdaságon túli területekre is. 1992-ben a Maastrichti Szerződés kivette az EGK nevéből a „gazdasági” jelzót, és létrehozta belőle az Európai Közösséget, ugyanakkor az Európai Közösségeket az Európai Unió három pillére közül az első, közösségi pillérré tette. Az ESZAK-ot létrehozó 1951-es Párizsi

Szerződés hatálya 2002 júliusában lejárt, és mivel feleslegesnek ítélték, nem is próbálták megőrizni; kötelezettségei és jogai az Európai Közösségre szálltak.

Fehér Könyv: A Bizottság a jogszabály alkotási folyamatban, a vita lezárulása után általában fehér könyv formájában adja ki a javaslatát a létrehozandó jogszabályról. A fehér könyvek mindig egy meghatározott téma végrehajtási programját tartalmazzák. Ezen a címen több kiadvány is megjelent már.

Föderalizmus: Olyan szerveződési forma, amely a felelősséget megosztja a központi intézmények és a szerveződés részegységei között. Ezek a részegységek lehetnek: államok, régiók, tartományok. A részegységek autonómiája egyes kormányzati területeken kiemelkedően nagy. Föderális elvek, törekvések jelentős mértékben találhatóak meg a Közösségek alapszerződéseiben.

EMU: European Monetary System = Európai Pénzügyi Unió

Gazdasági integráció: Egyesülési folyamatként különböző kereskedelmi és gazdasági tömörülések és közösen létrehozott és működtetett intézmények formájában figyelhető meg. Szabadkereskedelmi övezetek, vámunió, közös piac, regionális gazdasági intézmények, stb. létrehozását jelenti liberalizációs alapokon. Az integráció a gazdasági politikák harmonizálásában, koordinálásában, egységesítésében valósul meg.

Horizontális irányelvek: Minden szektorra érvényes, általános feltételeket tartalmazó közösségi útmutatások. Pl. a diplomák kölcsönös elismerését tartalmazó irányelvek.

Intervenciós ár: A közös agrárpolitika belpiaci rendjének egyik alapeleme, amely főként az első feldolgozáson átesett mezőgazdasági termékek árát védi. A gyakorlat szerint a piaci reprezentatív árak meghatározott szint alá esése után indul meg az intervenciós felvásárlás, ami mindaddig tart, amíg a piaci árak ismét fel nem emelkednek a kijelölt árszint fölé. Az intervenciós árakat a Mezőgazdasági Tanács állapítja meg a Bizottság javaslatára.

Jean Monnet Program: Az egyetemeken folyó Európa – tanulmányi lehetőségek fejlesztését szolgáló program, amelyet hálózatos formában hoztak létre. A meghatározott vizsgálatok alapján professzorok, PhD hallgatók, egyetemi előadók kaphatnak támogatást a program keretén belül.

Jogharmonizáció: A közösségi jogalkotás funkciója szükségessé tette, hogy a tagállamok nemzeti jogrendjeinek szükségtelen különbségeit csökkentsék és az uniós jogok elsőbbséget élvezzenek felettük. A jogharmonizáció folyamata során a jogszabályok koordinációja valósul meg.

Keretprogramok: Többéves, valamelyik közösségi politikai terület (pl. környezetvédelem, kutatás – fejlesztés, stb.) folyamatos fejlesztésének programjai, amelyek során közösségi és tagállami együttműködés keretében valósítják meg a kitűzött fejlesztési célokat. Elfogadásukról a Bizottság javaslat és a Gazdasági és Szociális Bizottsággal való konzultáció után a Tanács dönt.

Kétsébséges Európa: Az integráció eltérő ütemű megvalósításának megnevezése. Mivel az EU tagállamai között komoly objektív különbségek vannak, indokolt a rugalmasság az integrációs folyamat során. Az egyes rendeletek, szerződések végrehajtása során, a kötelezettségek teljesítését tekintve, a tagállamok eltérő képességeihez vagy hajlandóságához igazodtak.

Kívülmaradási Záradék: Az érintett országok számára sajátos felmentést ad a alapszerződések valamely előírásának teljesítése alól. Maastricht óta az EU politikájában gyakran alkalmazott lehetőség, amely a tagállami szuverenitást erősíti. Ha egy ország, néhány pont kivételével, alapvetően elfogadja az alapszerződés módosítását, adott kérdést illetően kérheti a kívülmaradási záradék beiktatását.

Kohéziós Alapok: 1993-ban létrehozott pénzeszköz, amelynek célja, hogy támogatást nyújtsonak környezetvédelmi és szállítási infrastrukturális fejlesztésekhez. A Kohéziós Alapokból nyerhető támogatás feltétele a túlzott költségvetési deficit csökkentése, és a versenyjogi, közbeszerzési szabályoknak való megfelelés.

Konvergencia kritériumok: Az Unióba belépni kívánó országok számára teljesítendő feltételként szabott feltételrendszer, amelynek teljesítését a Bizottság, az Európai Monetáris Intézet és az Európai Központi Bank ellenőrzi. A konvergencia kritériumok a pénzügyi, gazdasági helyzetet szabályozzák.
Kritériumok:

- *Árstabilitás:* a minősítést megelőző évre számított átlagos inflációs ráta legfeljebb 1,5 százalékponttal haladhatja meg a három legjobb teljesítményű ország (legalacsonyabb inflációs rátájú országok) átlagos mutatóját.
- *Kamatkonvergencia:* a hosszú lejáratú kormánykötvények nominális kamatlába legfeljebb 2 százalékponttal lehet csak magasabb, mint a három legstabilabb árszínvonalú ország átlagos mutatója.
- *Költségvetési fegyelem:* az éves költségvetési deficit a minősítést megelőző három évben nem haladhatja meg a GDP 3%-t.
- *Államadóssági fegyelem:* az államadósság nagysága nem érheti el a GDP 60%-t.
- *Árfolyam stabilitás:* a nemzeti valuta árfolyama az ERM által előírt normál sávban tartható állapotú, a minősítést megelőző két év folyamán.

Közös politikák: Az EK szerződés 3. és 4. cikkében felsorolt szakpolitikai területek, amelyeknek céljait és eszközeit is tartalmazza a szerződés. A szakpolitikai gyakorlat közösségi finanszírozással és szabályozással valósul meg.

Közösségi preferencia: Előny nyújtása az EU tagállamokból származó áruk, szemben a harmadik országokból származó árukkal. Ez egy központi alapelv, amely azt célozza, hogy a mezőgazdasági termékek kedvezőbb piacra találjanak az EU-n belül.

Közös Piac: A gazdasági integráció egyik fejlődési foka. Az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő liberalizált mozgását is jelenti. Hatékonyabbá teszi a gazdasági tényezők érvényesülését nemzetközi viszonylatokban. Az árak és a termelési költségek viszonylagos kiegyenlítődése a cél.

Közösségi jog: Az alapító szerződésekből, mint elsődleges jogforrásokból és a közösségi szervezetek által hozott jogi rendelkezésekből, mint másodlagos

jogforrásokból álló rendszer, amely ugyanakkor magában foglalja az EU jogrendszerének összes szabályát. Beletartoznak a tagállamok közötti kapcsolatokból származó kiegészítő jog, a bírósági esetjog, valamint az általános jogelvek is. A közösségi jog szupremáciája érvényesül a nemzeti jogrendek fölött az Uniót érintő jogi kérdésekben és szabályozásokban.

Közösségi jogi eszközök: Az EU szervei számára rendelkezésre álló eszközök, amelyek a közösségi feladatok ellátását lehetővé teszik. Fajtái:

- rendeletek: teljes mértékben kötelezőek és közvetlenül alkalmazhatóak minden tagállamban
- irányelvek: a tagállamokra a követendő cél vonatkozásában kötelezőek, de be kell illeszteni őket a nemzeti jog keretei közé
- határozatok: az érintettek számára teljes mértékben kötelező érvényűek
- ajánlások, vélemények: deklaratív eszközök, melyek segítségként érvényesíthetőek.

Közösségi vívmányok: Francia kifejezéssel „acquis communautaire”. Az EU tagállamait összefűző jogok és kötelezettségek gyűjteménye, ami állandóan változik, gyarapodik. Ide tartoznak a szerződések rendelkezései és a bennük megfogalmazott elvek, politikai célok. Részei a vívmányoknak az EU jogszabályai, a Bíróság esetjoga. Ugyancsak ide tartoznak az EU által elfogadott nyilatkozatok, határozatok, intézkedések, nemzetközi megállapodások, iránymutatások. A csatlakozni kívánó országoknak már taggá válásuk előtt el kell fogadniuk a közösségi vívmányok egészét. Az átvételi kötelezettség alól csak kivételes körülmények között és csak meghatározott ideig kaphatnak felmentést az országok.

Közvetlen alkalmazhatóság: Az Európai Közösségeket megalapító szerződések valamennyi rendelkezése közvetlenül alkalmazható a személyekre, amelyeket feltételek kikötése nélkül fogalmaztak meg, teljesek és jogilag nem vitathatóak, és ezért végrehajtásukhoz és hatályosulásukhoz nincs szükség semmilyen további beavatkozásra.

Loméi Konvenciók: Azon egyezmények, amelyek az EU fejlesztési politikájának alapját képezik. A konvenciók szabályozzák az EU kereskedelmét és segélyprogramjait. Az első konvenciót Togo fővárosában, Loméban 1975-ben írták alá, azóta többször módosították és meghosszabbították.

Mentesítési eljárás: Mentés adható az EK-szerződés 81. cikke alól, amely kimondja a versenykorlátozás tilalmát. Akkor érvényesíthető a mentés, ha ez megállapodás, vagy összehangolt magatartás versenyellenes hatásainál erősebb a „köz”, a fogyasztók által élvezett előnyök mértéke. **Feltételei:** termékek előállításának és forgalmának javítása, műszaki, gazdasági fejlődés. A megállapodásból származó előnyből a fogyasztók megfelelő arányban részesednek. Nem korlátozza a megállapodás vagy összehangolt magatartás a versenyt a szükségesnél nagyobb mértékben. Nem teremtődik lehetőség az érintett termékek esetében a verseny megszüntetésére.

Mezőgazdasági lefölözések: Változó összegű vám, amelyet némely agrártermékekre vetettek ki. Értéke megegyezett az importár és a küszöbár különbségével. Célja a világpiaci árnál magasabb belső közösségi árak fenntartása.

Négy alapszabadság: Elv, amely az áruk a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő (személyek és szakmák) nemzeti határokon átlépő, korlátozás nélküli, szabad áramlását biztosítja. Magában foglalja a munkához, a letelepedéshez és a vállalkozás alapításához való jogot. Ez a négy alapszabadság az egységes belső piac működésének alapja.

Nettó befizető: Az egyes tagállamok esetében jelentős különbségek alakulhatnak ki a közösségi költségvetésbe történő befizetések, valamint az onnan visszaosztott összegek vonatkozásában. A befizetések az egyes országok gazdasági és politikai erejétől függően változnak. A nagyobb és gazdaságilag erősebb országok kötelezettségvállalása nagyobb mértékű a befizetések tekintetében. (Többet fizet be, mint amennyit visszakap.)

Nettó haszonélvező: A visszaosztás (redisztribúció) során történő részesedés a tagállamok vonatkozásában a közösségi költségvetés tételeiből. (Többet kap vissza, mint amennyit befizet.)

Nyugat-Európai Unió (NYEU): West European Union (WEU) A NATO-n belüli szerveződés, amelyet 1954-ben azért hoztak létre, hogy egy esetleges Európa elleni támadás esetén kölcsönös segítségnyújtó szervezeti keret legyen az aláíró országok számára. Békefenntartó szerepet is szántak neki az alapítók.

PHARE: Segélyprogram, amelyet kezdetben Lengyelország és Magyarország támogatására hoztak létre 1989-ben. A Bizottság vezette programot 1990-től kiterjesztették a többi közép- és kelet – európai országra is. 2000-tól pedig az előcsatlakozási alapok részévé vált. A gazdasági és politikai intézményrendszer átalakítását, a demokrácia, majd a piacrendszer megerősítését és a modernizációt támogatta.

Szociális Charta: A munkaerőpiacot, a szakképzettséget, az egyenlő esélyeket érintő uniós kötelezettségek dokumentuma, amelyet 1989-ben fogadtak el nyilatkozat formájában.

Társult országok: Olyan államok, amelyek társulási szerződést kötöttek az EK-val. Ez laza szerkezetet biztosít a tagságra való felkészüléshez, valamint a partneri együttműködésekhez. A társult státus nem garantálja a taggá válást.

Védintézkedések: Kereskedelmi szerződések azon részei, amelyek lehetőséget biztosítanak a kormányok számára, hogy adott feltételek esetén visszavonjanak vagy felfüggeszzenek a megállapodásokban szereplő engedményeket.

Zöld könyv: A Bizottság olyan dokumentumai, amelyekben egyes témák európai szintű mevitátását akarják elérni, ösztönözni. A vita végkövetkeztetéseiből gyakorlati javaslatokat fogalmaznak meg, amelyeket a Fehér könyvek tartalmaznak.

Felhasznált irodalom:

Blahó András szerk: Európai Integrációs ismeretek (2004) Aula Kiadó

Dyson, Gilder, Keyworth és Toffler (1994): A Future Insight 1994. Cyberspace and the American Dream: A Magna Carta for the Knowledge Age

Fuchs, Christian (2009): A fenntartható információs társadalom ideológiai tájképe Információs társadalom 2009. 2.

Gyulai Iván (2008): Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről Budapest, Magyar Természetvédők Szövetsége

Hilty, Lorenz M. (2009): Környezeti informatika és a fenntartható információs társadalom víziója Információs társadalom 2009. 3.

Némethné Tóth Ágnes (2009): Tanári attitűdök és inkluzív nevelés, MAGYAR PEDAGÓGIA 109/2. 105.

N. Tóth Ágnes (2011): Munka és tanulás vs. pedagógus életpálya, In: Némethné Tóth Ágnes (szerk.) Változó professzió, változó tanárképzés, Szombathely: Savaria University Press, 2011. 331.

Szabó Sándor és Székely Klára (2012): Víziók, szerződések és a megvalósuló politikai gyakorlat, Budapest, Ad Librum

Szabó Sándor és Székely Klára (2012): Víziók, szerződések és a megvalósuló politikai gyakorlat, Budapest, Ad Librum

Székely Klára szerk (2003): Integráció – Unió – Európa BDF, Szombathely,

Wallace, Helen és Wallace, William (1999): Politikák születése az Európai Unióban , Pécs, JPTE EK.

Summary

This publication was made to serve as an aid to a tuition appearing in a concrete application.

The aim of the project 'Expanding Horizons' is to give up-to-date information regarding the European Union to people taking part in elementary and secondary education and help the procedure of conveying knowledge using infocommunicational technologies. Why is the teaching of European Union basic knowledge necessary in elementary and secondary education?

In spite of the fact that Hungary has been the member of the European Union since 2004, it can be constantly experienced that Hungarian citizens know little about the establishment, the operation, the structure and the development of the EU. Indifference towards politics is present in the indifference towards the EU as well. The most important reason of this indifference can be the lack of relevant knowledge and this lack can also be discovered in elementary and secondary education. Without doubt, there is little time for teaching knowledge of society in the condense educational offer. And there is much less time and energy in it for the EU in general. Organization of special EU-centred school and cultural competitions can only mean a refreshing exception in this situation.

The goal of the project 'Expanding Horizons' is to develop demand in teachers to convey fresh and useful knowledge to their students applying the modernest educational equipments available. Undeniably, not every Hungarian school is able to provide modern and good quality infocommunicatioanal equipment. However, it is essential that teachers have to be prepared for facing the unstoppable spread of the infocommunicational tecnologies. Teachers have to gain knowledge which helps them to apply these devices in order to provide their students with up-to-date knowledge conveyed in an interesting and enjoyable way.

It is generally accepted that students are fairly interested in technical innovations. Usage of modern devices may support learning process in a way that the target information can get closer to the learners emotionally. The knowledge concerning the establishment, the operation and the development of the European

Union is investigated in the project 'Expanding Horizons'. The project focuses on the issue how the infocommunicatioanal devices are able to help the educational process of conveying this special knowledge.

Contents in English

<i>Contents</i>	2
<i>Preface</i>	3
1. <i>Interpretation of the European integration</i>	5
2. <i>Levels of the integration</i>	7
3. <i>Chronology of the main steps of the integration process leading to the EU</i>	9
4. <i>Brief history of the development</i>	11
5. <i>Columns of the European Union</i>	14
6. <i>Hungary and the European integration</i>	20
7. <i>Community policy of the European Union</i>	34
8. <i>The law order of the European Union</i>	49
9. <i>Observation of the most important EU treaties</i>	54
10. <i>The European Union and the Information Society</i>	58
11. <i>Helpful information for education</i>	64
12. <i>Example tasks for conveying the knowledge</i>	67
13. <i>Institutes of EU</i>	70
14. <i>Council of the European Union</i>	81
15. <i>Comission of the European Communities</i>	86
16. <i>Court of Justice of the European Communities</i>	92
17. <i>Ombudsman</i>	96
18. <i>(Court of Auditors</i>	99
19. <i>Consultative bodies in EU</i>	108
20. <i>European Monetary Institute</i>	115
21. <i>Reform debates in EU</i>	118
22. <i>Glossary</i>	120
<i>References:</i>	130
<i>Summary</i>	131
<i>Contents in English</i>	133